

**R. P. Christophori Gillii, Ex Brigantio Lvsitaniæ, Societatis
Iesv, Et in Conimbricensi Academia S. Theologiae
Professoris; Commentationvm Theologicarvm De Sacra
Doctrina, Et Essentia atque vnitate ...**

Gil, Christovão

Coloniae Agrippinae, 1610

Tractatus Primus, de Essentia Dei in se.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-82291](http://urn.nbn.de/hbz:466:1-82291)

T R A C T A T U S
PRIMVS DE ESSENTIA
DEI IN SE.

*Damascen.**Augustin.**Aristot.**S.Thom.
Henricus.**Augustin.
Henricus.
Richard.
Ocham.
Gabriel.
Nazianz.*

Essentiam diuinam, vtpote infinitum pelagus perfectionis, vt vocat Sanctus Damascenus lib. i. de fide cap. 12. diffinitive cognoscere solus intellectus diuinus potest; humanus, vbi ad diuinam peruenientem est, vt ait August. libr. i. de moribus Ecclesie Catholice cap. 1. auerit se, intueri non potest, palpitat, astuat, inhibat amore, reverberatur luce veritatis, ad familiaritatem tenebrarum suarum non electione, sed defatigatione conuertitur: impar nimis tanta luci contuenda; sed, ne fructu scientiae Dei siustrarentur homines, cadem lux veritatis nube obscurata reuelationis opacata contemplandam se nobis exhibet: ergo, subdit idem Augustin. refugere ad tenebrofa incipientibus per dispensationem ineffabilis sapientie nobis illa opacitas, authoritatis occurrat, & mirabilibus rerum, vocibusque librorum, veluti signis temperatoris veritatis, vmbbrisq; blandiatur, vt nimis, qui solo lumine naturali intellectus, & propria industria, atque discursu quid Deus sit, asequi non possumus, eius magisterio ex parte saltem addiscamus. Deus autem, sicut compositionis expers est, ita & diffinitionis propriæ dictæ, qualis in Philosophoru scholis usurpat. Quo sensu rectè dixit Philosophus 7. Metaph. text. 15. diffinire in perpetuis, atque vnicis non licet: ob quam etiam ratione Deum posse diffiniri negant S. Tho. i. p. q. 3. ar. 5. li. i. contra Gentes cap. 25. & q. 7. de potentia ar. 3. Henr. in sum. ar. 24. qu. 1. & cæteri communiter, sed tamen hoc nō tollit quo minus eius quidditatem vteunque describere possimus, vt notauit Aug. lib. de cognit. veræ vitæ cap. 7. initio, & bene probat Henric. in sum. ar. 24. qu. 1. Richard. in 1. d. 3. ar. 2. q. 1. Ocham. dist. 8. q. 5. & Gabr. ibidem q. 5. art. 2. conclus. 2. non quidem ita, vt essentiam ipsius adæquate, & comprehensiù finiamus, sed breui circumloquio à rebus cæteris distinguamus, & confusè, atq; in adæquatis conceptibus explicemus, tractatio. n. omnis à natura rei exordium sumere debet, & ita de Deo aeturus Gregorius Theol. ad Euagr. Monachum de diuinitate sicut ait: Primum itaque quid Deus sit constituamus, atq; ita deinde ad responsiones, demonstrationesq; veniemus. In diffinitionibus autem primo indagantur communia, deinde vero propria rei diffinitæ.

Deus est ens non in alio, neque sub alio.

C A P V T I.

Diffinitionē inuestigandi modū pponit Philosoph. li. 2. Post. c. 14. per cōuenientiam, & diuisionē: cōuenientia quidem inferuit ad venenda communia predicata: diuisio vero ad propriæ diuidendo enim, & ex oppositis differentijs alteram negādo, alterā vero affirmādo de diffinito eo vñq; perueniemus, vt p̄priā, & adæquata ipsius rationē inueniamus. In quo p̄gressu versus superiora fistendū est in ratione aliqua omnino simplici communi omnibus eiusdē generis, non habente mēbra alia fibi directè opposita sub alia ratione cōmuni: versus speciem vero atomam fistendum in ratione aliqua propria, & indiuisibili per oppositas differentias essentiales: itaq;, vt notat D. Tho. libr. i. contr. Gen. cap. 14. res. 5. r̄. t̄. m. primo sub communi genere collocamus, deinde differentias addimus, quib⁹ à rebus alijs secernimus, & ita compleetur essentia is cognitio rei. Ex quo patet etiā in indaganda essentia rerū creatarum procedere intellectum per viam remotionis, & affirmationis: nā remouendo differentias oppositas venitur in notitiam propriarum, vel faltem vtcumq; percipitur essentia latens per negationem differentiarum ipsi repugnantium. Hoc modo rationem entis spiritualis intelligimus per negationem materiæ, & per negationem potentia ad corruptionem, gradum essentiale, quo substantia incorruptibile, distinguuntur à corruptilibus. In his tamen, cum sint quoad essentiam finitæ, & capacitatí intellectus humani magis proportionatæ, magis proprius modus sciendi est per affirmatiōnes, queis & ipsarum essentia finiri, & ab intellectu viatoris quoad ipsum quidquid est capi potest. At vero in inquisitione naturæ, essentiaq; diuinæ aptior modus procedendi est per remotionem, quam per affirmationem, vt ex sent. Magni Dionys. & communis ostendam secunda parte huius operis. Recedendo autem via remotionis, vt à magis communibus exordiar, non incipiā ab ijs, quibus Deus ab omni creatura separatur, sed à communibus ipsi, ac perfectioribus creaturis. Deinde vero accedam ad eas, queis remouentur imperfectiones creaturis omnibus communes.

Ens ab alio, siue per participationem diuiditur immediatè in ens per se, & ens in alio, siue in substantiam, & accidentis.

Vt autem

Vt autem ambiguitatis occasio tollatur, substantia apud Patres, ac Theologos, imo & Philosophos sumitur pro essentia, vnde Aristoteles in Anteprædicam. rationē substantiæ pro definitione, & essentia accepit, & li. 7. Met. t. 7. inter acceptiones substantiæ primo loco numerat illam, qua significatur quod quid erat esse, sed de hac acceptione non est hic sermo, sed solum de ea, qua substantia dicitur ens per se existens, & ab accidente distinguitur, in quo sensu substantia, & accidens dividunt adæquate ens, & in utroque membro est aliqua imperfectio à Deo remouenda, sed prius quam remoueat id, quod imperfectio est, inquirendum utrum in ijs secundum propriam rationem, qua mutuo distinguuntur, aliquid veræ perfectionis insit, quæ retineatur seclusa imperfectione adiuncta. Et quidem accidenti considerata solum ratione, qua distinguitur à substantia, nihil omnino perfectionis simpli- citer inest. Etenim secundum propriam rationē nihil aliud intelligitur addere rationi communi entis, quam modum essendi dependenter à substantia, tamquam à subiecto, quam Metaphysici appellant inherentiam aptitudinalem: dependentia vero omnis, præsertim materialis, non est vla perfectionis: Et idcirco Philosoph. lib. 7. Metaph. text. 2. ait accidens esse magis entis, quam ens: quoniam, vt explicat Diuus Thomas 1. p. quæst. 190. art. 2. non habet esse, sed eo aliquid est, verbi gratia, ignis calore calidus, nix candore alba. In substantia vero etiam secundum propriam rationem obiectiuam, qua ab accidente se- cernitur, est perfectionis aliqua simpliciter: nempe modus existendi per se indepen- denter à subiecto in hæsionis, non quidem eo solum, quo continet negationem accidentis, cuius existendi modus nihil perfectionis includit: hoc enim non sufficit ad rationem perfectionis simpliciter, vt dicam 2. p. libr. 2. in tractatu de perfectione Dei: sed quatenus proprius eius modus ex- istendi positivè sumptus habet rationem excellentiæ, & perfectionis, quam melius est inesse cuius enti, quam eius oppositum: cuius autem rei, multo melius est esse per se independenter à subiecto, quam ei inesse: & ab hac perfectione per se subsistendi diætam substantiam existimat Isidorus lib. secund. Ethymolog. capit. vigesimo- pto, Bonau. & Richard. infra referendi. Itaque perfectionis substantiæ est, vt sit ens per se, & non per attributionem ad subiectum: imperfectio accidentis, vt sit en- alterius, vel in altero, hoc est in substantia,

à qua pender in genere causæ materialis. Verum ratio substantiæ creatæ cum hac perfectione habet admistam imperfectionem maximam secundum proprium conceptum: nempe, vt subflet accidenti. Et hanc rationem substantiæ tradit Aristotle lib. 5. Metaphys. text. 15. & libr. 7. text. 7. in 4. acceptione, quem sequuntur Patres, & Scholastici referendi numero 10. Nam, quamvis actualis sustentatio non sit intrinseca substantiæ, tamen habere rationem formalem entitatiuam, cui non repugnet subftere accidentibus, pertinet ad intrinsecam, & essentialem rationem substantiæ creatæ, quæ in ratione existendi per se conuenit cum increata: atque adeo aliquid intrinsecum habet, ratione cuius illi non repugnet subfterni accidentibus. Hoc autem secundum eam præcisè rationem non habet rationem perfectionis simpliciter, sed imperfectio, quandoquidem arguit in subiecto limitationem essentiæ, potentialitatem, participationem, ac dependentiam ab externo principio: limitationem essentiæ, quoniam eius essentia restringitur ad certum genus, & gradum effendi, & consequenter excluditur à perfectionibus generum reliquorum: ex quo prouenit, vt substantia creata in suo conceptu formalis intrinseco non includat perfectio[n]es potentiarum, habituum, & operationum. Arguit item potentialitatem, quoniam subiectum aptum suftentare formam accidentalem suapte na- tura est in potentia ad illam; nam cum non sit actu idem, quod illa, nec habeat repugnantiam cum illa, necessario erit potentia receptiva illius: cum vero non includat ipsam essentialiter, habebit perfectionem eius per participationem. Deniq[ue] quoniam nulla potentia passiva potest à se ipso reduci ad actum, indigebit actione agentis extrinseci inducentis formam accidentalem: quæ quidem ratio manifesta est in accidentibus separabilibus: at in ijs, quæ per modum proprietatis fluunt à subiecto, non est ita euidentis: namque illa non indigent vla actione agentis extrinseci distincta ab ea, qua producitur subiectum, cuius productione ponitur causa sufficiens, & adæquata ipsorum. Verum in his quoq[ue] vim habet argumentum, nam in emanatione passionum propria causa efficiens non est natura, à qua emanant, sed ipsummet agens à quo producitur subiectum constans à natura: semper enim primum agens contingui aliquo modo debet à paciente, & in ijs natura habet se per modum instrumeni primi generantis, sicut forma grauium,

III.

Aristot.

Gillij comment. Theol.

Nn 2

acleuim

ac levium motus ipsorum naturalis: & consequenter omne subiectum habens proprietates accidentales non potest esse a se, sed a principio extrinseco, quod & sit auctor naturae, & proprietatum ad illa cōsequentium.

Ex dictis primo cōstat Deum nō esse ens in alio, siue accidens, sed per se existens, siue substantiam. Hoc ex professo probant Alens. i. p. q. 48. memb. 4. art. 3. §. 1. Egyd. in i. d. 8. 2. p. distinctionis, q. 1. art. 1. & d. 23. q. 2. quaest. 2. Bonau. in i. d. 23. art. 1. q. 2. Henr. in sum. art. 26. q. 2. Rich. in i. d. 23. art. 1. q. 2. Mayr. d. 3. q. 1. art. 2. & est communis sententia nō solum Christianorum, sed etiā Philosphorum: nec enim curanda est insania Idololatrarum, qui, vt auctor est August. lib. 4. de Ciuitate, cap. 15. & 23. febrim, pallorem, paucorem, & alia accidentia in Deorum numerum retulerunt, & quidē ex fide constat omnibus ijs locis, quibus Deus creare, aut aliquid eiusmodi operari dicitur: nam iuxta Philosophum, lib. i. Met. c. 1. actiones sunt suppositorum, hoc est per se existentium: quare si Deus agit, per se existat necesse est. Item id ipsum sonant verba illa Dei ad Moysen, Exod. 13. *Ego sum qui sum: nā vt ait Philosophus, lib. 7. Met. text. 4. Quod primo est ens, & non ali-*

quod ens, sed simpliciter ens substantia: cūm igitur Deus aliquam fui notionem Moyse ex-

plicare intendens ait: Ego sum qui sum, pro-

fecto significat se esse simpliciter per se,

absque admicculo alterius: quod non nisi

in substantiam cadere potest: Id vero facilē

demonstratur ex ratione entis a se, &

accidentis, etenim, quod est a se, est ens simili-

citer, accidens vero secundum quid, quod est a se

est primum inter omnia entia, acciden-

tenti autem repugnat, vt sit primum ens,

quandoquidem ens per attributionem est

posterior ente per se, ad quod habet attri-

butionem, accidens vero est ens per attri-

butionem ad substantiam: quapropter re-

pugnat vt sit prius substantia. Deus autem,

vt ostendam, cap. 3. est ens primum, per es-

sentiam, & a se fieri nequit, vt sit acci-

dens. Deinde primum ens est causa ceterorum,

quaer proinde continere debet forma-

liter, aut virtute: inter entia vero a prima

causa producta sunt substantiae, haec non

cōtinentur formaliter in accidente, vt eu-

dens est: non virtute completa, hoc enim

modo nihil minus perfectum cōtinet magis

perfectum: ergo cum Deus sit prima

omnium rerū causa, nequit esse ens in alio,

siue accidens. Denique ne in re perspi-

cia pluribus immoremur, prima causa

est id, quod simpliciter agit, accidens vero,

quemadmodum non est id, quod simplici-

ter est, sed quo alia sunt, ita neque est id, quod agit, sed quo resubstens agit: quia ratio accidentis pugnat omnino cum primae causae ratione, hoc est Dei.

Ex quibus deinde consequenter efficiatur rationem hanc existendi per se, & non in alio conuenire omnibus omnino attributis diuinis positivis secundum proprios conceptus, & consequenter omnia, & singula esse substantiam. Ita docent communiter scholastici Altisiodorens. libr. i. cap. 6. qu. 5. Alens. art. citato. §. 2. & 4. Albert. in sum. tract. 4. q. 20. m. 3. ad sextum, & tract. 14. qu. 56. ad secundum, & qu. 57. ad primum in contrarium. Bonaue. in i. d. 22. q. 4. & d. 34. q. 2. in corpore, S. Thom. in i. d. 33. q. 1. ar. 1. ad vltimum, & alij communiter. Probatur ex cōmuni consensu sanctorum Patrum, qui diueris loquēdi formis hanc veritatem tradiderunt. Alij dicunt omnia, quae sunt in Deo, per se existere, quos refert Ioan. Cyparissiota decade 9. cap. 8. ipse vero ita concludit. Ex quibus manifestum, quod in Trinitate, quae supra suam substantiam est, quod per se non est substantia, & per se non existit, eidem, & excludit. Alij, omnia, quae de Deo dicuntur, dici substantialiter, ita Aug. li. 5. de Trinitate cap. 8. Boetius lib. i. commentatorum in librum Aristotelis de interpret. cap. de signis editione 2. & libr. 2. de Trinitate ad Iohannem Diaconum. Rupertus lib. i. in Exod. cap. 14. Alcuin lib. i. de Trinitate cap. 4. Alij omnia dici secundum substantiam, Auguft. lib. 15. de Trinitate cap. 5. Boetius lib. i. de Trinitate, & Hugo de sancto Victore in sum. sent. tract. i. cap. 9. & 10. Alij esse, prædicare, vel significare substantiam diuinitatis, ita Aug. li. 6. de Trinitate cap. 4. & libr. 15. cap. 17. Alcuinus lib. i. de Trinitate cap. 4. Bernard. tractatu de diligendo Deo versus finem. Boetius lib. i. & 2. de Trinitate cum Gilberto ibidem, & auctore commentarij, qui habetur in tomo 8. Auguft. Bedæ column. 1107. Iohannes Cyparissiota decade 10. cap. 6. in fine, & cap. 8. in fine, & apud eundem ca. 4. Basilius & Theodorus docent eandem esse rationem substantiae, & energie, vel operationis diuinæ, & Marius VIII. liber. i. aduersus Arium paulo post medium: *vna, inquit, potentia, hoc est vna substantia existit, nepe pater & filius, ibi. n. potentia substantia, non enim aliud potentia, aliud substantia.* Alij non esse extra substantiam, vt Aug. li. 12. confess. c. 15. & pertinere ad illam li. 11. c. 11. nempe intrinsece, inde n. probat, si voluntas Dei mutaretur, substantiam ipsius nō fore aeternam. Tandem Orig. lib. i. orig. Periar. c. 2. *substantiale, inquit, in eo oē bonū est,*

Ratione

VI. Ratio vero probatur: quoniam perfections omnes diuinæ sunt entia à se, & per essentiam, ut ostendam inferius: nullum autem ens à se potest esse accidens, nulla ergo perfectio diuina intrinseca est accidens. Assumptio est euidentis, quoniam esse ens per essentiam, & per participationem, sunt opposita: omne accidens est ens per participationem & attributionem ad substantiam: ergo repugnat, ut ens à se sit accidens. Preterea de essentia substantiae non potest esse accidens: perfections omnes diuinæ, ut ostendam cap. 6. sunt de essentia Dei: ergo non sunt accidentia. Maior propositio est euidentis, quoniam rationes formales oppositæ habentes annexam contradictionem, non possunt cohaerere in unam essentiam: substantia vero, & accidens ita se habent, diuiduntur enim per esse, ac non esse in subiecto: & ita nec substantia potest esse de essentia vilius accidentis, neque hoc de essentia substantiae.

VII. Nonnulli admittunt quidem perfectiones omnes diuinæ esse substantias, non tamen formaliter unamquamque secundum propriū conceptū, sed identice rōe essentiae, cū qua sunt omnino idē aēu ex natura rei. Quod à similiori ostenditur: quoniam non opus est, ut ratio formalis unius perfectionis simpliciter in Deo includatur alterā: id solū requiriit, ut in suo genere nihil imperfectionis admittat, verbi gratia, sapientia diuina, quatenus sapientia, nō claudit intrinseca rōem iustitiae, sed sat est, ut nihil illi deficit perfectionis in genere sapientiae: nam de rōe perfectionis formalis simpliciter solū est, ut in quolibet sit melior ipsa, q̄ nō ipsa; atq; adeo, ut nihil imperfectionis includatur, q̄uis non includat omnē omnino perfectionē, sed secundū propriū conceptū abstrahat ab ea, & ab imperfectione opposita, qua rōe sapientia, etiū non includat rationē formale iustitiae, secundū propriū tamen conceptū abstrahit à ratione iustitiae, & iniustitiae. Eodem igitur modo eadem sapientia non deficit esse perfectio simpliciter digna Deo, quamvis in sua ratione formalis, non claudat rationem substantiae, dummodo non excludat, sed abstrahat à ratione accidentis, sit autem identice substantia ratione essentiae, in cuius formalis conceptu substantia intrinsece continetur.

VIII. Dicendum nihilominus rationē entis per se, sive substantiae, includi formaliter, ac intrinsece in conceptibus proprijs singularium perfectionum diuinarum, & non conuenire illis solum identice. Is vero est sensus Patrum, quos retuli, volunt. n. ut perfectiones attributales sint substantiales, & intrin-

secæ D̄o: quod fieri non posset, si solū attributa essent idem realiter cum substantia diuina: quia ratione differentiæ, quibus constituuntur species subalternæ inter hominem, & genus summū secundū proprios conceptus, necessario sunt substantiae, hoc est entia nō existēta in subiecto, ne demus accidens esse de essentia hominis, ex quo suadet eadē veritas, quoniam nō repugnat plures rōes formales eiusdem subiecti in unā ipsi essentiā cōcurrentes secundū proprios cōceptus, quib. adiuniciem distinguuntur, includere formaliter, atq; intrinsece rationem unam formalē, ut videre est in gradibus Metaphysicis, ac differentijs prædictis, q̄ secundum proprios cōceptus includunt rationē substantiae, non quidē eius, q̄ est genus summum, sed eius, quæ contra distinguitur ab accidente, & describitur ens per se existens, hoc est, non in subiecto inhaesio: hæc enim, ut ait Diuus Thomas, non solum dicitur de substantijs prædicamentib; sed etiam de ipsarū partibus, & omni eo, quod habet esse, non in subiecto inhaesio: & ita rationalitas secundum propriam rationem formalem, sicut intrinseca est ens, est etiam substantia, idem q; dicendum de cæteris differentijs essentiaib; substantiarum, ergo etiam non repugnat plures rationes formales attributorum diuinorum, secundum proprios conceptus includere eandem rationem substantiae. Verum non quidquid non repugnat, hoc ipso est: & ideo probari debet ita de facto esse. Probatur autem, quoniam quidquid continetur sub ratione communī sibi essentiali, atque intrinseca, contineri etiam debet formaliter ac rōe sui sub altero ex membris diuisionis adæquata per differentias essentiales: quævis perfectio diuina positiva secundum proprium conceptum formalē continetur essentialem sub ente secundū communissimam eius abstractionem, hęc enim prædicatio: Sapientia diuina est ens, essentialis omnino est: ergo necessario contineri debet sub altero membro eius diuisionis, qua ens diuiditur in substantia, & accidens: non continetur autem sub accidente, ergo sub substantia. Maior propositio, quæ est fundamētū totius discursus, sumitur ex regulis bonae & adæquatae diuisionis, quæ & talis esse debet, ut quidquid continetur sub diuiso, continetur sub membris diuidentibus: ad quod non est satis, ut sub his identice solum continetur: nam si secundum propriam rationem formalem includit diuisionem, secundum eādem vel est illi proximum atq; immediatum, vel remotum: si remotum, necessario debet etiam includere

formaliter aliquid illi proximum, ratione cuius includat remotum, illud vero nequit esse aliud, quam aliquid ex membris primæ diuisionis: si vero est immediatum, iam diuisio tradita per membra, sub quibus hoc formaliter non continetur, adæquata minime est, quandoquidem prætermittit aliquid secundum propriam rationem formalem immediate contentum sub diuiso. Porro diuisionem entis in substantiam & accidens esse adæquatam, & per membra essentialiter opposita perspicuū est, vt in Logica, & Metaphysica probari solet, quapropter sapientia diuina, cum secundum propriam rationem formalem sit ens, secundū eandem quoq; est substantia: ita vt entitas diuina, quatenus præcisè est cōceptus obiectiuus ei^z intentionis, quam formamus de sapientia diuina, non solum dicat perfectionē agnitionis communem sapientia creatæ, & increatae, verum etiam perfectionem propriam, & individualem sapientiæ diuinæ, qua excludit inhærentiæ quæ est imperfectio creata: ea vero non excluditur nisi per oppositum modū substantialem existendi per se. Et cōfirmatur: quoniam quoties duo aliqua conueniunt in communi aliqua ratione, aliquid supra eam includere debent in propriis cōceptibus, quo mutuo formaliter, atq; intrinsece distinguantur, sapientia autem creata, atq; increata conueniunt in ratione communi sapientiæ, quæ præscindit ab esse per se, & esse in alio; & sapientia creata vindicat modum inhærendi: ergo increata vindicat modum per se existendi. Accedit quod esse in alio, & non esse in alio sunt modi essendi immediate oppositi, respectu cuiusvis conceptus formalis entitatiui, quare necessario alter eorum inheret cuiusvis perfectioni diuinae secundum se præcisè considerat^z: repugnat autem, vt conueniat inhærentia, ergo necessario conueniet formaliter, atq; intrinsece mod^z essendi per se, & nō in alio.

IX.

Ad argumentum in oppositum respondetur, non idcirco omnes, ac singulas perfectiones diuinæ positivias includere rationem substantiæ, quoniam hec est perfectio simpliciter, sed quoniam est perfectio simpliciter eius generis, vt eius negatio respectu cuiusq; non solum subiecti, sed etiam rationis formalis necessario supponat imperfectionem. Id vero, vt intelligatur, obseruandum, perfectiones simpliciter secundum proprias rationes formales consideras cōparari posse cum subiectis, vel cum alijs perfectionibus secundum rationes formales singulorū, si cōparētur cū subiectis, ita se habere debent, vt ipsarum negatio inducat, aut supponat in ijs imperfectionē, nam, si sit substantia non intelligens, erit utiq; imperfecta, vel propter solā priuationē intellectus: si vero cōparentur cum alijs rationib, formalibus, nō necessario in ipsis includi debent, nec mutua negatio inclusionis arguit vllā imperfectionē in ipsis nisi talis negatio fundet in aliquo modo en titatiuo essendi, q; abstrahi nequeat ab imperfectione. Primū patet, nam negatio inclusionis vnius perfectionis simpliciter in alia nō necessario infert ipsam secundū propriā rationē includere imperfectionē, aut habere modū essendi imperfectum, in quo fundet ea negatio: exēpli gratia ex eo, quod iustitia secundū propriam rōem iustitiae non includat rationē misericordiæ, non propterea ipsa imperfecta est, aut habet modū entitatiū repugnantē perfectioni misericordiæ, siquidē simul cum illa cohæret in eodē subiecto, & negatio secundū reduplicationē rationum formalium non necessario admittit negationem simpliciter, & secundū rē, etenim homo, secundū q; est animal, non est rationalis, & tamen falsum erit, si quis simpliciter dicat, homo non est rationalis: Hoc vero non habere locum, quando perfectio est eiusmodi, vt negatio ipsius necessario fundetur in modo essendi imperfecto, perspicuū est: nam perfectio simpliciter in individuo, & nō solū secundū rōem cōmūne analogicā debet esse expers omnis prorsus imperfectionis, si vero negatio alterius perfectionis necessario habet annexā imperfectionē, vnu è duob, est necessario admittēdū, nēpe aut id, cui talis negatio cōuenit, nō esse perfectionē simpliciter, q; repugnat hypothesi: aut perfectionē negatā ad illud necessario pertinere: negatio vero existēdi per se necessario adhæret modo imperfecto existendi in alio: & respectu cuiusq; rationis formalis alterum ipsorum necessario cōuenire debet, nā considerata præcisè rōe sapientiæ, aut cuiusvis alterius perfectionis in singulari, aut vindicat modū existēdi per se, aut in alio: quare cū mod^z existēdi in alio sit imperfectio, necessario includitur modus substantiæ in quauis rōe formalis individualis perfectionis simpliciter, ex quo patet, licet nōnullae perfectiones sint eiusmodi, vt reliq; secundum rationes formales proprias abstrahere ab illis possint, easque proinde formaliter non includant, nihilominus substantiæ rationem necessario includi in quauis perfectione simpliciter in individuo, dixi in inuiduo, quoniam perfectiones in communi secundum rationem analogicā cōmūne Deo & creaturis nō necessario inclu-

inclu-

X. includunt substantiam, sed abstrahunt a ratione substantiae, & accidentis: verum singulares necessariò includunt modum entitatum, cui per se conuenit existentia per se, vel inhaerentia: & ideo sicut sapientia singularis creata necessariò includit modum inhaerentis, ita sapientia increata, quæ ipsa singularis est, includit modum substantiale.

Per negationē itaque existendi in alio remouetur à ratione formalī intrinseca Deitatis natura, & imperfectio accidentis, & includitur ratio per se existendi: quæ secundum analogiam est illi communis cum substantijs creatis. Quoniam vero hæc perfectio in creatis, non est pura ab omni labore imperfectionis, substantia enim accidentibus: hanc quoque removere oportet, & ita dicendum est Deum nullo modo esse ens sub alio, siue subiectum inhaerentis, vt vocant, quidquid impij Mahometani fabulentur, qui, vt auctor est Auerr. lib. 12. Met. com. 39. dispositiones hoc est accidentia in Deo admittunt: falso tamē, vt mox patebit. Verā enim, & Catholica doctrina Deo negat substāti rationē, & cōsequenter docet nō esse propriè substantiam, vt hæc dicitur à substāti accidentibus: Ita tradunt cōmunitati Scholastici, & exp̄s Alens. vbi supra, §. 1. S. Thom. in 1. dist. 8. q. 4. art. 2. ad primum, Bonau. in 1. d. 23. art. 1. q. 2. Aegydi. in 1. d. 23. q. 2. quæstunc. 2. Rich. art. 1. q. 2. Durand. q. 2. num. 7. idem docent Patres Cyrillob. 1. thesauri, cap. 4. Rich. de S. Victore, lib. 2. de Trinitate, cap. 22. Quia, inquit, contra substantiarum naturam nihil ei reluit in subiecto inherere deprehenditur, nō tam substantia, quam supersubstantialis esse conuinatur. Aug. de cognitione veræ virtut. cap. 3. & lib. 7. de Trinitate, cap. 5. vbi cum dixisset substantiam recte de ijs rebus intelligi, in quibus subiectis sunt ea, quæ in aliquo subiecto esse dicuntur, subiungit: Deus autem si subsistit, vt substantia propriè dici posset, in eo aliiquid tamquam in subiecto, & non est simpliciter, cui hoc sit esse, quod illi est. Et paulo post inquit: Vnde manifestum est Deum abusu substantiam vocari. Præter rationem vero, quam hictangit August. hoc facit conuinatur: nam, vt initio capit. ost. 1. ratio entitatis apta substare accidentibus est necessariò coniuncta cum limitatione perfectionis, cum potentialitate, participatio, ac dependētia ab extrinseco principio: hac vero omnia sunt aliena à natura primi entis, & à se: quare repugnat Deo ratio substāti, siue subiecti inhaerentis; & confirmatur ratione sumpta ex causalitate primi entis: quod continere deber perfectius, at-

que eminentius omnem modū essendi perfectum, quā continent effectus: perfectiones vero simpliciter non alias melius continentur, quam si conueniant formaliter propriè, atque intrinsecè, nō autem solū virtute, & causaliter: melius est enim esse sapientiam, quam continere illā virtute, & esse vitam, quam esse causam illius: si vero eiusmodi perfectiones essent accidentia, quibus Deus substaret: ratio propria perfectionis ipsarum excellentius esset in ipsis quam in Deo: nimis in Deo solū causaliter, & ipsarum participatione accidentaliter, in illis autem formaliter intrinsecè, atque essentialiter, repugnat ergo prima causa ratio substāti, quæ supponit in subiecto limitationem, & participationē perfectionum extrinsecarum essentiæ ipsius.

Deus est substantia complera, incorporea, incorruptibilis, viuens & intelligens.

C A P V T II.

R Emota imperfectione accidentis intrinseca, itemque substantiae creatæ secundum conceptū eius maximè communem & abstractum, indaganti primam eius diuisionē occurrit ea, quæ secatur in completam, atque incompletam. Quæ duo membra imperfectionem includunt cum aliqua perfectione: nam substantia creatæ completa compositionem, incompleta defectum, & appetitum ad complementum inuoluit. compositionem vero defectum, & appetitum ad esse perfectius, quis non videt imperfectiones esse. Contra vero completa, quatenus habent esse perfectum in suo genere, excludunt imperfectionem incompletorum: hæc vero, quatenus sunt compositionis expertia, habent modum alium perfectionis, nemp̄ simplicitatem. Deus autem, cuius naturam inuestigamus, ita in ratione perfectionis completa conuenit cum substantijs completis, vt tamen excludat compositionem: ita vero excludit incompletarum defectum, vt cum ijs in simplicitate conueniat. Vtriusque vero imperfectionis remotio facile ex dictis ostendit: omnis namque compositione fit ex actu, & potentia, vt ostendam ex doctrina Philosophi, tractatu de simplicitate, c. 2. & ratio ipsa demonstrat: compositio enim fit ex coniunctione partium ad unum esse perfectum, quod integrant: nō possunt autem plura mutuo copulari, & concurrere in unum esse simpliciter, nisi ex appetitu innato.

ad eiusmodi coniunctionem: omnis autem appetitus ad aliquid esse intrinsecum radicatur in potentia passiva ad illud: nō enim est appetitus ad id, quod res in se claudit, vel habere nequit: sed ad id, quod secundum se considerata nō habet, potest tamen habere, ex his autē duobus coalescit potentia passiva. Ex quo efficitur non solam materiam, quatenus appetit formā, habere rationē potentiae passivæ, sed ipsam quoque formā in ordine ad esse totius, omnis enim pars est in potentia respectu totius, vt ait D. Thom. lib. 1. contra gentes, cap. 27. & ideo Arist. lib. 2. Phys. t. 31. & lib. 5. Met. text. 2. partes appellant materiam totius. Et ita si Deus esset substātia cōposita, nō esset actus purus, quoniam cōstaret actu, & potentia: similiter etiam si esset incompleta, quoniam haberet appetitum ad alteram partem, vt ab ea actuaretur, vel vt cum ea integraret totū, cuius esse, vtpote perfectioris, particeps eo modo fieret. Verū dī his suis in tractatu de simplicitate Dei.

II. Exclusa imperfectione entis incompleti, quatenus habet rationē totius, atq; compositi, habemus rationē substātia completae, & minimè cōpositae: sequuntur deinde aliæ diuisiones substātia completae per oppositas differētias: quarū altera saltē analogicē est perfectio simpliciter, altera habet annexā priuationē illius. Ex vero sunt corporeum & incorporeum, corruptibile & incorruptibile, viuum & expers vitæ, intellectuum & mente carens. Hæ nāque diuisiones traduntur à Philosophis ad varios substātia gradus indicados, & singulæ rōtu substātia ambitū comprehendunt: nec est alia, quæ substātia adēquatè diuidat essentialiter, & cōtineat perfectionē simpliciter: quamuis enim ex his differentijs, quæ perfectionē sonant, reperiantur omnes in primo genere subalterno substātia, nempe in spiritu, tamē ex speciebus corporis colligimus eas, vel esse, vel indicare distinctos essentialia gradus substātiales: substātia enim nō nisi p substātia differencentia essentialiter distinguuntur: inter corpora vero, corruptibile atque incorruptibile essentialiter differūt: quare differētia illa vel ipsa sunt gradus substātiales, vel latētes indicant; idē dicēdū de duab⁹ alijs, viuēte. s. ac intellectuo, quādoquidē substātia viuā nō viuentib⁹ solo vitæ discrimine essentialiter distinguuntur, sicut intelligentes ab intellectus expertib⁹. Completi vero singulas has diuisiones totā latitudinem substātia, cōstat, quandoquidē membra habent annexā mutuam negationem. Nō dari vero alias perfectiones simpliciter viuēsales, quæ cum

priuatione opposita substantiam adēquatè diuidant, patebit intuenti totā seriem prædicamenti substātia à genere summo per species intermedias usque ad infimas: nihil enim aliud occurret, quod habeat rationēm perfectionis simpliciter, & non includatur in aliqua ex his diuisionibus.

Porrò ex quatuor his differentiarū complicationibus excludendæ sunt à Deo illæ, quæ imperfectionē ex propria ratione includunt. In primis autē ratio corporis: hoc enim vel cōstat materia & forma, vt est S. Thomæ p. q. 66. art. 2. & aliorū grauium s. Thom.

Philosophorū sententiæ, vel saltē est substantia quædā capax quātitatis, & extēsionis, vt philosophatur Auerroes, li. 1. de cœlo com.

20. & alij, qui cœlū negant cōstare materia prima, & nihilominus corpus simplex appellat cum Aristotele; si corpus cōstet ex materia & forma, compositū erit: compositionem vero repugnare Deo ostendā in tractatu de simplicitate Dei: si autē sit corpus simplex, repugnat, quoniam corpus omne mobile est, prima autē causa est immobile: nā vel à se, vel ab alio moueretur: si ab alio, nō esset prima causa: si à se cōstare debet diueris partib⁹ altera, quæ sit causa, & principium motus, altera, quæ moueat: & cōsequenter secundū se totā non est in actu, sed partim in potentia: quod repugnat cū ente presentiam: fieri ergo nequit, vt prima causa sit corpus: si quis autē neget corpus moueri, nō à Theologo, sed à Philosopho redarguendus est, qui primā, ac potissimā passionē corporis naturalis atruit esse motū. Di-

cere vero Deū esse corpus mathematicum est euertere rationē causæ primæ, quæ, vt iam probauit, per se existens, ac substātia est: corpus autē mathematicum accidens, vt ait Philosophus, lib. 3. Met. text. 17. & ab omni

virtute agēdi nudum. Præterea de ratione corporis est extensio, ac diuisibilitas, cū his vero necessariō neclititur diuersitas, ac potētialitas: diuersitas saltē secundū potētiam talis, quæ sit satis ad negādū vnā partē de altera, ita vt pars superior non sit idē cū inferiore: potētialitas vero, quoniam diuisio facit, vt sint plura actu ea, q̄ in toto erant vñ actu, & nō in rationē, & idcirco id, q̄ diuisibile cū necessariō est in potentia. At, inquires, nō omne corpus physicū est diuisibile, ideoq; ex hoc capite nō colligitur potētialitas. Verū hęc rēponsio nō infringit argumenti vim, partes, n. cōtinui, siue id rationē corporis physici queat actu diuidi, siue nō, nequaquā sunt actu, sed potētia in toto, & ita ratio corporis absoluī nequit à potētialitate, hanc vero non cadere in primam causam dictum sapē est. Repugnare

vero

vero Deo etiam diuersitate in partium integrantium ostenditur: nam in ente per essentiam idem omnino est esse, & quod est: at diuersitas partium integrantium est in causa, ut ipsum totum non sit suum esse: ergo cohædere nequit cum Deo, qui est ens per essentiam. Assumptio ostenditur: namque, utres sit suum esse, requiritur, ut nihil intrinsecè includat, quod non sit ipsum esse, partes autem materialiter se habent ad totum, & ipsæ non sunt ipsum esse actuale, sed participat esse totius: ergo ipsarū diuersitas tollit omnino rationē entis per essentiam.

IV. Remota ratione corporis, restat, ut Deus sit incorporeus: ex quo mox sequitur, ut sit incorruptibilis: omnis quippe substantia incorporea incorruptibilis est, corruptibilitas enim prouenit ex dissolutione materiae, ac formæ, vel ex divisione partium integrantium usque ad tam exiguum quantitatem, ut substantia in ea conseruari non possit, spirituales vero substantiae utriusque compositionis expertes à corruptione immunes sunt. Ex quo fundamento à posteriore colligit Greg. Nazianzen. oratione 2. de Theologia, Deum esse corpus, aut compositum, nō concedatur esse corruptibilis: *compositione*, inquiens, *pugna principium est, pugna autem disidij, disidium solutionis, & interitus, solutione vero nullo modo in Deum, ac primā illam naturam cadit: quocirca in Deo nullum disidium est, ne solatio consequatur, nec pugna, nē disidium oritur, nec compositione, nē pugna existat, ac proinde nec corpus est Deus, nē aliund compositione oritur, sic ab extremitate ad primā persequar a ratione conquescit*, quo discursu fatis indicat idcirco non esse concedendum Deum esse corporeum, aut compositum, ne solutioni obnoxius concedatur: atque adeò, si simplex sit, & incorporeus, consequenter incorruptibilem concedi debere, verum quoniam corruptio latè sumpta, ut quamvis desitio complexitatis, potest etiam competere rebus immaterialibus, ut excludamus à Deo omnem prorsus modum corruptibilitatis, recurrendū est ad rationem actuspuri, qua excluditur omnis potentia, qua est radix corruptionis, ut patet in tractatu de immutabilitate Dei; id est ex fundamento inferius stabiliens. Sequitur: nam de ratione prima causa est, ut sit ens per essentiam, & suummet esse, nihil autem intelligi potest absque sua essentia, etiam abstractione præcisionis: ergo multo minus abstractione negationis, quare sicut homo semper est animal rationale, ita Deus semper est. Præterea omnis corruptio, vel prouenit ab intrinseco, vel ab extrinseco, Deo neutro modo potest aduenire: estigi-

tur à corruptione immunis. Assumptio ostenditur, in primis autem quoad corruptionem ab extrinseco, hæc enim duobus modis singi potest, vel per actionem agentis contrarij, vel per suspensionem influxus causæ conseruantis: Deus est causa prima, & a se, ideo corrupti nequit ex eo, quod conseruari desinat, quia sicut non indiguit causa producente, ut esset, ita neque ut semper sit, indiget conseruante: Deus item est ens per essentiam absqueulla potentialitate, & incapax omnis omnino formæ extraneæ: ergo pati nequit violentiam ab agente contrario: violentum enim semper est extra naturam eius, cui accedit: quare cum Deus non sit capax ullius formæ accidentalis, vel substantialis extraneæ, corrupti haudquaquam potest virtute contrariagentis. Non posse autem corrupti ab extrinseco, ex dictis insertur, omnis enim corruptio ab extrinseco oritur ex dissidio, & inæqualitate partium, hoc autem dissidium, & inæqualitas non cadit in Deum, quoniā supponit potentialitatem. Quare abhorret à natura Dei, ut sit obnoxius corruptioni, & ita remouetur ab ipso imperfectio corruptibilitatis.

Sed enim cum immunitate à corruptione cernimus in creaturis priuationem vitæ: cœli enim, quos incorruptibiles Philosophia docet, vitæ expertes sunt. Quæ imperfectio à primi agentis ratione, & natura longè est aliena, ut ex instituto probat Henricus in summa art. 27. quæst. 2. *Henric.* & facile patet, quoniam de ratione eius est, ut agat, & non agatur, moueat, & non moveatur; inter agentia vero ea qua vitæ experientia sunt nequaquam mouent, nisi moveantur, hoc enim principium supponitur in discursu Arist. lib. 8. Phys. quo ex motu perpetuitate colligit mouens immobile, & incorporeum, quoniam mouens corporeum diuturnitate temporis lassatur, ac deficit in mouendo: quæ ratio nihil cludit, si de motore inanimato sermo sit: nā si manus mouens baculum non lassetur, ipse nequaquam defatigatur: neque modo est minor vis in primo mobili ad trahendum inferiores orbes, quam fuerit ab initio mundi, supponebat itaque Philosophus primū motorem non debere esse vitæ exortem, quoniam non viuentia, non nisi mota mouent. Accedit quod nihil inferioris ordinis quoad essentiā potest esse sufficiens, & completa causa rerum naturæ præstantioris, viuentia longo interullo superant non viuentia: cum ergo inter effectus causæ primæ sint plurima viuentia, remoueri ab ipsa debet imperfectio priuationis vitæ. Verum enim uero quamvis gradus

V.

A. i. 8. Phys.

vita sit perfectio simpliciter, non tamen quoad omnes eius modos: nam vita vegetabilis ac sensuia, quoad proprias rationes inuoluunt imperfectionem: tum quia vtrique est aetus compositi, atq; adeo supponit corpus, sine quo propt: as functiones exercere nequit, tum quia vegetabilis supponit defectum viuentis perducendi per augmentationem ad iustam magnitudinem naturae debitam, & passibilitatem inter humidum & calidum, & continuam humidi dissolutionem, quod nutritionis beneficio reparari debet, sensuia vero potentiam passiuam, vt moueat ab extrinseco obiecto, & alias imperfectiones, que, vt constat ex superioribus, abesse debent a causa prima, solus itaque gradus vita intellectus ex propria ratione addit perfectione simpliciter: intelligere enim secundum praeclarum rationem intelligendi, nihil imperfectionis includit, sed puram actualitatem cognitionis sine materia, ac potentialitate, vel saltem cum abstractione praeclitionis ab illa, vt fuisus ostendam in tractatu de perfectione Dei. Hunc autem vita gradum necessariò admittendum in causa prima, constat, quoniam omnis causa efficientis agit propter finem intentum per se vel ab ipsa, vel a superiori causa dirigente, causa prima non habet superiorem, a qua dirigatur: ergo ipsa cognoscere debet finem, & habitudinem mediorum ad ipsum: atque adeo particeps esse gradus substantialis vita intellecticis, sine quo dari nequit cognitionis ordinis mediorum ad finem.

Deus est ens à se.

C A P V T III.

I.

Augustin.

EX remotione imperfectionū substantialium plerisque creaturis cōmunitum coalescit cōiunctum graduum substantialium secundum conceptum communem analogicum habentium rationē perfectio-
nis simpliciter, nempe substantia incorruptibilis, viuens, intelligens, quod unico nomine Spiritum appellamus. Et idcirco D. August. lib. 15. de Trinitate, cap. 6. inter pleraque nomina Deo tribui solita, hoc solum videri, ait, significare substantiam: quia, quamvis cetera, cū Deo tribuuntur, eandē significant, vt cōstabit inferius, multa tamen significant per modum qualitatis, hoc vero etiam ex modo significandi sit substantiam. Verū ipsa quoque ratio Spiritus, si nihil addatur, non secernit Deum à creaturis, nec cum eo solum recurrit: nā Spiritus ad laudem Dei inuitat, Psal-

nographus, Psalm. 150. supponens vtique spiritus esse alios à Deo, scilicet animas rationales, & Angelos, à quibus essentia Dei, utpote superexcellens vniuersa, essentia discrimine disidet. Id vero indagandum est remouendo imperfectiones eas, quae creatis spiritibus annexae sunt.

Prima vero imperfectio spiritus creati, immo, & vniuersa creatura est essentia dependentia à causa, ratione cuius dicitur ens ab alio: nam, si à cōmunitissima ratione entis analoga Deo, & creaturis descendamus per modos entis creaturis communes, primum fe offeret ratio entis dependentis, in qua conuenient res omnes, quae à Deo distinguntur: & ita D. Augustinus, lib. de cognitione veræ vitae, c. 7. Anselm. in monolog. à cap. 1. Richard. de Sancto Victore, lib. 1. de Trinitate, c. 12. & Alen. 1. p. q. 48. m. 4. art. 3. §. 2. ad secundum ad Deitatis indagationem tamquam primam diuisionem entis proponunt eam, qua partitur in ens à se, & ab alio. Ex quo pater primum, quo Deus à creatura secernit, esse rationem entis increati, quod dicitur ens à se: rectè enim D. Gregor. Nyssen. lib. de hominis opificio, cap. 16. Quid igitur, inquit, in quo natura diuina, & eius, quae ad diuinam est conformata, discrimin per se potest? Illud vero in eo perspicies, quod Dei natura exitit increata, hominum vero per creationem orta; hoc deinde discrimin alia quādā consequuntur. Primum inter omnia discrimin penes creatum, & increatum agnosces: idque adeo verum creditur Cyrilus Alexand., vt ipsam diuinitatem contraponat rationi esse creati, sic enim ait, lib. 3. de Trinitate versus finem, diuinitas proprietas Dei est, quemadmodum & creatum esse creatura, quasi propria, ac prima ratio diuinitatis sit ipsum esse increatum, sicut prima ratio creaturæ est ipsum esse creatum. Si quis autem obijciat esse increatum propriæ negatione consistit: omnis autem negatio supponit rationē positivam: ergo ratio esse increati non est prima in Deo: respondeo ipsam negationem non esse primam, quoniam ens verum non differt primum ab alijs entibus per negationem, sed ratione aliqua positiva essentiali, & intrinseca. Verū, quia nos latet particularis ille modus essendi, quo primum Deus secernit à creatura, explicamus eum per negationem, quæ ad illū proximè sequitur; & ita quod primum Deo tribuimus, est ens non ab alio, sive à se, quæ verbis describimus positivum essendi modū Deo propriū.

Porro ens à se dupliciter fingi potest, vel ita vt illud, à se, explicetur negatiū,

hoc

III.

hoc est nō ab alio: vel ita, ut accipiatur positiū, quasi ipsius à se sit aliquis progressus secundum rationem causalitatis. Esse vero ab alio duplíciter accipitur, vel tamquam ex termino à quo, vel tamquam à causa ipsius esse: terminus autem aut est priuatio coniuncta subiecto, aut pura negatio, & ipsum nihil. Et omnes hi tres modi esendi ab alio, excluduntur à Deo cum dicuntur esse à se. Quam veritatem probat Anselm. in Monolog. cap. 5. & 6. Richard. de sancto Vict. lib. 2. de Trinitate, cap. 11. 12. & 13. & D. Bernard. lib. 5. de confideratione, cap. 6. ex illa Christi Domini responsione ad Iudeos interrogantes, Ioan. 8. Tu quis es, nempè, principium, qui & loqueris: nam solum, id est, verè principium, à quo cetera incipiunt, & ipsum à nullo omnino est: vt patet ex definitione Arist. i. Physicor. cap. 5. dicentis principia esse, qua nec ex se ipsis, nec ex alijs, sed ex ipsis omnia sunt: inter principia vero Aristotel. ipsam quoque priuationem recenser, sicut reuera est omnis terminus à quo. Et ideo quidquid habet causam, & terminum à quo, principium habet, & ipsum non est simpliciter, & absolutè principium: quare Deus ita est à se, vt nec à causa extrinseca dependeat, nec à termino extrinseco originem habeat. Ratione vero sic ostenditur: ante causam primam non est alia, ante ultimi finis causalitatem nullus alius potest mouere efficiens ad agendum. Est vero probatum supra, ex creaturis Deum esse primam causam efficientem, & ultimum finem: ergo ante ipsum non est alius finis, propter quem sit, nec alia causa efficiens, à qua sit. Ex hoc autem planè conuincitur, neque esse ab ullo termino, à quo: non à priuatione, quoniam priuatione coniuncta est cum potentia passiva subiecti, cui inest: non potest autem concipi potentia passiva absque ordine ad actuam: ergo si ante Deum non est ultra potentia actua, neque erit passiva: & consequenter neque priuatio illius comes in diuisa: Denique neque esse ex pura negatione, hoc est ex nihilo, probat Anselm. in Monolog. cap. 5. quoniam vel it per nihil, aut per aliquid: per nihil enim non potest; quia quod nihil est nequit esse causa, vt quidpiam sit. Si per aliud, aut per se, aut per aliud à se: si per aliud, iam id, quod fit, non erit summum, ac primum ens, sed posterius, & inferius eo, à quo fit: per se esse non potest, quia repugnat eadem rem esse priorem se ipsa. Itaque, cùm Deus dicitur ens à se, excluditur ab eo omnis omnino ratio principij extrinseci, & ita

est à se, vt non sit ex nihilo, non ex aliquo, non ab aliquo, aut propter aliquid.

Restat videndum an Deus sit à se ipso positiū, hoc est modo aliquo originis, aut causalitatis. Pro parte affirmante adducuntur à recentioribus aliqui Patres, qui interdū aiunt Deum fuisse sibi causam, vt sit: nam Hieron. in id ad Ephes. 3. *Ex quo Hieronymus omnis paternitas, &c. Deus, inquit, sui origo est, sueq; causa substantiae*, similiter serē loquitur August. lib. 83. quæstionum, quæst. 17. & lib. 7. de Trinitate, cap. 1. ad finem, & Laetantius, lib. 1. infra. cap. 7. quā opinionem ex parte tenuit Henric. in sum. art. 21. *Henricus quæst. 5. vbi præmissa distinctione causæ agentis, siue efficientis & formalis, respondeat, Deum primo modo non habere esse à se, neque ab alio: secundo verò modo habere esse à se, non ab alio. Probat autē quoniam Deus habet esse ex eo, q; est forma, & actus purus, quæ est ipsum esse: atque adeò ratio actus puri, est causa formalis esse diuini. In cuius sententiæ confirmatione adducit idem Henr. art. 30. q. 1. verba Anselmi in Monolog. c. 5. vbi hanc quæstionem tractans in hunc modum interrogat. Quomodo ergo tandem esse intelligenda est per se, & ex se, nimis summa substantia, si nec ipsa se fecit, nec ipsa sibi materia extitit, nec ipsa se quomodolibet, vt quod non erat, esset, adiuuit? Et subdit solutionem sumpto exemplo, à luce, quæ est forma lucentis, in hunc modum, nisi forte eo modo intelligendum videtur, quod dicitur: quia lux lucet, vel lucens est per se ipsum, & ex se ipsis: quemadmodum enim se habent ad inuicem, lux, & lucere, & lucens, sic sunt ad inuicem essentia, esse, & ens. Lux autem ad lucere, siue ad lucens habet rationem causalę formalis: quare si Deus ita est à se, sicut lux lucet à se, erit à se tamquam à causa formalis.*

Dico nihilominus. Deus non est à se causaliter, ullo generе causalitatis, assertio est certa, & euidentis, eam probat Anselm. in Monolog. cap. 5. Bernard. lib. 5. de considerat. cap. 6. Nam nihil potest esse sibi causa effendi, omnis quippe causa est prior causato, at idem se ipso prius, & posterius esse repugnat. Cùm igitur in Deo nihil possit prius eius existentia, fieri nequit, vt ipse sibi sit causa effendi: cùm enim existit, iam est, & non eget causalitate: vt autem se ipsum causaret, existentia opus erat: omnis enim causalitatis fundamentum est existentia: nam ipsa quoque causa finalis, nisi saltem intentionaliter preexistat, nō potest allicere efficiens ad operandum propter ipsum. Itaque repugnat Deum esse à se in omni generе causa, quoniam

IV.

V.

niam omnis cauca habet prioritatem respectu effectus. Hoc fundamentum attigit D. Anselm. & D. Bernard. vbi supra ad hoc ipsum institutum. *A se*, inquiens, cœpit nihil, nisi forte quis putauerit, quod non erat, dare sibi potuisse, ut esse inciperet, aut fuisse aliquid antequam esset: quod vtrumq[ue], quia ratio non consentit, constat nihil sibimet extitisse principium. Ex quibus appetit quomodo sit intelligendum id, quod ipsomet cap. dixerat, tā nihil posse esse sine Deo, quam nec ipse sine se esse potest; nam licet vtrumque repugnet, nempē & esse aliquid sine Deo, & Deum ipsum sine se: diuersa tamē est ratio repugnantiae: nam primum repugnat ob dependentiam creaturæ à Creatore, secundum ob vnitatem Dei, & identitatem cum se ipso: Bernard. vero solū attendit repugnantiam ipsam, non eius rationem: siquidem cum paulò post probauerit Deum non esse principium sui, non ideò putandus est dixisse Deum non posse sine se esse, quia sit originaliter a se, sed quia, vnuis idemq[ue] Deus nō potest esse, ac non esse. Ipsi vero peculiares modi causandi singulorum generum, habent quoque specialem repugnantiam cum Deo: nam efficiens differt re ab effectu; finis est secundum esse intentionale prior effectu, & secundum reale posterior efficiente; materia est informis de se, atque imperfēcta indigens ope & ornamenti alieno. At impossibile est Deum à se differre, quia vnu est: habere prius esse intentionale, quam reale, quia primus intellectus est, cuius existentia est saltem ratione prior omni esse intentionali; esse posteriorem vla re, secundum esse reale, quia primum ens est: denique pendere quoad esse, immō, & includere in suo esse rerū omnium abiectissimam materiam, quia summum bonum est. Repugnantia vero, cur sit à se positivè in genere causæ formalis, in eo sita est, quod causa formalis, si propriè sumatur, differt ab effectu, quo prior, abstractior, & independentior est: Deus autem se ipso, neque prior, neque abstractior, neque vlo modo independentior esse potest.

Hæc dixerim verè ac propriè loquendo, quomodo dicendum non est Deum esse à se positivè, tamquam à causa, sed solū negatiivè, ita, vt idem sit esse à se, ac esse non ab alio, quibus verbis exprimitur omni moda independentia diuini esse ab omni alia re, quæ ipse non sit: nam, quod se ipso non dependeat, planum est. Verū nostro intelligendi modo non repugnat, vt dicamus Deum esse à se, tamquam à ratione formalis, quemadmodum ea, quæ

pertinent intrinsecè ad essentiam, concipere ac nominare solemus per modum formæ: & diuinitatem Dei formam appellauit Paulus Apostolus ad Philipp. 2. & Ad Philip. 2. quemadmodum Socrates ab humanitate tamquam à causa formalis habet, vt sit homo, ita essentiam Dei concipiuit ut causam formalē ipsius esse: quoniam, sicut se haber vita ad vivere & lux ad lucere, ita essentia ad esse. Verū enim uero est discri- men inter hæc, cùm modò creaturis, modò Deo ascribuntur: in creaturis enim ipsum vivere à vita, lucere à luce, & esse distinguitur ab essentia; in Deo autem nulla est inter ea distinctio: & ita non admittitur in diuinis vera ratio cause formalis, sed solū metaphorica, & nostro intelligendi modo, quo res dicuntur esse à se, ac per se, cùm prædicatur de ipsis aliquid pertinens intrinsecè ad essentiam: qua ratione homo dicitur rationalis à se, & per se, quia rationalitas est quasi forma intrinseca essentiæ. Et hoc credo intellexisse Hieronymum, cùm dixit, Deum sibi esse causam, vt sit, hoc est, quia intrinsecè, & ab essentia sua habet, vt sit: quod pater ex similitudine ignis, qua vtitur: nam ait ignem à se esse calidum, alia non à se, sed ab igne: quia ignis per naturam suam, & non alterius extranei participatione calidus est, cetera, quæ ex igne calefunt, calorem illius mutuantur. & in hoc sensu concedi potest Deum esse à se positivè, non ita vt verba illa, à se, indicent causalitatem, vel originem, sed rationem formalem intrinsecam, qua Deus nostro intelligendi modo est ipsum ens. Et hoc solū probat ratio Henr. & ad hoc solū tendit similitudo Anselmi sumptuā Anselm. luce, quæ dicitur lucens à se, prævidens enim non esse adæquatam similitudinem in rebus creatis ad exprimenda diuina, statim initio præmisit, vnde id conicipit, nisi forte, inquiens, eo modo intelligendum videtur, quod dicitur, quia lux lucet, vel lucens est per se ipsam. Itaque solū vult, quemadmodum lux est formalis ratio intrinsecè lucentis, ita essentiam Dei esse rationem formalem intrinsecam eius, quod est, & in hunc sensu dixit Richard. lib. I. de Trinitate, ap. 12. & 13. quod essentia diuina à semetip[er]a habet totum, quod habet, testimonia Augustini nō fauent oppositæ sententiæ: nam quæstione illa 17. loquitur de sapientia genita, cuius causa dicitur Deus Pater, quo sensu sèpè Patres præsertim Graeci loqui solent de vna persona producente respectu alterius; In secundo loco potius afferit oppositum: probat enim sapientiam genitam non posse esse Patri causam, vt sa-

VI.

vt sapiens sit, quia esset causa, vt sit, quod fieri non posset, nisi gignendo, aut faciendo Patrem, quod tamen concedere est absurdum. Laetantius non admittit expositionem, nam ut patet ex verbis ipsius, quae sic habent: *Quia fieri non potest, quin id, quod sit, aliquando esse coperit, cōsequens est, ut quando nihil ante illum fuit, ipse ante omnia ex seipso procreatus, verbum procreatus, veram causalitatem significat, quod apertius constat ex verbis Senecæ, quæ subdit & approbat, Nos, inquit, aliunde pendemus, itaque ad aliquem respicimus, cui, quod est optimum in nobis, debeamus, alius nos edidit, alius instruxit, Deus ipse fecit.* Quæ verba planè sonant Dei à ipso procreationem, & causalitatem. Vnde inter alios Laetantij errores hic numeratur ab autoribus.

VII. Restat explicandum, vtrum hæc conueniant soli essentiæ diuinæ, vt forma substantialis est, an verò omnibus, quæ quoquo modo sunt formaliter in Deo, & quidem conuenire soli essentiæ videbitur. Primo, quoniam quidquid supponit aliud ad sui intelligentiam, & existentiam aliquam dependentiam ex ipso habet: atque diuina attributa supponunt vtroque modo essentiam diuinam, neque enim sapientia, iustitia, æternitas, & similia, esse, aut intelligi possunt sine substantia, cuius propriæ sunt: ergò ab illa sunt: deinde quoniam ut docent Theologi, ipsa est fundamentum & radix ceterarum perfectionum essentialium, quæ per ipsam à priore demonstrantur: itemque relationum diuinorum, propter quod Magnus Dionysius cap. 2. de diuinis nominibus parte secunda, filium, & spiritum sanctum vocat secundæ Deitatis germina plantata diuinus, & veluti flores, & Cyril. lib. 13. Thesauro. cap. 3. spiritum sanctum fructum diuinæ essentiæ, & Patres referri soliti in materia de Trinitate sèpè vocant Patrem causam filii, & spiritus sancti: Ex quo sumitur tertius argumentum, nam filius æternus verè est à Patre: ipse enim de se fatetur Ioan. 16. *Exiū à Patre, & veni in mundum,* cuius dicti priorem partem de generatione æterna Patres intelligunt: & de spiritu diuino dicitur Ioan. 15. *Spiritus qui a Patre p[ro]cedit, ita que de fide est filium esse à Patre, spiritum sanctum ab vtroque: quod autem ab alio est, à semetipso non est: quare esse ab alio soli essentiæ conuenit.*

VIII. Pro solutione suppono dupliciter esse aliquid ab alio positivo, nempe tanquam à principio producente, & tanquam à formam inveniente: tanquam à principio item tripliciter, aut tanquam ab extraneo natu-

ra, & suppositalitate distincto, aut tanquam à coniuncto secundum eiusdem essentiæ virtutem, & sola personalitate distincto, aut à coniuncto secundum eandem suppositalitatem, formaliter tamen diverso. Hoc posito dico, omnia, quæ sunt in Deo, sunt simpliciter à se. Fundamentum est, quoniam esse à se, & ab alio, dividunt ens in creatorem, & creaturem, ita ut quidquid est ab alio, sit creature: quidquid non est ab alio, sit creator ac Deus: quidquid autem in Deo est, Deus est, ut docent Patres: Et ita non minus est à se sapientia diuina, quam Deitas: nec minus paternitas, quam essentia: nec minus filiatio, quam paternitas, & hoc nomine non bene audit opinio Scotistarum distinguentium ex natura rei perfectiones diuinas ab essentia tanquam proprietates à subiecto, à quo suo modo emanant, & in quo radicantur, & ideo ceteri Theologi arguunt contra eam, quoniam ex ipsa sequitur attributa non esse Deum, sed creaturem: cui argumento, et si Scotistæ respondere conentur, non tam en possunt se facilè expedire: maximè ij, qui singulis perfectionibus singulas tribuunt existentias actu distinctas, ut Lychetus in t. d. 8. *Lychet.*
q. 3. §. Occurrit tamen difficultas, in fine: nam, si sapientia, verbi gratia, secundum suam rationem formalē non est idem ex natura rei cum diuina essentia, habetque peculiarem existentiam nō à se, sed ab illa, quo modo quod est, à se ipso est? & hoc sane voluit Richard. de sancto Victore lib. 1. de *Richard.*
Trinit. cap. 13. cùm ex eo, quod Deus sit, & habeat à se, quidquid habet, concludit sapientiam, & potentiam non esse aliud omnino, quam diuinam substatiā, quoniam alioquin, cùm sine sapientia sapiens, sine potentia potens esse nequeat, quod ab ipsis habet, non tam à se, quam aliunde habet. Verò possunt se tueri sumpto exemplo à personis diuinis, siquidem filius est à Patre, & nihilominus dicitur esse à se: sed adhuc est discriben, quoniam filius non est ab alio neutraliter, & substantiue, sed masculinè, & adiectiue solum per communicacionem eiusdem naturæ secundum omnem suam perfectionem, & modum habendi ipsam, præter habitudinem Patris, & idcirco Christus dixit Ioan. 5. *Sicut Pater habet vitam in se metipso, ita dedit filio habere vitam in se metipso,* hoc est vitam non pendente à causa extrinseca, aut à forma distincta, sed vitam, quæ sit ipsem filius, cui data est: At perfectiones attributales, si distinguuntur ex natura rei ab essentia, in qua radicantur, sanè sunt ab alio neutraliter & substantiue: nam alias adiectiua exigit

Gillijs comment. Theol.

Oo

distinc-

distinctionem suppositalem: hæc autem non est inter attributa & essentiam. Item Deus non diceretur tūc à se sapiens, iustus aut misericors, sed à sapientia, iustitia, ac misericordia, tanquam à formis distinctis, & ita Deus ipse non esset simpliciter ens à se, quod est absurdum.

IX.

Anselm.

Porrò personæ diuinæ etiam, quæ ab alijs procedunt, dicuntur simpliciter à se, quoniam, eti si sunt à principio originis, tamen non sunt à principio factio[n]is per veram rationem causalitatis, neque per formam à se distinctam, quæ duo inferunt rationem entis creati: & ideo Anselm. in Monolog. cap. 5. & 6. vbi inuestigat vtrum diuina natura sit ex se, an ab alio, vel ex nihilo: semper ea, quæ à se non sunt, dicit facta per aliud, indicans sola factio[n]e, qua faciens est aliud à facto, tolli rationem eius, quod est à se. At singulæ personæ diuinæ non sunt aliud, & aliud: sed aliud, & aliud: nec factæ per participationem ipsius esse secundum analogiam, sed productæ per communicationem eiusdemmet essentiæ diuinæ indiuidua, quæ non distinguuntur, & ita non est aliud filius æternus, qui sapiens dicitur, & aliud sapientia, qua sapiens dicitur, sed ipse est sua sapientia, ipse sua æternitas: & caret omni ratione essendi ex alio, siue tanquam ex termino, siue tanquam ex materia, siue tanquam ex causa efficiente. Sola relatio essendi ab alio dicto masculinè, tanquam à principio originis in eadem natura.

X.

Ex dictis patet solutio ad rationes dubitandi. Nam ad priores duas, quæ procedunt de attributis dicendum, vt aliquid dicatur esse, non à se, sed ab alio, opus in primis esse, vt sit aliud, & aliud, perfectiones autē attributales, vt constabat tract. 5. non distinguuntur ex natura rei, & ita non sunt aliud, & aliud: atque adeò inter ipsa, & essentiam, nulla est ratio prioris secundum esse: & consequenter neq[ue] attributa sunt ab alio, sed à se: quoniam sunt ipsamet Deitas, & sicut hæc est à se, & non ab alio, ita & ipsa. Tamen propter virtualem distinctionem admittunt nostro intelligendi modo prioritatem secundum intelligentiam, ratione cuius alia per alia demonstrantur: sed ex hoc non sequitur, vt sint ab alio, & non à se: & ita patet solutio ad priores duas rationes, quatenus loquuntur de attributis. Eadamque ratio est de relationib. comparatis cum essentia, à qua quia non distinguuntur ex natura rei, non dicuntur esse, quædamuis à Theologis metaphoricè dicatur ipsarum radix, quatenus ob immensam eius fœcunditatem pullulant relations. Si ve-

rō personæ procedentes comparétur cum ijs, à quibus procedunt, sunt ab alio masculinè, tanquam à principio originis, non factio[n]is, vt explicatum est, quod solum voluerunt Patres accipientes nomen caute latè pro principio: de quo fusius in materia de Trinitate,

Deus est ens necessarium, & per essentiam.

C A P V T I V.

Alia imperfectio cōmuni omni creaturæ est possibilis, voco autē possibilitem preesse, quatenus dicit aptitudinem ad essendum cum indifferētia ad esse, vel non esse: nam ea, qua quidquid aliquo modo est, dicitur possibile, & opponitur impossibilitati, de se nō dicit imperfectiōnem, negatio enim impossibilitatis aliqualis perfectio est. Possibilitas autem preesse, quatenus recurrat cum contingentia, & opponitur necessitatí simpliciter, est maxima imperfectio omnis creaturæ. Omnis quippe defectus aut deficiendi periculum est alienum à perfectione, melius enim est cuius enti, vt nequeat deficere, quam vt deficiendi periculo sit expositum. Hic autem defectus prouenit creaturæ ex eo, quod sit ab alio, hoc est à prima causa: nam cūm hec sit libera in operando, vt habetur ex fide, *Omnia quæcumque voluit Dominus fecit.* Ps. 113. Ex ipsis arbitrio p̄det omnis rerum existentia, siue quoad inceptionem, siue quoad permanentiam, aut defitionem: atque adeò cūm res creata non habeat esse à se, sed à Deo, habent illud ad modum, quo emanant à Deo, ab ipso autem liberè, & non necessariò emanant: quare non habent absolutam necessitatem, sed contingentiam. Et quanquam Philosophi disputerent, an res quæ non est à se, necessariò sit, & nonnulli dicant nō repugnare extermis, vt sit necesse esse ex alio, qua ratione sentiūt plerique substantias immateriales, & cælum de sententia Philosophi esse à Deo, & tamē necessariò. Nihilominus omnimoda necessitas dari potest cum origine ab alio sola personalitate distincto, vt patet in personis diuinis: non verò cum emanatione ab alio natura distincto: nam si creatura possit esse hoc modo necessaria, aut Deus à se illam necessario effundit, aut ab extrinseco principio, vel motu impulsus: à se non potest necessario determinari ad operationem externam, quia & omnipotentia subest eius voluntati, & voluntas non mouetur necessario, nisi à bono necessario ad suā

Pf. 113.

per-

perfectionem & felicitatem, quale solum est bonum ipsum diuinum, non creatum. Ex quo etiam patet non esse motuum exterum, necessario impellens Deū ad productionem entis creati. Multo minus etiam potest esse principium mouens: nam prima causa nō est subordinata actioni alterius, nec potest pati vim aut violentiam ab extrinseco. Et ita repugnat esse creaturam, & esse simpliciter necessariam. Sed de his fusis in materia de processione creaturarum à Deo. Nunc hoc tāquam certum sit, nō posse esse ens ab alio simpliciter necessarium, vt ex Aucenna, Auerr. & alijs probat Henric. quodlib. 8.q. 9.

Ex contrario principio ostenditur cum Scoto tractatu de primo principio cap. 3. conclusio 5. Deum esse ens necessarium. Quoniam Deus est: & non ex alio: ergo est ens omnino necessarium. Consequentia patet, quoniam ens, cui est intrinseca ratio essendi, non habet possiblitas, vt sit, & vt non sit, sed solum determinatur ad esse; quidquid est enti à se: est intrinseca ratio essendi: ergo non habet indifferentiam, vt non sit, sed determinationem, vt sit; atque adeò Deus, cùm sit ens non ab alio, sed à se, est ens omnino simpliciter & absolute necessarium, immò ipsum neesse esse, vt Theologi loquuntur. Assumptio ostenditur, quoniam ens à se non habet ullam causam sui esse, sed nostro intelligendi modo ipsum est quasi causa formalis sui esse; sed nihil est magis intrinsecum rei, quā ipsa sibi: ergo ab intrinseco habet vt sit. Et quemadmodum August. lib. 12. de Ciuitate cap. 1. ex eo arguit Deum nō posse esse miscrum, quia seipso beatus est, & nō potest se amittere, ita quoq; ex eo ostendit nō posse nō esse, quia seipso est, & seipsum nō potest amittere. Et confirmatur quia nihil est à se, vt à causa, sicut iam dictum est; ergo neque à se per modum voluntatis, que enim per voluntatem sunt ab aliquo, causaliter ab eo sunt: restat ergo, vt sit per modum naturae: quā verò ita sunt, necessariò sunt: ergo Deus necessariò omnino est. Denique quæ contingenter sunt, possunt incipere ac desinere: Deo virtutumque repugnat, vt constat e. sacris literis, quoniam ipse est qui est, vt dixit Exod. 3. & ratione, quoniam de non esse ad esse transitus non nisi per potentiam actiūam fit, antè Deum verò non est vlla potentia actiua, ergo non potuit incipere: nec verò definire, quoniam desitio aut est per actionem contrarij agentis, aut per suspensionem causæ conseruantis: enti à se nihil est contrarium, à quo corrumptur, nihil

superius, à quo conferuetur, & quo desrente deficiat. Ergo Deus non habet possibilitatem, vt non sit.

Ex eo quod Deus sit ens à se necessarium, consequitur alia eius perfectio: quia scilicet solus ipse est ens per essentiā. Nam quidquid habet, non aliunde habet, quā à se tanquam à causa formalī & necessaria; quod autem est à ratione formalī intrinseca, per essentiam, & non per accidens conuenit. Verū vt constet quid sit esse ens per essentiam, obseruandum est cum Ferrar. lib. 1. contra Gentes cap. 102. §. Respondetur, modo accipi, vt contradiuiditur abente per accidens, hoc est, quod non est de intrinseca ratione formalī essentiæ, qua ratione accipit Boetius lib. de hebdomad. vt notat Diuus Thom. ibidem lect. 3. modo vt contraponitur enti per participationem in tota sua latitudine, quo sensu locutus Diuus Augustin. libr. 2. de moribus Manich. cap. 4. dixit Deum per se summè bonum, non participatione alicuius boni, sed propria natura & essentia, hi duo verò modi non converuntur, nam vt notat Diuus Thomas ubi proximè, & Ferrar. i. contra Gent. cap. 22. circa sextam rationem, aliquid potest esse tale per essentiam priore modo, non secundo, vt patet in homine, qui est animal per essentiam, id est, non ex accidente, & tamen est animal per participationem communem sibi cum omnibus participantibus naturam animalis. Ens verò per essentiam in secunda acceptancee totidem dicitur modis, quæ ens per participationem illi oppositū. Ideoq; præmittenda huius explicatio, vt quid sit illud, innotescat. Ens verò per participationem dicitur participatione alicuius formæ conferentis esse, quæ non est id ipsum, quod accipit eiusmodi esse: exempli causa, homo est sapiens participatione sapientiae, quæ non est id ipsum, quod homo sapiens: quod autem semper differant participans, & participatum, docet Sanctus Thomas quodlibet. 2. quæst. 2. ar. 1. & Diuus Cyrill. libr. 1. in Euāngel. Ioann. cap. 6. & 7. ubi ait id, quod vitam participat, non esse propriè vitam, & nihil se ipso participare. Debere autem participari aliqua forma perspicuum est; quoniam id, quod particeps dicitur, est id, quod est, forma verò est id, quo participat, & est; verbi gratia, homo participans sapientiam, sapiens est; sapientia verò ipsa est forma, qua homo participat, & qua sapiens est. Itaque cùm participare sit partialiter accipere, vt notat Diuus Thomas lib. 2. de cælo lect. 18. & opuscul. 69. super Boe-

III.

Ferrar.

Boetius.

S. Thomas.

Augustinus.

S. Thomas.

Ferrariensis.

S. Thom.

Cyrill. Alex.

S. Thomas.

Scotus.
Athanas.

Porphyri.

Aristoteles.

D. Thomas.

S. Thomas.

tium de hebdom. lect. 2. & Scot. in i. dist. 8. quælt. 2. & sumitur ex Diuo Athanasio oratione contra idola prope finem, quod duplicitate intelligi potest, velut explicat Sanctus Thomas, ut forma participata sit totum aliquid, quod inadæquatè participetur, qua ratione sapientia diuina particliter, hoc est, inadæquatè, & imperfectè participatur à creatura, & genera, & species, quatenus sunt totum vniuersale, inadæquatè participantur ab inferioribus, qua ratione species participant communem rationem generis, & indiuidua speciei, ut patet ex Porphyrio cap. de specie afferente plures homines participatione speciei esse unum hominem, & subiectum participat accidentis, & materia formam, quia forma substantialis vel accidentalis, quæ de ratione sua communis est, determinatur ad hoc, vel ad illud subiectum, vel intelligi potest, ita ut forma ipsa participata sit pars, aut quasi pars participantis, qua ratione homo participatione animæ dicitur animatus, & participatione rationis rationalis; forma verò aut participatur formaliter, aut exemplariter: formaliter participatur lux à sole, qui est lucidus non per essentiam, sed participatione lucis sibi formaliter inharentis: exemplariter autem participatur rosa vera à pīcta, quæ ad illius similitudinem formata est. Priore modo locutus est Porphyrius, cùm dixit plura indiuidua hominis participatione speciei esse unum hominem; Posteriorē Philosophus cùm loquens de ijs, quæ non sunt ipsum optimum libr. secundo de cælo text. sexagesimoquarto, Hoc igitur, inquiens, habet, & particeps est optimi, quod Diuus Thomas ibi lect. decima octava intelligit de substantijs separatis, quæ esse, & bonum habent ex alio, hoc est ex participatione primæ cause. Semper autem est vtraque participatio coniuncta, non enim subiectum dicitur participare formam extrinsecam, nisi habendo formaliter intrinsecam ab illa deriuatam, verbigratia, homo particeps sapientiæ diuinae habendo formaliter sapientiam creatam exemplatam à diuina, forma verò formaliter participata diuiditur à Diuo Thoma opuscul. supra Boetium de hebdomad. lect secunda & tertia, in accidentariam, & essentialem, communem tamen subiecto participato, qua ratione se habet natura generis ad species. Verum ad rationem participationis oppositam enti per essentiam, de quo modo agimus, non opus est, ut forma participata sit communis, sed sat est, ut sit singularis distincta à parte rei ab eo, quod

per illam est, nam diuinitas est forma singularis, & tamen sancti contendunt non esse aliud Deum, aliud eius diuinitatem, quia alioquin esset ens per participationem.

Ex hoc facilè sumitur notio entis per essentiam, est autem id, quod quidquid est à se ipso, & se ipso est: dicitur quidquid est, quoniam ut notat Ferrarens. vbi supra, Ferr.

ad rationem entis per essentiam, non sat est ut scipio sit aliquid sui, nam licet sit aliquid sui, si aliquid sui non est, iam differt in ipso, quod est, & quo est: & consequenter quoad id est tale participatione formæ, qua est. Et hoc voluit Scotus in primo dist. secunda, quæst. tertia ad tertium princip. cùm rationem entis per participationem constituit in eo, quod non sit totum ens integrum ac perfectum, sed tantum pars ipsius: ens verò per essentiam id, quod est infinitum ac illimitatum, & consequenter perfectum in ratione entis simpliciter, quod reuera non aliud, quæ Deus est. Sed ne videamur supponere quod inuestigatur, sat est, ut ens per essentiam sit totum, quod est, nec sit in ipso aliud, quod est, & quo est. Neque doctrinam Scotti hoc modo explicatam merito impugnat Caietanus prima par. quæstion. Caietan.

quadragesima quarta, artic. primo, §. Circa minorem, quin verò ipse eandem indicaverat eodem articul. §. Circa hanc rationem, statuens tres conditiones ad rationem entis per essentiam, scilicet, ut sit forma ipsa, non contrafacta, & in se naturaliter subtilis, & per secundam intelligit quasi restrictionem latitudinis alicuius rationis formalis, siue gradualiter, siue vniuersaliter, siue quoquis alio modo, quomodo cumque enim ratio formalis contrahatur, iam non remanet ens per essentiam, & hoc ipsum est, quod Scot. indicat, & paulò ante explicatum est, scilicet, ut ens per essentiam non sit ex parte, sed sit totum, quod est: quo etiam modo usurpat ens per essentiam, Diuus Thomas libro secundo contra Gentes cap. decimo quinto, argum. 4. ut ibidem obseruat Ferrarens. qui & Ferr. ipse Scotum carpit. Additur, à se ipso, ad exclusum, iam rationem participationis à forma, & causa extrinseca, quidquid enim aliunde aliquid habet, per participationem id habet, ut colligatur ex doctrina Diu. Augustin. in illa verba Psalm. 134. Laudate Dominū, quoniam bonus Dominus. Nam ubique est causa exemplaris, debet quoque dari efficiens imprimens effectui, quasi sigillum exemplaris, qua similitudine vtitur Dionysius cap. secundo de dionysius.

Thomas.

Ferr.

Augustin.

Magn.

Alio

uinis nominibus i. part. ad explicandum actionem Dei ad extra, quae communicauit creaturis, & vice versa vbi non est causa efficiens, neque exemplaris, & ita quod à seipso habet esse, non habet illud per participationem formæ extrinsecæ; tandem subditur, & seipso, ad remouendam participationem à forma subiecto formaliter inexistentem: quod enim se ipso est tale, non habet formam à se distinctam, qua tale sit: sed ipsum est forma subsistens, ipsum quod est, & quo est: & consequenter ens non per participationem formæ sibi formaliter inexistentis.

V. His præmissis dico. Solus Deus est ens per essentiam. Hæc est communis Patrum, & Scholasticorum, ut affirmat Heraclius in primo dist. oœtava, quæstion. prima, articul. secundo, citato §. *Circumnotrem*, & potest colligi ex illo Exod. 3. *Ego sum, qui sum*, addito discursu D. Augustini, citato loco Psalm. 134. in simili ferè materia, agit enim ibi de bono: eadem verò est ratio entis, nam creatura non dicitur simpliciter ipsum quod est, sed alia dicitur esse homo, alia Angelus, alia lapis, alia sapiens, & cætera. At Deus solus est ipsum quod est, quia non ex parte, sed ex toto est. Sed assertionem exclusiuan insuas exponentes distinctam oportet ostendere: sunt autem exponentes: Deus est ens per essentiam, & nihil aliud ab ipso est tale, cum verò præter Deum non sit aliud ens, quam creatura, ut secunda illa exponens sit vera, probandum est creatura non esse ens per essentiam, sed per participationem. Id verò facile colligitur ex dictis; quoniam creatura non est totum, quod est: nam saltem de omni creatura verè dixeris, quod non sit totum suum esse, ut probat Diuus Thomas libro secundo contra Gentes capit. quinquagesimo secundo, item non est à se ipsa, sed à causa prima, non est suamet forma, sed id, quod constituitur per formam. Non enim Angelus est vita, aut sapientia, sed vita viuens, & sapientia sapiens.

VI. Altera exponens ostendet, discurrendo per singulas proprietates entis per essentiam, primo ex Patribus, deinde ratione. In primis esse totum, quod est, hancenim ex Magno Dionylio cap. tertio de diuinis nominibus. Nam Deus, inquit, non quoquo pacto est ens, sed simpliciter, & incircumscripè totum in se esse pariter ambit, & preambul super apprehendens. Ob eandem causam Athanasi. oratione contra idola satis

potest medium, Deum vocat ipsam essentiam his verbis. Deus autem, qui est ipsa essentia, nullis partibus coalescit, quapropter & eius ratio ipsum esse est, quasi dicat, non est in eo villa ratio formalis, qua sit, quæ non sit ipsum esse ipsius: & proinde, qui partes non habet, totum suum esse est. Et Philo *philos.* libro primo allegori. sacræ legis, *Sibi ipsi locus est, & ipse se ipso plenus, sibi sufficiens, ut pote unus, & totus ipse ens.* Si quid in creatura maximè non est ipsa, locus eius est, qui illam ambit extrinsecus, & ideo Philo, ut ostenderet Deum esse maximè eundem sibi, & totum, quod est, etiam sibi locum esse dixit: & Bernard. sermon. de tripli cohærentia vinculorū ex illis verbis, Exod. 3. *Ego sum qui sum.* colligit Deum solum veraciter esse, & subdit causam, cui est esse, quod est, scilicet, quia nihil prius est, quod ipse non sit, atque adeò est totum, quod est; Illustris locus est a-pud eundem Bernardum libro quinto de consideratione, capit. sexto, vbi sic habet: *Si bonum, si magnum, si beatum, si sapientem, vel quidquid tale de Deo dixeris, in hoc verbo instauratur quod est, est, nempe hoc est ei esse, quod hæc omnia esse, si & centum alia addas, non receperisti ab esse, si ea dixeris, nihil addidisti, si non dixeris, nihil minusisti, si vidisti hoc tam singulare, tam sumum esse, nomine in comparatione hunc, quidquid hoc non est, iudicas potius non esse, quam esse?*

Solum Deum esse à se, & non ab alio docuit Diuus Gregorius libro decimo-sextu Moral. cap. decimosexto, super illa verba, *Ipsè enim solus est:* querit, cur cum tot aliæ res sint, Deus solus esse dicatur: Respondet autem, *Sunt hæc omnia, sed principia altera non sunt, quia in semetipsis minime subsistunt, & nō gubernantur manu teneantur, esse nequaquam possunt;* ideo non sunt simpliciter creaturæ, quia non à se ipsis, sed ab alio sunt, hocidem docent Hieronymus super illud ad Ephesios 3. *Propterea curvo, &c.* Augustin. libro de cognitione veræ vitæ, cap. septimo. Anselmus in monolog. cap. vigesimo septimo, Bernard. libro quinto de consideratione cap. sexto, idem clarius Damascenus libro primo, cap. oœtavo, appellans Deum ipsammet essentiam, & caufam subdit, *ut pote qua, nec esse suum, nec quidquam eorum, qua est ab alio, habeat:* verum ipsa potius ipsis, quæ sunt essentiae ipsis, quæ vitam habent vitæ, ipsis, quæ ratione virtutur, rationis statu rigat. Id ipsum volunt ipsis, qui idcirco Deum propriè, ac simpliciter appellari volunt ens, quod ipse semper sit

VII.

*Gregor. Mag.**Hieronym.**August.**Anselm.**Bernard.**Damascen.*

Anastas.

ens in se, cetera eius participatione, ita Anastasius Synaita libro secundo de fidei dogm. Deus sanè solus est ens propriè sumptum, quod p. r. modo se semper habeat, nec mutetur: si quid præterea in eius participium venit, vt vocetur ens, non statim primitiū est ens, sed participio eius, qui propriè & primitiū, forte autem singulariter, & solitariè est ens, itaque contraponit ens per participationem enti, quod propriè & primitiū est ens, quod Gregor. vbi supra appellat ens principaliter: id verò solum est, quod non habet esse ab alio, sed à se: nam si ab alio haberet, id vtique est primitiū ac principaliter ens: vt enim ait Augustinus libro octauagesimotertio quæstionum, quæstione secunda, non est intelligibile, quod causa excedat suum effectum in entitate, ac perfectione, & ita excluditur à Deo participatio formæ extrinsecæ.

VIII.

Augustin.
Hilarius.

Cyrill. Alex.

Bernard.

Hugo.

Augustin.

Athanas.

tia, Non ex eo, inquit, quod aliqua ex parte istarum communionem adipiscatur, aut ista aliunde aduentitia, aut superuentitia, eius natum ambiant, quales sunt, qui istarum rerum participes sum, ac propterea sapientes, fortes, rationales efficiuntur, sed quod per se sit ipsissima sapientia, ipsissima ratio. Itaque de mente Athanas. ex eo verbum diuinum non est sapiens per participationem, quia est ipsam sapientiam per se ipsum, non participatione formalis scientiæ, tanquam formæ à se distinctæ. Similiter Diuus Cyrillus libro nono thesaur. cap. ultimo, Spiritum diuinum probat esse sanctum per essentiam, non participatione formæ extrinsecus à Deo collata, & ita utramque remouet imperfectionem participationis.

IX.

Cyrill. Alex.

Omissa auctoritate idem ratione concinxit per singulas partes. In primis vero quoad primam. Etenim Deus est ex pars causalitatis passiuæ, ergo est totum quod est. Antecedens patet, quia est ens à se, & necessarium, vt probatum est, consequentia ostenditur, quoniam ex opere consequentis sequitur oppositum antecedentis, quod enim non est totum, quod est, secundum aliquid sui est subiectum causalitati alicuius agentis. Id vero patet, quoniam ens, quod non est totum suum esse, est compositum, vbi autem compositio, ibi actus, & potentia passiva: hæc vero vbi datur, coniuncta est cum subordinatione ad actuum: ergo de primo ad ultimum, id, quod non est totum, quod est, subest causalitati passiuæ: contra vero, quod huic non subest, necessariò est totum, quod est. Quoad alias vero partes probatum est superius: sed breuiter ostenditur, quod est primum ens, & optimum, non est ens per participationem, aut attributionem ad aliud, nec per actionem alterius agentis, quod docuit Aristoteles libro secundo de caelo, text. sexagesimotertio, his verbis: Et autem quod optimè se habet, nihil actione opus est: est enim ipsum in cuius gratia: Deus autem, vt constat ex libro primo, est ens primum, & optimum, quoniam est causa prima efficiens, cuius est primitas in essendo, & ultimus finis, cuius est summa perfectio, & excellentia bonitatis: Ex quo sequitur Deum non esse ens per attributionem ad formam extrinsecam exemplarem, aut per actionem agentis externi, & consequenter neque ens per participationem for-

mæ ex-

mæ extrinsecæ. Denique Deus nullam o-
mnino causam habet intrinsecam, neque
est causaliter à se ipso, vel aliquo sui, sed to-
ta ratio causalitatis formalis reducitur ad
nostrum modum intelligendi, quo eun-
dem concipimus, vt formam, & perfectum
formam, vt quod est, & quo est, vt patet ex
superiore cap. quare non aliud est, & alio
est, sed ipse est, quod est, & quo est; atque
adeò quidquid est, se ipso est, & consequen-
ter non est ens participatione formæ for-
maliter habitat.

X. Aduersus hæc vna occurrit obiectio.
Nempè quod ad rationem entis per par-
ticipationem, sat est, vt subiectum deno-
minatum ab aliqua forma non vendi-
cipit ipsum per se primo, & in quantum ip-
sum, sed simul cum alijs in ea conueniat;
quaratione homo, & brutum dicuntur par-
ticipare naturam animalis. Deus autem
conuenit cum creatis in ratione entis, & a-
liarum perfectionum simpliciter vt potè
vite, sapientia, ac similium: atque adeò e-
rit ens, viuus, & sapiens per participationem.
Respondeo tamen ad rationem
participationis non sat esse quamvis
conuenientiam sub aliquo communi, sed
sub vniuoco. Nam cum ratio vniuoca in
sua præcisa abstractione sumpta sit vna
per se indifferens ad plura, quorum singu-
lari inexistit, non secundum totam fu-
am amplitudinem, sed diuersimodè con-
tracta, in omnibus seorsim sumptis est in
adæquatè, & ex parte tantum; exem-
pli causa, animal secundum virtualem ex-
tentiom ambit terminos omnium sua-
rum specierum, & est homo, equus, leo, a-
quila, delphinus, & cæt. & ita, quia singulæ
species vendicant rationem animalis, non
secundum totam eam extentionem, sed
ad se contractam, ipsam participare dicun-
tur, & propter hanc rationem probat San-
ctus Thom. lib. 1. contra gentes cap. 32. in
3. ratione nihil esse vniuocum Deo, &
creaturis, quia nihil in eo est per partici-
pationem. At in analogis alter se res ha-
bet, non enim habent vnam aliquam na-
turam omnibus communem, & analogia
gata omnia, secundum quod conueniunt,
sive vici vnius obiecti, & quoniam in
analogis per attributionem vnius ad alterum,
sicut sunt Deus & creatura, semper est aliiquid natura prius, per attri-
butionem ad quod cætera dicuntur,
hoc est simpliciter primum, & ab alijs
participatum: ipsum vero nequa-
quam dicitur participare cum cæteris:
nam re ipsa ipsum non est posterius ra-

tione communi analogi, imò prius:
quoniam ratio illa, quatenus communis,
& analogia est, supponit pro omnibus
analogatis confusè acceptis: At pri-
mum analogatum est prius collectione o-
mnium analogatorum, quandoquidem
est prius alijs à se confluentibus
ad eiusmodi collectionem: & proinde,
cum nihil dici queat ens per partici-
pationem à ratione, quæ est ipso poste-
rior, nunquam primum analogatum
dicitur simul cum alijs analogatis par-
ticipare rationem communem analogam.
Quod intelligendum est per se pri-
mo: nam si inter membra analogata v-
num participet formaliter perfectionem
alterius, dicetur quoad hoc ens per par-
ticipationem, quomodo substantia quam-
uis sit præcipuum analogum entis creati,
tamen quia participat rationem sapien-
tiae, iustitiae, & similium formarum sibi
inhærentium, verè dicitur sapiens, & ens
per participationem. At Deus Optimus
Maximus est primum, ac præcipuum en-
tis analogatum, & ita præcisè ratione con-
uenientiae in ente, non est ens per par-
ticipationem. Deinde vero, quia præ-
habet omnem perfectionem entis simpli-
citer, nec formaliter participat ullam rati-
onem entis, aut perfectionis à se diuer-
sam, rationem entis non ex parte ven-
dicat. Atque adeò est ens per essen-
tiæ.

Deo per essentiam conuenit
ipsum esse actua-
lis existen-
tia.

C A P V T V.

NVnc videndum, vtrum Deus sit ens
per essentiam in primo modo di-
cendi per se, & quoniam ut ait Henric. in
summ. articul. vigesimo octavo quæstione
quarta, & quodlibet primo quæstione no-
na, ens à duplice forma denominatur, sci-
licet ab essentia, & ab existentia; Nunc
dicendum de ente, quatenus dicitur
ab existentia. Id vero si comparetur
cum creaturis, nullo modo pertinet
ad rationem essentiæ ipsarum, v-
est communis Theologorum sententia,
quos deinceps referam. Etenim quam-
uis sit controversia, vtrum in rebus

I.
Henric.

creatis existentia distinguatur ex natura rei ab essentia, omnes tamen, etiam qui negant distinguui, aiunt eam non pertinere ad essentiam creaturæ. Fundamentum est, quoniam creatura nō est ens necessarium, aut à se in omnino potentiale, & subordinatum liberæ voluntati primæ causæ: atque adeo nulla creatura est ens, siue existens per essentiam: hoc enim ipso per se, & à se necessariò est absque dependentia à causa prima. An vero Deus sit ipsum esse, siue existentia per essentiam in primo modo dicensi per se, nunc examinandum.

II.

Mayron.

Mirandul.

Bargius.
Trombeta.

Boetius.

Partem negantem tenuerunt quidam apud Bassol. in i.d. 8.q.1. art.2. & exprefse docuit Mayron. in i.d. 2. qu.i.art.2. qui censet esse, siue existentiam non esse de ratione formalis, & essentiali Dei, sed modum intrinsecum, cuius sententiam defendit Picus Mirandulanus conclusione 8. ex ijs, quas defendit iuxta mentem eiusdem Mayronis: consentit Bargius eadem dist. §. Quia illa, & Trombeta, quem ibidem referri. Continetur autem sententia Mayronis duobus pronuntiatis. Primum est, ipsum esse, siue existentia non est de intrinseca, & essentiali ratione Dei. Secundum, esse conuenit Deo in secundo modo dicendi per se, tanquam modus eius intrinsecus. Hoc secundum probat arguento sumpto ex creaturis: nam quiores aliquid adueniens alicui non variat rationem eius formalis, est modus intrinsecus: existentia vero ita se habet: nam homo potentia, & homo actu existens est idem homo formaliter: & simili modo essentia diuina considerata cū abstractione ab existentia, & cōiuncta cum existentia, est eadē omnino formaliter: ergo existentia non mutat rationem formalis, atq; adeo est modus essentiae. Primum vero ostenditur primo, quoniam alia est quæstio, an est, alia quid est: & proinde alia est forma, quares est, siue existit, & alia, qua est hoc aliquid, ad quod allusit Boëc. lib. de hebdom. cū dixit, omne, quod est, participat eo, quod est esse, ut sit, alio vero participat, ut aliquid sit: censens non eodem rem esse, siue existere, & esse hoc aliquid: qua propter, cū Deum esse multi sciant, quid autem sit, omnes ignorant, ratio formalis, qua est distinguitur ab ea, qua est hoc aliquid: & consequenter ipsum esse, non erit ratio per se constitutiva essentiae. Deinde arguit Mayron. primo ipsum esse est commune Deo, & creaturis: sed nullum prædictum essentialie Deo potest illi commune esse cū creatis: quia deitas est ratio simplex, ac primo diversa, cui repugnat habere prædicatum essentialie commune. Secundo si

ob aliquam rationem ipsum esse includetur quidditatius in Deitate, maxime, quia Deus dicitur ipsum esse: nullum vero abstractū non essentialie prædicatur de eo, ad cuius essentiam non pertinet: item quia Deus est ipsum necesse esse, & actus purus, quæ non possunt intelligi absq; actuali existentia; hæ vero rationes non cogunt, quandoquidem eadem ratione intellectus, sapientia, & alia attributa includerent esse, quod est falsum: ergo non est dicendum esse pertinere intrinsece ad essentiam Dei. Assumptionem probat, quoniam quidquid dicitur essentialiter de uno eorum, quæ sunt eiusdem rationis formalis, dicitur etiam de altero: intellectus autem diuinus, atque humanis sunt eiusdem rationis formalis, & consequenter etiam de humano prædicaretur ipsum esse per essentiam, quod est aperte falsum. Denique si esse foret de intrinseca ratione Dei essentiali, attributa in Deo distinguenter secundum existentiam, sic ut distinguntur formaliter.

Dico primum. Ipsum esse est de intrinseca ratione formalis Dei. Sensus est si datur nomen proprium Dei, secundum quod substantialiter, & essentialiter est, contingit debere ipsum esse in formalis eius significato. Est communis sententia scholasticorum: Alberti in sum. tractat. 4. q. 19. m. 3. Albert. & 4. 8. in i.d. 2. art. 13. & d. 8. art. 3. S. Thom. S. Thom. Ferrarens. lib. 1. contra gentes cap. 22. cum Ferrar. 1. p. q. 3. art. 4. cum Caiet. & sp̄p̄ alibi, Bonavent. Bonac. in i.d. 8. art. 1. q. 2. Aegid. in i.d. 3. 1. p. primæ partis principialis q. 2. & d. 8. i. p. distinctionis. q. 1. & d. 22. q. 4. & 23. quæst. 2. Henricus. quæstiuncula 4. Henrici in sum. art. 21. qu. 4. art. 24. q. 3. & art. 26. q. 1. Richard. in i.d. Richard. 22. art. 1. q. 6. & d. 23. art. 1. q. 3. ad primum, & tertium, Scot. quodlib. qu. 1. §. De primo, Staus. Torrens. 1. p. qu. 28. artic. 2. disput. 2. dub. 5. Torrens. Hispalens. in i.d. 8. q. 2. art. 4. ad quartum, Hispalens. contra quartam conclusionem. Soncinas Sencin. q. 3. conclut. 4. Bassolis. q. 1. art. 2. & 3. & o. Bassol. minium Doctorum, quos citauit lib. 1. tract. vlti. cap. 3. assertentum hanc propositionem, Deus est, esse per se notam, vel nobis, vel saltem secundum se, quia existentia includitur in ratione, quidditatua ipsius, hoc sumitur ex verbis Dei Exod. 3. ad Moylen rogan tem, quod tibi nomen est, respondit enim ego sum qui sum. Ex qua responsione patet ipsum esse pertinere intrinsece ad rationem formalis Dei, quod indicavit Athanas. Athanas. oratione contra Idola, satis post medium his verbis: Deus autem, qui est ipsa essentia, nulla partibus coalescit, quapropter eius ratio ipsum esse est, rationem Dei ipsum esse vocat alludens credo, ad dictum Philoso-

III.

Philosophi lib. 4. metaphyl. text. 28. ratiō, quam nomen significat, est definitio. Deinde vero suadetur, quoniam si ipsum esse non esset intrinsecum rationi formalis diuinæ essentiæ, sed modus eius, Deus esset causaliter à se, & formaliter non à se ipso, sed alio: utrumque in superioribus impugnatum est: ergo esse pertinet ad rationem formalem intrinsecam diuinæ essentiæ. Ostenditur Maior propositio quo ad priorem partem, quoniam id, quod conuenit alicui in secundo modo dicendi per se, conuenit illi à se causaliter, non formaliter: at ipsum esse conuenit Deo hoc ipso, quod est Deus, vel ergo in primo modo dicendi per se, & tunc pertinebit intrinsece ad rationem formalem essentiæ diuinæ, vel in secundo, & tunc Deus erit à se causaliter. Et confirmatur quoniam quidquid est aliquid non ab alio, sed à se, aut est à se formaliter, vel quasi formaliter, aut causaliter: non enim est medium inter hæc duo: Deus est à se, si vero ipsum esse non sit intrinsecum rationi formalis essentiæ, non erit à se formaliter: denominatio enim formalis non sufficit ad rationem substantiam essentiæ diuinæ, sed cum res habet denominationem à forma extrinseca ipsius essentiæ, ab ea que distincta non est se ipso formaliter id, quod denominatur, sed vt tale sit, habet formaliter à forma illa distincta, quia ratione homo non habet formaliter à se, sed ab intellectu, vt sit discursivus, à se autem habet causaliter, quoniam est radix, & fundamentum intellectus.

Dico secundum. Deus est ens per essentiam, non verò accidentaliter. Hæc est communis Theologorum, quos pro prima assertione citauit. Indicatur ab Hilari. lib. 7. de Trinitate non longè à principio cum ait, esse non est accidens Deo sed substantia veritas, non loquitur autem de accidente, prout solum opponitur substantia; nam hoc modo etiam in substantijs creatis non est accidens, sed modulus quidam substantialis, sed prout opponitur essentiæ, qua ratione soli Deus non est accidens; idem asserit Nicetas in orationem 32. Nazianz. habitam in praesentia 60. Episcoporum. num. 53. vbi sic ait: essentia Dei ipsum esse eius est. Facile vero colligitur ex priore assertione. Nihil enim eorum, quæ includuntur in ratione formalis, essentiæ conuenit accidentaliter:

ipsum verò esse includitur formaliter, & intrinsece in ratione formalis essentiæ diuinæ. Ergo non conuenit Deo accidentaliter, sed essentialiter. Secundo omnis ratio, qua est prior ceteris inclusis in essentia, ad easque supponitur, est etiam de essentiæ: ipsum esse est prius ratione substantiæ, vita, & similium prædicatorum substantialium, quæ omnium confessione pertinent ad essentiam Dei: ergo ipsum quoque est de essentiæ: distingui potest assumptione, dicendo esse essentiæ, presupponi ad rationem substantiæ, ac vitæ, non autem esse existentiæ, & idem non sequi hoc esse intimum essentiæ. Verum non soluitur, quoniam substantia, & vita conueniens Deo est actualis, non potentialis, aut abstracta ab actu: ergo & esse, quod ad hanc rationem substantiæ, & vitæ supponitur, debet esse actuale: patet consequentia, quoniam ita se habet esse existentiæ ad rationem substantiæ, & vitæ actualis, sicut esse essentiæ ad rationem substantiæ, & vitæ abstractæ ab actu actuali: ergo sicut hoc supponitur ad hanc, ita & illud ad illam. Et confirmatur, quoniam actu subsistere, aut vivere, est actu esse. Antecedens ostenditur, quoniam Sancti, & Doctores aiunt Deum esse ipsum subsistere, & ipsam vitam, quod non dicitur de essentiæ abstracta ab actu subsistere, & vita. Deinde quoniam si subsistencia, & vita abstracterent ab actu subsistencia & vita, indigerent aliquo alio, quo determinarentur, ac reducerentur ad actu, hoc verò est absurdum, ergo & illud.

Eandem assertionem probat Diuus Thomas frequenter ex illo principio, s. Thom. quoniam rebus omnibus creatis aduentit esse à Deo, cuius participatione, & actione illud habent; quotiescumque vero plurima conueniunt in uno effectu, oportet assignare primam, & vicinam causam eius effectus, & ita dare esse per se primo, ac propriè pertinebit ad Deum; atque adeo ipsum erit esse per essentiam. Hoc fundamentum impugnat Aegidius in 1. dist. 8. part. 2. princ. quæst. 2. quoniam ex eo, quod aliquis effectus educatur in aliquam causam primam, rectè quidem colligitur conuenire illi per se primo, non tamen essentialiter, ita vt non faciat compositionem cum illa, vt videre est in ipso exemplo, quo vtitur D. Thomas quæst. 7. s. Thom. de potentia artic. 2. & alibi ad hoc ipsum institutum, nempe quia esse calidum reducitur in ignem tanquam propriam causam, rectè concluditur ipsum esse per se primo calidum, non tamen in pri-

in primo modo dicendi per se: nam verè facit compositionem cum igne, ad cuius essentiam intrinsece non pertinet. Hæc obiectio, si dealijs perfectionibus sermo esset, forsan eluderet vim argumenti allati: verùm loquendo de ipso esse nihil probat. Ratio verò est, quam indicat D. Thomas lib. i. contra gentes cap. 22. quoniam ea, quæ conueniunt per se primum, non formaliter, sed in secundo modo dicendi per se, sunt causaliter à subiecto, cui ita conueniunt, non enim aliter forma dici potest per se primum conuenire subiecto, nisi vel quia eft illi intrinseca, vel ab eius natura emanat; quæ conueniunt in secundo modo per se, non sunt intrinseca: ergò emanant à natura subiecti: quæ in eo priore, secundum quod concipitur solum sub rationibus formalibus intrinsecis, non continent formaliter ea, quæ conueniunt per se secundo modo: ergò virtute, & causaliter. Patet consequentia, quoniam alioquin non poterit ea habere p se, & à se, sed ab extrinseco. Ipsum verò esse primum, ad quod omnia deducuntur, tanquam ad principiū, non potest vlo modo esse causaliter: ergò nequit conuenire in secundo modo dicendi per se. Antecedens est manifestum: nam omne esse virtuale fundatur in actuali, à quo procedit, neque fieri potest, vt aliquid sit causaliter in eo, quod non est actu: nihil enim, quod actu non est, habet causandi vim reducibilem ad actum, priusquam ipsum sit actu: at verò antè ipsum esse primum non est aliud esse actualē, vt patet, ergò ipsum non est causaliter in vlo, atque adeo causa cuius propriè est dare esse, & in quam reducitur omne esse, vendicat illud non in secundo, sed in primo modo dicendi per se: & consequenter formaliter, atque essentialiter. At in igne calido, & in similibus est alia ratio, quandoquidem, cùm esse calidum, aut esse lucidum non sit esse simpliciter, sed esse determinatum, antè illud potest esse aliud esse actualē, in quo causaliter sit calor: vt reuera est natura ignis, quæ virtute continet calorem, & ideo non oportet, vt ea omnia, ad quæ hoc modo reuocantur cætera, tanquam ad prima in determinato genere, conueniant in primo modo dicendi per se.

VI. Dico tertium, ipsum esse non est modus essentiæ diuine: intellige de modo secundum mentem Mayronis illum inducentis, qui non est intrinsecus essentiæ, sed aduenit illi complete, atque perfectè in ratione essentiali intrinseca. Hæc assertio ita explicata est de mente. Autorum, qui sunt aducti, pro prima & secunda, & ex ipsis faci-

lē deducitur: si enim est de intrinseca ratione essentiali, non potest esse modus adueniens essentiæ completae secundum esse substantiale. Breui etiam ratione ostenditur, quoniam modus, vt ex ipsis Mayronis sententiā dicam in tractatu de identitate perfectionum diuinorum, & posterior re, cuius est modus: ipsum verò esse actualē, est primum, quod se offert in conceptu Dei: namq; si indagemus primum discrimen positivum Dei à creaturis, sub ratione entis in communis abstractantibz ab esse potentiali, & actuali, non occurrit aliud, quam ratio entis actualis: eo enim distinguitur ab omnī creatura, & ita prius nostro intelligēdi modo distinguitur Deus à quauis re creata, ratione actualis existentia, quam alijs particularibus rationibus excludentibz. imperfectiones singulorum generum: nam verbi gratia ratione substantię distinguitur solū ab accidentibus, vita à nō viventibus, intellectu ab ijs, quæ non sunt mente praedita: spiritualitate à corporeis: ab omnibus autem ipsa existendi actualitate: quapropter, cum rationes secernentes subiectum à pluribus generibus sint priores in creaturis, in Deo quoque nostro intelligendi modo erit prior ratio actualis existentia; quam vila alia perfeccio: & consequenter non poterit esse modus reliqua:rum.

VII. Ad argumentum Mayronis, quo probat primum pronunciatum. Respondeo non eandem esse rationem in Deo, & creaturis: nam sapientia, iustitia, & aliae perfectiones sunt in nobis accidentia, in Deo substantia: ita etiam existentia in nobis est modus accidentalis, in Deo ratio essentia intrinseca. Ratio discriminis est, quoniam essentia creature est in potentia ad esse, vel non esse, & idcirco existentia est extra intrinsecum conceptum eius: cumque non adueniat ipsi per modum formæ extrinsecæ absolute, habet se instar modi actualis intrinsece actualitatis rationem formalem, sive essentiam rei, cui aduenit: Deus autem, quia est ens à se, & sine potentialitate ad esse, non potest abstracti à ratione ipsius esse, quia tunc non ex habet esse, sed per participationem in ipsis esse, quod est falsum. Porrò esse, aut sumitur concrete, & adiectiuè, aut abstracte; si concrete sumatur, indiferenter dicitur de ijs, quæ sunt accidentaliter, vel essentialiter, & hoc modo non variat rationem formalem, si verò sumatur abstracte, & copuletur cū quauis alia ratione formali, necessariò inducit distinctionem formalem: nam

sapien-

VIII. sapientia, quæ est suum esse, & iustitia, quæ est suum esse, distinguitur essentialiter à sapientia, ac iustitia, quæ non est suum esse, sed accidentaliter existit.

Ad primum, quo probatur secundum pronunciatum, respondetur ideo simpli- citer distinguere questionem, an est, & quid est, quoniam in creaturis, de quibus Philosophi disputatione, distinguitur esse, & id, quod est: præterea etiam in Deo distin- gui potest, quatenus esse significat ipsam affirmationem, vel negationem, sive veri- tatem intellectus, ut ait Philosophus in Metaph. lib. 10. cap. 13. & 14. & dicitur tam de ipsis, quæ habent veram existentiam, quam de ipsis, quæ non habent, qua ratione dicitur cæcitas est, & hoc modo cum quæ- ritur de Deo, an sit, est questione distincta ab ea, qua queritur, quid sit. Vide Diuum Thom. de potentia, quest. 7. art. 2. ad pri- mum. Porrò dictum Boëtij, ut ait Diuus Thomas ubi proximè ad 8. intelligitur de creaturis, quæ sunt entia per participatio- nem. Ad confirmationem respondetur antecedens esse falsum, si sumatur essentia adæquata: & ad probationem prioris parti patet responsio ex solutione ad argumen- tum pro primo pronunciato addu- cendum. Ad secundum, quo vtitur Mayro- nius respondetur, quoniam esse, quatenus abstrahit à necessario, & contingent, præ- dicetur de Deo, & creaturis, aliter tamen dici de his, ac de Deo: nam de Deo prædi- catur in abstracto, sive per modum nomi- nis, de creaturis autem in concreto, & per modum formæ participatiæ: nam Deus est ipsum esse, creatura vero nequaquam, sed est res existens: præterea negatur assump- tio: nam quoniam rebus simplicibus, ac primo diuersis, non posuit conuenire vnuum per se, & vniuocum prædicatum es- sentiale, potest tamen analogum, ut patet in generibus summis, de quib. cum tamen sint simplicia, ac primo diuersa, ratio entis essentialiter prædicatur. Ad tertium re- spondeo, rationes illas esse idoneas, quas assert Scotus & alii, ad impugnationem ve- rò ipsarum, respondeo concedendo pri- mam consequentiam, vere enim sapientia diuina, iustitia, & cætera per rationes in- cludent ipsum esse; nam sapientia & es- sentialiter ipsum sapere, intellectio ipsum in- telligere, & sic in cæteris. ad huius autem redargitionem dicendum est ea, quæ ad- æquata, & completem conuenient in aliqua ratione formalis, ita ut secundum proprias rationes formales illi nihil essentiale ad- dant, sed solam contractionem singula- rem, & indiuisionem, ita se habere, vt

quidquid essentialiter dicitur de uno ipso- rum, dicatur de altero: quomodo se ha- bent ea, quæ solo numero differunt: quan- do vero addunt rationem aliquam es- sentialis propriam, nequaquam, ut constat in exemplis, quibus vtitur Mayron. nam de essentia intellectus creati, est ratio acci- dentis, & qualitatis, quæ tamen repugnat intellectui diuino, eodem modo, quoniam de essentia intellectus diuini fit ipsum esse, non proinde erit de essentia creati, quoniam differunt essentialiter, & ex rati- one propriæ rationis formalis cuiusque prouenit, ut aliquid sit de essentia unius, & non alterius.

Vltimum argumentum habet difficultatem apud Scotistas, qui inter perfec- tiones diuinas admittunt distinctionem for- malem ex natura rei, vnde Lychetus in 1. Lychet. d. 8. qu. 3. §. Occurrit tamen facultas concedit diuinas perfectiones habere diuersas ex- stentias; nulla tamen est difficultas, in sen- tentia quam docet in tractatu de identita- te perfectionum diuinorum: nam sicut es- sentia diuina est vna simplicissima ratio ex natura rei cum sola distinctione virtuali, ita erit etiam vna simplex ratio exi- stentia. At, inquietat aliquis, vtrum quemadmodum ipsum esse est de intrinseca ra- tione essentiae diuinæ, sit etiam de ratione sapientiæ, iustitiæ, & cæterarum perfecti- onum: respondendum affirmatiæ, cum Henric. in sum. artic. 24. quest. 3. versus fi- Henoicus. nem corporis, & Bassol. in 1. d. 8. quest. 1. Bassol. art. 2. §. Ad primum, in solutione quarti ar- gumenti, ob easdem ferè rationes, maxi- mè, quia sapientia diuina est à se, & non causaliter ab alio, quod idem locum ha- bet in cæteris perfectionibus diuinis, non potest autem esse non ab alio, quin ipsum esse actuale intrinsece, & essentialiter ven- dicet, verum ipsum esse actuale sapientiæ, est sapere, esse actuale charitatis est ama- re, & sic in cæteris: & quemadmodum es- sentia diuina significata per modum formæ quiescentis, adæquata considerata quoad omnes suas rationes formales in- trinsecas, continet plurimas perfectio- nes virtute distinctas, ita ipsum esse con- sideratum per modum actus eiusdem es- sentiæ continet plures rationes effendi vir- tute distinctas, & ut est actus substantiæ, dicitur subsistere, ut est actus vita, dicitur vivere, ut est actus intelligentiæ, dicitur intelligere & sic in cæte- ris.

IX.

Omnis

Omnis perfectio absoluta est de intrinseca ratione formalis essentiae diuinæ.

CAPUT VI

I.

Substantia creatæ non eo solum imperficitur, quia creatæ & indifferentes ad actualē existentiam, verum etiam, quia limitatae sunt, cui imperfectioni natura subuenit accessu perfectionum accidentalium, ut quod deerat essentiæ, sive rationi formalis intrinsecæ, supplerent formæ eidem extrinsecæ. Porro, ut à Deo hæc imperfectione remouatur, duo necessarij requirantur: alterum est, ut nulla perfectio simpliciter absoluta illi defit, alterum, ut omnis, quæ conuenit, sit de intrinseca ratione formalis ipsius. Primum ostendere non spectat ex instituto ad hunc locum, sed ad tractatum de perfectione, & infinitudine Dei, de quibus lib. 4. tertio erit: interim tamen breuiatione cōcluditur ex principijs iam suppositis, vel ostensis in hunc modū. Omnis pfectio simpliciter possibilis præexistit formaliter in causa prima: Deus est causa prima: ergo præhabet omnem prorsus perfectionem simpliciter: Maior proprieatis est euidens, quandoquidem causæ omnis principalis continerere debet effectū, si non perfectius, saltem æquè perfectè, ac ipse est in se: At perfectiones simpliciter perfectiore modo sunt secundūm esse formale, quam solum secundūm esse virtuale: perfectius enim est vita in planta, & animali, quam in semine, quo virtute solum continetur: ergo omnes præexistere debent formaliter in causa prima. Et hoc solum probatur ex causalitate, & eminentia diuini esse. An vero omnis perfectio Deo formaliter conueniens, quod erat alterum requisitum ad remouendum à Deo imperfectionem cōmunem omni essentiæ creatæ, pertinet ad rationem formalem intrinsecam essentiæ diuinæ, ex hoc solo principio non conuincitur, quoniam sat est causam contineat effectus eminenter in essentia mediata, quatenus scilicet ab essentia emanat passiones, & virtutes agendi, quibus effectus continetur: ut patet in sole, qui eminenter continet calorem, non ratione propriæ substantiae immediate, sed ratione virtutis illuminatricis, qua illuminando calefacit, item homo virtute continet actus vitales ratione potentiarum vitalium, quæ radicantur in ipsa natura hominis, quæ in tantum potestias omnes suas, & actus continet, quatenus est quædam substantia viuens, à qua

potentia illæ germinantur, ita respondeat aliquis Deum continere creaturem eminenter ratione omnipotentia, & aliarum perfectionum, quæ sint proprietates naturæ diuinæ ad eius rationem formalem intrinsecam minimè pertinentes, & ita non opus esse, ut in ipsa essentia sit ratio intrinseca eminentia.

His præmissis, restat examinanda præcipua difficultas huius loci. Eius negantem partem sequitur Scot. eiusque discipuli, quos referam infra, qui existimant essentiam diuinam formaliter, & intrinsece solum includere gradus substantiales, de quibus suprà dictum est; perfectiones vero alias, quas Theologi attributales vocant, distingui ex natura rei ab essentia, in eaque radicari in star proprietatum, arque adeò non pertinere formaliter, & intrinsecæ ad rationem formalem essentiae. Pluraque argumenta, quibus Scotistæ videntur ad confirmationem suæ sententiae, edunt, ut probent distinctionem ex natura rei formalem inter essentiam, & attributa; quæ meo quidem iudicio, non faciunt ad præsens institutum, sed ad materiam identitatem diuina, ubi expendentur. Nam licet attributa ab essentia distinguantur, non proinde necessarij erunt extra rationem formalem intrinsecam illius. Plerique enim Philosophi ac Theologi censem gradus metaphysicos distinguunt ex natura rei inter se, & nihilominus superiores sunt de essentia inferiorum: & quod clarius est, anima rationalis ab hominere, & ratione distinguuntur, & tamen pertinet intrinsecæ ad essentiam ipsius. Contra vero neque omnimoda identitas ex natura rei est infallibile argumentum ad conuincendam essentiale inclusionem unius in altero, quandoquidem plerique Philosophi, ac Theologi censem existentiam, non distinguunt ullo modo ab essentia, & nihilominus negant existentiam esse de intrinseca ratione essentiae. Itē diuinæ relationes sunt idem cum essentia diuina, nec tamen in illa formaliter, & essentialiter includuntur, quare ratione identitatis, non requiritur, ut perfectiones omnes directe includantur in essentia.

Sicut autem sententia Scoti primo, quoniam nō est illa ratio, cur potius attributa diuina sint de ratione formalis intrinseca essentiae, quam relationes: ha vero non sunt: ergo neq; illa. Maior propositione ostenditur: nā præcipua ratio, cur attributa sint de essentia est, quoniam Deus est ens per essentiam, & non per participationem, at Deus etiam est pater non per participationem, præterea si nō repugnat paternitatem conuenire

II.

III.

uenire Deo, & non intrinsecè, neque ex eo sequit potestalitas in essentia: cur repugnabit attributa cōuenire quidē Deo, per se, ac necessariū, non tamen intrinsece, quin arguantur potentialitas diuinæ essentiae. Secundo attributa demonstrantur à Theologis per essentiam, ergo nō includuntur in ipsa. Partet consequentia, quoniam medium debet esse causa, sive ratio, cur passio insit subiecto, at tributa, si includuntur formaliter in essentia, habent potius respectu eius rationem cause formalis nostro intelligendi modo, quam essentia respectu ipsorum, quare non possunt includi in essentia. Tertio rationes aliorum prædicamentorum non possunt intrinsece pertinere ad rationem substantiæ: nam, quæ sunt primo diuersa, vel sub primo diuersis continentur, habent rationes formales oppositas minimè capaces, vt in vnam, eandemque cocant: Deo autem, autore Augustini, serm. 38. de tempore, q. est tertius in str. Octauia Epiphanius, & s̄pē alibi, propriè conuenit non solum ratio prædicamenti substantiæ, sed etiam relationis, & actionis: quare, si hæc conuenire nequeunt cum substantia in vnicam rationem formalem, consequens est, vt si conueniunt Deitati, habeant se ad illam tantum proprietates, & accidentia.

IV.
Essentia hoc loco accipitur pro vt est forma adiquata Dei, non autem pro vt nostro intelligendi modo concipitur sub hac, vel illa ratione perfectionis, sed quatenus est id, quo Deus est Deus secundum perfectionem, & completam rationem essentiale clauilam conceptu quidditatiuo, quem Deus habet de se ipso; quemadmodum essentia hominis intelligitur tota ratio ipsius quidditatiua, comprehensa eius diffinitione, & formaliter significata nomine, homo, quamvis autem Dei non sit proprium nomen essentiam eius totam perfectè, & adiquatè significans; agimus tamē de ipso, ac si haberemus nomen vnum adiquatè, & formaker significans Deitatem, prout est forma Dei essentialis: & inuestigamus, vtrum ad ipsam pertineant perfectiones omnes absolute, ac verò solè ex, quæ respondent pfectiōib. simpliciter creatis, & sunt substantiæ: illę verò, quæ respondent accidentiib, verbi gratia, sapientiæ, iustitiæ, & similibus, non pertineant ad essentiam, sed sint instar proprietatum.

V.
dissidorens,
teatricus,
Egidius.
Dico primum. Deus est ens per essentiā. Appello autē ens per essentiā, quatenus distinguitur ab ente per accidentem, sive per formam extrinsecam essentiæ. Alertio est exp̄l. Altitudorens. lib. 1. 2. p. capit. primi alias 1. p. c. 2. Henr. art. 23. q. 2. His palēs. in 1.

d. 3. q. 1. ar. 5. Notabil. 4. & 5. & est de mente omnīū, quos referā nu, sequenti. Probatur autem primo, quoniam nullum ens per essentiam, hoc est non per participationem, est ens per formam accidētariam, sive extrinsecam essentiæ. Deus autem, vt ostendit c. 4. est ens non per participationem, ergo non est ens per formam extrinsecam essentiæ. Maior propositio, qua nititur argumentū, ostēditur, quoniam vt ibidem patuit, subiectū habens formam extrinsecam suæ quidditati participatione eius habet esse: exempli causa, homo participatione sapientiæ habet, vt sit sapiens, participatione iustitiae, vt sit iustus. Et ita Autor cōmentar. super lib. primū Boëtij de Trinitate apud Bedam tom. 8. pag. 112. in fine, inquit, dicitur Deus, est à Deitate Deus, vel bonus à bonitate, tunc propositio non significat causam, vel participationem, imò significat essentiam. & est talis sensus: Deus est Deus à Deitate, id est, ita Deus quod est ipsa Deitas, sicut virtus est unitas vna, & unitas est bona, & super singula attendēdum est, quod hoc modo de Deo dicitur, vbi cōuenire p. essentiā opponit cōuenientia p. participationē. Respondebitur, principium hoc esse verū, quando formæ distinguitur realiter à subiecto: non autem cum sunt idem, quoniam eiusdem ad se, non est participatio: atq; adē, cū essentia sit idem realiter cum attributis, etiam si Deus sit sapiens sapientia extrinseca rationi formalis essentiæ, non proinde sequi, vt sit sapiens participatio. Verū solutio nō satisfacit argumento: nam creaturae, quia non sunt ipsum esse, dicuntur entia per participationem, & tamē existentia creata non distinguitur realiter ab essentiā; imò non defūnt, qui velint nō distinguiri vlo modo ex natura rei: quare si attributa sunt extrinseca ratione formalis essentiæ, licet sint idē realiter cum illa, non ppter ea Deus desinet esse sapiens p. participationem. Et cōfirmatur, quoniam aliud est, esse simpliciter ens per essentiam, aliud esse hoc, vel illud: nec sat est esse verbi gratia hominem, aut spiritum per essentiam, vt aliquid dicatur simpliciter ens per essentiam, sed opus est, vt, quidquid est, sit per essentiam. Etenim ens per essentiam dicit ipsum esse purum, absolutum, & non contractum ad aliquod genus essendi, si enim contrahatur, iam non erit ipsum esse, sed hoc, vel illud esse, vt recte nota Aegidius in 1. d. 8. 1. p. distinctionis, q. 1. At verò Deus est ipsum esse, & ens per essentiam; ergo quidquid habet, nō aliundē, quam à se formaliter haber, atq; adeò non potest denominari, ab illa forma reali absoluta, quæ si extrinseca rationi essentiali ipsius. Secūdū.

Auto. Cōmen.

Aegid.

ens non per essentiam est aliquo modo per accidens; Deo autem repugnat, ut sit ens per accidens, ergo est per essentiam. Assumptio est euidentis, quoniam omne ens per accidens est quid imperfectum, & multo excellenter est ratio entis per se, quam per accidens, atque adeo cum Autore Augustin. & alijs Patribus, Deo sit tribuendum id, quod perfectius est, non est admittendum, Deum esse ens per accidens. Maior propositio ostenditur, quoniam omne ens non per essentiam habet annexam formam, aut qualis formam, cum qua habet rationem aliquam unitatis, haec non potest esse per se, quoniam ex essentia, & ijs, quae adueniunt ipsis completare secundum rationem formam in trinsecam, non coalescit unum per se, sed per accidens, ergo omne ens non per essentiam subit rationem entis per accidens.

VI.

Magister.
Altisiod.
S. Thom.
Albert.
Durand.
Heruæus.
Bachonius.
Capreol.
Cisterciens.
Torrens.
Hispalens.
Francis. à
Christo.
Abulens.
S. Antonia.
Caietan.
Ferrariens.
Ocham.
Adam.
Andr. de Nouo Castro.
Capreol.
Hispalens.
Alliacens.
Gabriel

Dico secundum. Perfectio omnis realis absoluta est de essentia Dei. Hac est communis Doctorum afferentium omnia attributa esse de essentia, dici essentialiter, significare essentiam, vel naturam Dei. Ita Magister in l.d. 8. lit. F. Altisiodorens. lib. 1. c. 5. q. 5. S. Thom. lib. 1. contra gentes ca. 23. & 45. Albert. in 1. d. 8. art. 3. & 4. & in sum. tract. 14. q. 57. Durand. in 1. d. 3. q. 3. num. 8. Heruæus. q. 1. S. Quantum ad tertium, & quod. dum agit contraprimam opinionem. Bachonius. d. 2. q. 1. ar. 1. conclusione 2. Capreol. d. 8. q. 4. art. 2. ad 11. Aureoli contra secundam conclusionem. Dionys. Cisterciens. d. 22. q. vn. ar. 2. conclusione 1. Torrens. 1. p. q. 28. artic. 2. disput. 2. dub. 5. Hispalens. in 1. d. 8. q. 4. ar. 3. notabil. 1. & 3. Franciscus à Christo in 1. d. 2. q. 3. Abulens. q. 2. in c. 20. Exod. S. Anton. n. 3. p. titul. 30. cap. 2. §. 2. Caietan. de ente, & essentia q. 12. Ferrariens. 1. c. contra gent. cap. 2. 4. §. dicitur ergo. & ca. 31. §. Advertendum, est etiam omnium afferentium sapientiam diuinam, (& sic de reliquis attributis) omnibus modis esse eandem cum essentia diuina, quibus haec est eadem sibi ipsi. Ita vero docent Ocham. in 1. d. 2. q. 1. litera F. Adam d. 6. qu. 1. 3. conclusione, Andreas de Nouo Castro d. 32. q. 2. §. Notandum. Marfil. q. 12. art. 3. conclusione 3. Capreol. d. 8. q. 4. ar. 2. ad decimumquintum contra primam conclusionem, & Hispalens. art. 4. ad idem argumentum. Alliacens. q. 6. ar. 2. litera l. conclusione 3. & Gabr. d. 2. q. 1. art. 2. & lect. 49. in can. litera M. & patet ex dictis. Etenim ens per essentiam, & nullo modo per accidens, non admittit ullam formam perfectiunam extrinsecam propriæ rationi formalis: Deus autem est ens per essentiam: quare forma omnis realis absolute conueniens ipsis, est de essentia ipsius. Secundo in

Deo non est accidens, prout opponitur substantia: ergo neque prout opponitur essentia. Antecedens demonstratum est supra cap. 1. consequentia ostenditur: nam quidquid accedit subiecto, ipsi secundum accidens copulatur. Plures autem substantiae copulari nequeunt aliter, quam ad constituantem vnam naturam, vel ad constituantem eiudem suppositi, utraque verò harum coniunctionū est substantialis, & ex utraque resultat vnum per se essentialiter includens substancialias eas, quae ad ipsius constitutionē concurrunt. Ergo Deo non conuenit ullus accidens absolutum. Ultima pars assumptioonis constat inductione compositionis physicae, ac metaphysicae: nam est ex partibus substancialibus coenitibus, in vnam rationem essentiale, & intrinsecam speciei, item compositionis ineffabilis ex humana; diuinaque natura in vna verbis substantiis, conueniunt enim duæ naturæ substancialies completae in verbis hypothasim, non accidentaliter, sed substancialiter: atque adeo compoununt vnum per se utramque in sua ratione formalis intrinseca includens, ut fusius in materia de incarnatione explicatur, neque est ullus modus alius, quo substantiae inuenientur, nisi ad constituantem vnum in genere naturæ, vel suppositi; perfectiones substanciales absolute per se solæ non faciunt ad constituantem vnum in genere suppositi, ergo, si vniuntur Deitati, & inter se, nec essentia coenit ad constituantem vnius naturæ perfectæ, eas omnes intrinseca includentes. Responderi potest, significatum termini *accidentaliter*, pro ut distinguitur ab *essentialiter*, non opponi significato termini *substancialiter*, atque adeo non repugnare, ut vna substantia vniatur alteri substancialiter, & simul accidentaliter, hoc est non *essentialiter*, qua ratione natura humana vniatur diuinæ substancialiter quidem, sed non *essentialiter*, immo & differentia generi, & forma materiæ. Eodemque modo fingi posse connexionem perfectionum diuinarum cum essentia identice per modum substantiarum, non tamen per modum essentiarum. Verum hac responsio, minime tollitur argumenti vis: nam ex coniunctione substanciali colligitur, ea quae connectuntur, *essentialiter* conuenire, non quidem mutuo sibi ipsis, sed constituto: ut constat ex ipso exemplo compositionis ineffabilis, ad cuius intrinsecam, formalemque rationem pertinet utraque natura, quamvis altera alteri non *essentialiter* conueniat: itemque in composite ex genere, ac differentia, & ex materia, & forma. Quare si accidentis, pro ut importat

inhæ-

inhærentiam, Deus non est capax, & perfectiones eius absolutæ sunt substantiæ, non possunt aliter conuenire Deo, quam per substantialem vniōnē in ratione vnius personæ, non in genere suppositi: ergo in genere naturæ: omnia verò, quæ confluunt ad constitutionem vnius in genere naturæ, sunt de essentia ipsius: quare perfectiones omnes simpliciter absolutæ pertinent intrinsecæ ad essentiam naturæ diuinæ. Non coalescere verò ex ijs vnum in genere suppositi, sed naturæ, non est huius loci fusè ostendere, breuiter tamen confirmatur, quoniam plures pfectioñes singulares communicabiles pluribus suppositis nō constituant vnum in genere suppositi: perfectiones diuinæ absolutæ, & essentia sunt in tribus personis diuinis, ergo non constituant vnum in genere suppositi: ergo omnes simul sumptæ nostro intelligendi modo constituant vnum in genere naturæ, hoc est essentiam diuinam, ad cuius rationem formalem intrinsecam omnes pertinent.

VII. Ex dictis elucet quid sit ens per essentiam, nempe id, quod omnem perfectionem simpliciter includit intrinsece in propria ratione formaliter, & quidquid ad se est, non accidentaliter, sed essentialiter est. Nam substantiæ omnes creatæ includunt essentialiter aliqua prædicata, nec tamen idcirco dicuntur simpliciter entia per essentiam; non enim homo, aut angelus est absolutè ens per essentiam. Sed cum determinatione ad particularem rationem essentiae; nempe homo secundum essentiam rationalis, Angelus secundum essentiam intellectualis. Deus autem absque determinatione, aut contradictione est simpliciter ens per essentiam, quia omnis ratio entis simpliciter, & absolute perfecta est de intrinseca ratione ipsius: nam si sole perfectiones, quæ in creaturis sunt substantiales, essent de intrinseca ratione essentiæ diuinæ, & attributales extrinsecæ, non magis diceretur Deus in hoc sensu ens per essentiam, quam Angelus, quod absurdum omnino est: itaque quidquid reale absolute conuenit Deo, non per extrinsecam denominationem, est de eius essentia. Dico non per extrinsecam denominationem, quoniam posita sententia, quæ astruit actionem transeuntem realiter esse in subiecto paciente, actiones Dei ad extra, non opus est, vt sint de essentia ipsius. Dico ens reale, quoniam plerique proprietates negatiæ conueniunt Deo, veri gratia, vnitas, infinitas, impassibilitas, quas repugnat esse de essentia, item plurimæ rationes respectivæ conueniunt Deo,

nec sunt intrinsecæ rationi essentiæ ipsius, verbi gratia, veritas, dominium, & similes respectus rationis. Denique addidi *absolutum*, propter quatuor relationes diuinæ, quæ non includuntur formaliter in essentia diuina, vt est sententia multorum, quod ex instituto ostendere pertinet ad materiam de Trinitate. Difficultas verò, quæ nascitur ex actibus diuinis liberis, qui Deo conueniunt, & non essentialiter, spectat ad alium locum. Hic breuiter dici potest eos, quo ad id, quod addunt supra necessarios, non dicere formaliter perfectionem, & ideo mirum non esse si quoad id non sint essentiales Deo. Verum in redienda ratione cur Deus sit ens per essentiam, & relationes essentialiter non includat, non leuis est difficultas in solutione primi argumenti expedienda.

Pro solutione primi obseruandum est, ens per essentiam solùm vendicare intrinsecæ, & essentialiter rationem omnem perfectionis simpliciter, id verò patet, quoniam Deus non includit plurimas rationes entis in creaturis repertas, verbi gratia, aquitatem, candorem, & id genus alias, quæ non sunt perfectiones simpliciter. Huius verò ratio est, quoniam sola perfectiones simpliciter possunt conuenire in vnam naturam simpliciter perfectam: nam ceteræ includunt rationes oppositas: perfectiones verò simpliciter, licet secundum modum, quo participantur à creaturis, specie differant, atque adeò impossibile sit, vt conueniant in vnam numero naturam, exutæ tamen ab imperfectionibus omnibus, & solùm sumptæ secundum rationes formales abstractas non habent repugnantiam, & quoniam in Deo remotis omnibus imperfectionibus perfectiones puræ, atq; integræ manent, conueniunt in vnicam numero perfectionem infinitam, quæ est essentia diuina: & idcirco ad rationem essentialem ipsius pertinent omnes perfectiones diuinæ absolute: quæ duæ rationes deficiunt in relationibus, in primis, quia licet idelicte sint eadem perfectio cum essentia diuina, formaliter tamen secundum proprias rationes relatiuas nō dicunt perfectionem simpliciter, vt est communis sententia Theologorum, quos referam lib. 4. in tractatu de perfectionibus diuinis: & ideo ex eo, quod Deus sit ens per essentiam, nō sequitur, vt sit Pater, aut Filius per essentiam; deinde, quia terminus naturæ reddens illam incomunicabiliter sublitem non potest intrinsecæ pertinere ad essentiam ipsius naturæ, maximè si sit communicabilis pluribus: natura enim in se est semper eadem,

VIII.

quomodo cuncte terminetur, ut enim si de constat, eadem prorsus natura diuina est in omnibus, ac singulis personis, & tamen in unaquaque terminatur diversa subsistens, & personalitate: præterea ad rationem intrinsecam naturæ communicabilis pertinere nequit subsistens incomunicabilis: at terminus naturæ quoad subsistentiam reddit incomunicabiliter subsistens id, ad cuius rationem formalem intrinsecam pertinet, ut videtur est in ipsis relationibus diuinis, quæ pertinent ad rationem formalem, atque intrinsecam personalium, & reddunt eas incomunicabiliter subsistentes. Denique ea, quæ necessariò inducunt distinctionem realem, secundum diuersas subsistentias, cōcurrere nequeunt ad constituantem intrinsecè unam numerο naturam: una enim natura non constat intrinsece pluribus subsistentiis completis, atque perfectis, relationes vero diuina important distinctionem realem, secundum diuersas subsistentias completas, atque perfectas; & ita nequeunt coalescere in unam rationem formalem intrinsecam unius naturæ. Ex quo patet negandam esse maiorem primi argumenti quoniam est diversatio, cur attributa sint de essentia, non relationes. Ad eius confirmationem respondeo propriam rationem entis per essentiam, non confundere in eo, ut quidquid naturæ conuenit essentialiter conueniat, sed in eo, ut quidquid non est naturæ terminus intrinsece, ac essentialiter conueniat secundum esse existentiam, terminus autem simul cum natura intrinsece etiam conuenient constituto ex utroque, non solum secundum connexionem terminorum, sed etiam secundum esse existentiam, at perfectiones absolute non sunt neque esse possunt terminus naturæ, neque cum ipsa constituere unum per se, ut per se patet, atque adeo, ut Deus dicatur ens per essentiam, perfectiones absolute debent intrinsece claudi in essentia, alias erunt simpliciter extrinsecæ, at subsistens personalis, quamvis sit terminus naturæ, cum ea simul constituit personalia, ad cuius intrinsecam rationem pertinet: non solum per modum conuenientia, sicut humanitas est de intrinseca ratio hominis, sed secundum esse actualē, ita ut prima persona sit essentialiter ipsum esse Paternitatis. Et ita cum nomine, Deus, adequare sumpto contineatur quidquid diuinum est, si Pater est ipsum esse paternitatis per essentiam, Deus etiam ratione eiusdem Patris est verè ipsum esse paternitatis per essentiam: quæ ratio non militat in absolute: nam, ut iam dixi, si non includuntur

in essentia, non habent unde Deo conueniant per essentiam, sed solum per causalitatem ipsarum ab essentia, & participationem extrinsecam.

Ad secundum respondeo in primis supponere falsum, scilicet nihil essentiale demonstrari posse de subiecto per naturam subiecti, vel aliquid ipsis intrinsecum. Etenim gradus Metaphysici superiores demonstrantur de inferioribus per intermedios, exempli causa vivens, & sensituum de homine per animal, & tamen id, quod demonstratur, includitur formaliter, & essentiale liter in medio termino, hoc est vivens, ac sensituum in animali, fieri vero huiusmodi demonstrationes patet ex Aristotele in lib. poster. cap. 18. vbi ex eo probat inter prædicata infinita, & supremam recta serie certam, ac finitam latitudinem graduum essentialium, quia aliter nihil sciretur. Respondeo præterea Theologos, cum demonstrant attributa de Deo per cius essentiam, non concipere illam ad æquatè, prout est in re, quomodo nunc de ipsa loquimur, sed inadæquatè, prout solum æquipollent perfectionibus creatis substantialibus, ex quibus coalescit natura, siue essentia substantia creatæ: nam, cum diuina nostro modo concipiamus, non includimus in eiusmodi conceptu perfectiones alias æquipollentes perfectionibus creatis accidentalibus, quas apprehendimus instar proprietatum, & ideo utimur conceptu essentiæ ita sumptuæ, ad demonstrandas perfectiones attributales. Quæ duo non repugnant: repugnaret autem, si essentia adæquatè sumpta conciperetur, ut subiectum perfectionum attributum: non debet autem ita concipi, sed tanquam natura integræ, atque perfectæ coalescens ex pluribus rationibus essentialibus virtute distinctis.

Ad tertium, respondeo rationes proprias diuersorum prædicamentorum secundum adæquatas rationes formales ipsorum esse oppositas, neque posse conuenire in unam rationem formalem, si tamen abstractantur à particularibus imperfectionib[us], non repugnare: hoc enim est proprium perfectionis simpliciter, ut si pura sit, non opponatur alteri perfectioni simpliciter: in Deo autem non reperiuntur rationes prædicamentales secundum proprias, & adæquatas rationes, hæ enim, ut constat ex dictis, sunt imperfectionibus admixtae, & repugnant Deo, sed solum secundum rationes communes analogicas, secundum quas licet in abstracto habeant distinctionem rationis, ita ut ratio substatiæ,

IX.

X.

xiæ.

stantia, non sit ratio relationis, nec ratio iustitia, ratio sapientia, tamen possunt omnes in unam perfectam rationem conuenire, quod indicavit Philosopher lib. 5. Metaphys. cap. 21. cum dixit esse ens quoddam perfectum universaliter perfectione habens in se perfectiones omnium generum, quemadmodum in creatis, quamvis ratio animalitatis, non sit ratio rationalitatis, aut viceversa, utraque tamen concurrit ad constitutionem hominis. Porro Diuus August. cum dixit in Deo esse rationem propriam relationis, & actionis, non locutus est de ipsis contractis sumptibus ad genera praedicatorum, sunt enim accidentia, quae eodem August. teste, repugnant Deitati, sed solum attendit praeclarum rationem habitum ad terminum, & progressionem ab agente, quae vere conueniunt Deo. Sed quoniam rationes praedicatorum, & quomodo conueniunt Deo, accuratius explicabo 2. parte. lib. 2. in tractatu de perfectione Dei.

Ex infinitate Diuina ostenditur omnem perfectionem includi in ratione Deitatis.

CAPUT VII.

LAUDI caput, ex quo sumitur diuinæ perfectiones esse de conceptu essentiæ Deitatis, est infinitas simpliciter essentiæ diuina; quod bene urget Alfonius de Toledo in 1. d. 8. q. vn. artic. 2. conclusione 2. Porro non est hoc loco immorandum in ostendenda, & fuisse explicanda infinitudine simpliciter essentiæ diuina: hoc enim fauente Deo prestabo 2. par. lib. 2. tractat. 5. Nunc solum est obseruandum non esse idem rem esse simpliciter infinite perfectam, ac esse perfectionem infinitam simpliciter. Nam ad primum sat est, vt res nulla perfectione simpliciter careat. Ad secundum vero requiritur, vt f. aliter, & intrinsecè includat omnem propriam rationem perfectionis; quemadmodum ut aliquid sit infinitè sapiens, sat est, vt habeat quidquid pertinet ad rationem sapientiae, siue id vendicet intrinsecè, siue extrinsecè, siue essentialiter, siue accidentaliter, siue distincte, siue indistincte: nam si per impossibile Paulus haberet formam aliquam sapientiae accidentariam, qua attingeret omne intelligibile omnimo-

do, quo intelligibile est, sanè esset simpliciter infinitè sapiens, non tamen esset infinita sapientia, quoniam modus cadens superaliquam entitatem, vel rationem formalē, non conuenit ipsis, quibus entitas ipsa, aut ratio formalis minimè competit: infinitas est modus quidam, & consequenter addita alicui rationi formalis, conuenire nequit ipsis, quibus ea non conuenit: Paulus autem, si esset imbutus sapientię habitu distincto ab ipso, à parte rei, nequaquam esset sapientia, & consequenter, neque esset infinita sapientia.

His positis ostenditur institutum. Essentia diuina non solum est simpliciter infinite perfecta, sed etiam perfectio infinita simpliciter: non erit autem, si non includat intrinsecè, & essentialiter attributa: quare illa necessariò includit. Maior est euidentis, neque ab ullo cordato negari potest, idcirco enim, vt notat Ocham. in ^{Ocham.} 1. distinct. 2. question. 1. litera R. essentia appellatur immensum pelagus substantiæ à Damascen. lib. 1. de fide cap. 12. Assum-^{Damascen.} ptio ostenditur, quoniam perfectioni infinitæ simpliciter repugnat non includere in sua ratione formalis aliquam perfectionem simpliciter, attributa vero diuina, saltem positiva realia sunt perfectiones simpliciter, ergo si ipsa non includuntur ab essentia in suo quidditativo conceptu, essentia non erit perfectio infinita simpliciter. Principium assumptum in maiore propositione ostenditur. Primo, quoniam perfectio infinita simpliciter est talis secundum proprium conceptum ipsis adæquatum, præcis omnibus, quæ non sunt de intrinseca ratione ipsius, nam si non esset talis formaliter ab intrinseco ratione propriæ quidditatis, sed ratione conceptus, & quidditatis extrinsecæ, proprio eius conceptui obiectu, iam ipsa non esset perfectio sed perfectum, vt constat ex paulo antè dictis: ideoque ut sit perfectio infinita simpliciter, debet in proprio conceptu includere rationem omnem perfectionis simpliciter, si vero distinguatur ex natura rei formaliter ab aliqua perfectione simpliciter, tanquam à proprietate, iam non est perfectio infinita simpliciter secundum proprium, ac præcissum conceptum, quandoquidem in eo non includuntur perfectiones ex natura rei distinctæ, contentæ solum radicaliter, & non formaliter in essentia.

Secundo ostenditur idem principium, quoniam perfectio infinita simpliciter reddit subiectum, cui inest, formaliter

II.

III.

ter infinitum simpliciter, sicut candor infinite intensus reddit subiectum infinite candidum, & sapientia infinita, intellectum infinite sapientem: non potest autem id prestare si distinguitur ex natura rei ab aliqua perfectione simpliciter, tanquam natura à proprietate, ergo non distinguitur. Maior est evidens: nam à forma trahitur denominatio ad subiectum, cui inest: hoc enim ipso, quo inexistit, communicat ipsi suum effectum formalem cum eo modo, quo continetur in ipsa forma: & ita perfectione infinita simpliciter non solum reddit subiectum perfectum, sed infinite simpliciter perfectum: Assumptio quoque evidenter patet. Nulla enim forma confert subiecto denominationem formalem eius esse, quod in suo conceptu praeviso non formaliter, sed virtute tantum, ac radicaliter continet; non enim dicitur homo formaliter risibilis, aut admiratius ab humanitate, quamvis ea contineat virtute, ac radicaliter potentias ridendi & admirandi: quod si perfectione distinguitur à parte rei formaliter, ab alijs perfectionibus simpliciter, tanquam natura à proprietatis, iam non continet illas formaliter, atque intrinsece in suo conceptu praeviso; atque adeò nequit formaliter communicare subiecto earum propriam, & formalem denominacionem. Ex quibus deducitur essentiam diuinam secundum proprium conceptum, non esse perfectionem infinitam simpliciter absolutè, & in omnigenere, sed solum in genere naturæ, & prædicatorum substantialium, verbi gratia in genere substantiæ, spiritualis, viuentis, intellectualis; quandoquidem hæc sola includit formaliter, atque intrinsece in suo conceptu quidditatiuo; sed enim hoc ipsum absurdum est: Namque essentia non minùs includit formaliter, atque intrinsece rationem entis, quam rationem substantialiæ, & vitæ, quare si conceditur esse infinita in genere vitæ, & in genere substantialiæ, concedi etiam debet infinita simpliciter in genere entis: At perfectione infinita in genere entis includere debet necessario omnem rationem perfectionis simpliciter: nam si qua desit: iam non est infinita in genere entis, quoniam habet terminum, quo excluditur à participatione illius perfectionis simpliciter: quapropter essentia diuina in suo conceptu quidditatiuo formaliter includet omnem rationem perfectionis simpliciter. Namque, vt benè notat Caicetus libro de

ente, & essentia, questione duodecima, hoc est discrimen inter infinitum in certo aliquo genere, & infinitum simpliciter: quod illud non identificat sibi, neque includit omnem rationem perfectionis simpliciter, sed solum eius generis, in quo est infinitum: exempli causa infinita sapientia in generis sapientiæ non includit, aut identificat sibi necessariò rationem iustitiae. Infinitum vero simpliciter, absolute, & absque termino identificat sibi, & includit omnem rationem, ac modum perfectionis. Quod explicari potest similitudine sumpta ab infinitate corporis: nam quia sunt plures differentiæ magnitudinis, ac loci, scilicet longitudo, latitudo, profunditas, ante, retro, sursum, deorsum, &c. Si sit infinitas secundum unam differentiam, non proinde erit secundum alias: & ita si est corpus infinitum secundum longitudinem, non proinde erit secundum profunditatem; sed sat erit, ut careat termino longitudinis, & sic in ceteris. At si corpus sit infinitum simpliciter, opus est, ut sit tale secundum omnes differentias magnitudinis, ac loci absque ullo termino longitudinis, latitudinis, ac profunditatis, versus omnem differentiam loci.

Non debet autem ex hac similitudine formari argumentum ad eum modum, quo proponitur à Mayron. in 1. dist. 8. qu. 7. artic. 4. nempè, sicut infinitum corpus non admittit secum aliud corpus: ita neque infinita entitas ullam aliam à se distinguit: nam, ut bene responderet idem Mayron, hoc argumento non minus oppugnatur distinctione Dei à creatura, quam attributorum ab essentia: si enim valet, colligi potest, sicut corpus infinitum non relinquit locum ulli corpori extra se: ita neque diuinitas parietur creaturas à se distinctas. Et ideo sicut hic non habet uim, ita neque ibi: Vim tamen habet, si ita proponatur. Sicut corpus absolute, & simpliciter infinitum caret omni termino magnitudinis, versus omnem differentiam loci, ita perfectione simpliciter infinita in genere entis, caret termino magnitudinis, secundum omnem modum perfectionis simpliciter intra latitudinem entis: essentia vero diuina est perfectione simpliciter infinita: ergo caret termino magnitudinis secundum omnem rationem perfectionis simpliciter in genere entis: fin vero distinguitur ex natura rei formaliter ab attributis, eaq;

non

non claudat intrinsece in proprio conceptu, habebit terminum: ergo & claudit, & identificat ea sibi per omnem modum: Assumptio ostenditur, quoniam terminus perfectionis propria & intrinseca cuiusque rei continetur eius definitione: aut in ijs, quae non habent propriam definitionem proprio, & adaequato conceptu quidditatuo ipsorum: nam definitione res circumscribitur, & ab alijs secernitur: atque adeo si extra definitionem mentalem, vel conceptum quidditatuum, & adaequatum rei remanet aliqua perfectio, simpliciter res concepta, vel definita habet terminum magnitudinis perfectionis in genere entis. Si vero perfectiones attributales distinguuntur ab essentia, tanquam passiones extrinsecæ formalis conceptui naturæ, relinquentur extra proprium, & adaequatum conceptum quidditatuum ipsius: quare, cum sint perfectiones simpliciter in genere entis, essentia, quæ termino sua quidditatibus ab illis formaliter excluditur, habet terminum magnitudinis in genere entis, atque adeo non est perfectio simpliciter, & absolute infinita.

V.
Ad hoc argumentum Mayron. in primo dist. octaua, question. tercia, §. Sed hic sunt, ad primam, & quintam instantiam, & question. septima, articul. quarto, ad primum & secundum respondet dupl. citer, in primis non requiri ad ens simpliciter & infinite perfectum, vt habeat omnem perfectionem intrinsecæ & quidditatibus, sed sat esse, ut aliquo modo videntur: deinde vero essentiam, sicut & attributa habere eandem numero infinitatem, & ratione eius esse æquæ perfecta, quoniam ubi non est quantitas molis, magis ac minus respiciunt quantitatem virtutis: at infinitas in diuinis habet rationem quantitatis virtualis: & ita si est eadem in essentia, & attributis, nequeunt dici magis vel minus perfecta, quod si considerentur cum præcisione ab infinitate, non est ibi perfectius, nec imperfectius. Neutra tamen solutio facit, non prima, quoniam, ut initio dixi, aliud est loqui de ente infinitè perfecto, aliud de perfectione simpliciter infinita, illudem denominatur à perfectione, quam habet, sive intrinsecæ & quidditatue, sive non, & idem quamvis non intrinsecæ omnes videntur, si tamen eas habeat, potest dici simpliciter infinitè perfectum. At perfectio cum sumatur abstractum.

& tè quo quis alio sibi extrinseco, non potest dici infinita simpliciter, si est aliquid genus perfectionis simpliciter non clausum formaliter, & intrinsecæ in cuius quiditate: Ex quo patet frustra Scotistas recurrere ad continentiam secundum esse reale: nam haec sola præcisa ratione formalis non excludit carentiam intrinsecam formæ ipsius in abstracto sumptæ: et si per impossibile fingeretur Deum, servata eadem realitate, non habere rationem formalem iustitiae, ac prudentiae, sane non esset summè perfectus, ergo quamvis essentia diuina contineat reliquias perfectiones quoad realitatem, quia ramen in sua quidditate formaliter non includit, dici non poterit perfectio summa, & infinita simpliciter, quoniam licet plura extendantur eadem quantitate, non proinde singula videntur propriam perfectionem aliorum, sed unumquodque extenditur secundum propriam rationem formalem: Verbi gratia, quantitate ignis extenditur calor eius & fulgor, nec tamen fulgor videntur perfectionem ignis, aut vice versa, & quamvis non dicatur unus maior alio extensiù secundum quantitatem continuam, vterque tamen simul sumptus est aliquid maius alterutro secundum quantitatem discretam. Similiter Deitas habet vnicam infinitatem, quia vna omnia, ac simplicissima res est. Verum si ipsa supponatur distingui ex natura rei ab attributis, & haec inter se, quod attinet ad infinitatem, quasi continuam, non erit inæqualitas, quoniam adhuc essentia erit infinita in genere substantiae, & sapientia in genere sapientiae, necessario ramen erit inæqualitas secundum quantitatem virtualis discretam, quoniam singulæ perfectiones continentur terminis sua rationis formalis, & plus perfectionis est in pluribus, quam in una; quidquid autem continetur terminis, habet infinitudinem, neque modus infinitudinis superueniens extendere poterit attributa ultra terminos propriæ rationis formalis: Atque adeo si essentia non includit intrinsecæ omnes perfectiones simpliciter, erit finita, ac limitata in ratione entis. Quandoquidem sub propria ratione formalis secernitur, ac distinguatur à multis perfectionibus simpliciter.

Aliter ad hoc ipsum, aut ferè simile argumentum inductum à Caietano

Lychet.

circa infinititudinem sapientiae diuinæ, respondet Lychetus in primo dist. octaua, quæstion. tertia, §. *Respondeo per ordinem, in solutione ad secundum*, supponit autem infinitum duplicitate conuenire: primo quidem ita, ut infinitas simpliciter sit de formalitate, siue de ratione quidditatiuâ illius, cuius est. Secundo ita, ut tantum infinitus formaliter, & denominativa prædicatione, accipiendo terminum *denominativum*, prout distinguuntur à quidditatiuâ, ita tamen, ut sit gradus intrinsecus illius, cuius est; Hoc positio respondet sapientiam abstractam maxima abstractione præcisionis, non esse formaliter infinitam primo modo, quoniam infinitas non est de ratione quidditatiuâ sapientiae. Nec item secundo, quia, ut sic tantum includit prædicta essentia formaliter. Addit tamen sapientiam, ut diuinam, esse formaliter infinitam secundo modo, quasi dicat, non verò primo; nam cum utrumque negauerit de sapientia secundum se, tribuens unum sapientiae diuinæ, censetur negare alterum; secundo præmittit, sicut ad naturam consequitur propria passio, ita necessario ad quamvis entitatem sequi proprium gradum intrinsecum: atque adeò, sicut ad humanitatem sequitur tanta perfectio intrinseca, ita ad diuinam sapientiam, tamquam gradus intrinsecus, consequitur infinitas intensiva: ita, ut nihil ei perfectionis in entitate deficiat, cum perfectionem infinitam includat. Verum tamen eadem sapientia quidditatiuè accepta, ut tantum includens prædicta essentia, siue quidditatiuâ, non includit formaliter infinitatem. Impossibile est tamen ponni in esse, quin necessario sit infinita aetü, & intrinsecè, concludit itaque sapientiam esse formaliter infinitam hoc secundo modo, quia scilicet ratione suæ infinitatis, omnem entis perfectionem simpliciter includit realiter, non verò primo modo, quia non includit formaliter, hoc est, quidditatiuè, omnem entis perfectionem simpliciter, neque absurdum esse, ut hoc modo coarctetur, ac reponatur intra entis latitudinem.

VII.

Hæc Lychetus ferè in terminis, & quamvis non loquatur de essentia, sed de sapientia, eadem est ratio, quoniam sicut estimat sapientiam Dei non includere in suo conceptu quidditatiuâ perfectiones alias à se formaliter distinctas, ita sentit de essentia, atque adeò, sicut ob eam cau-

sam negat sapientiam esse infinita perfetta. Etiam formaliter primo modo, ita etiam negabit essentiam, & idcirco disoluenda sunt eius fundamenta; & quamvis in dictis multa contineantur, quæ redargui possent, ceteris tamen omisis ea solum prosequar, quæ faciunt ad institutum. In primis vero non est facienda vis in eo, in quo ipse constituit fundamentum sua responsionis, nimirum utrum infinitas ipsa sit de ratione formalis intrinseca sapientiae, vel scientiae diuinæ, an non: sed utrum omnes rationes perfectionis simpliciter, quæ infinita dicuntur, vere, ac formaliter sint de intrinseca ratione essentiae. Ratio est, quoniam infinitas, vel est solum negotio termini, siue finis, vel, ut volunt Scotisti, est modus intrinsecus rei, quæ dicitur infinita, siue negotio, pertinere nequit intrinsecè ad rationem formalem rei positiuæ, & id parum facit ad hoc, ut illa sit simpliciter infinita nec non. Si vero sit modus, cum is non modificet, nisi id, quod illi supponitur, & quasi substernit, non poterit extendere illud ultra suam rationem formalem, modi enim, ut Sicutus in formalitatibus articul. secundo partiali, & alij Scotisti concedunt, non inducunt ullam rationem formalem per se, atque adeò infinitas, quam ait per modum proprietatis esse essentiam, non extendet illam ultra essentiam, aut ultra rationem formalem, quam reperit: de sententia vero Scottistarum solam reperit rationem formalem essentiae, ut essentia est distincta formaliter a reliquis perfectionibus, ergo non reddit illam formaliter infinitam simpliciter, sed solum in ratione essentiae. Respondebunt, hunc modum reperire realitatem essentiae, eamque reddere infinitam in genere realitatis: non posse vero esse talem, nisi contineat realitatem omnis perfectionis simpliciter: ex eoque prouenire, ut identificet sibi realiter omnem perfectionem simpliciter, servata distinctione formalis. Verum haec responso defendit quidem essentiam esse infinitam simpliciter in genere realitatis, non vero in genere perfectionis formalis; ad hanc enim non sat est inclusio totius realitatis, sed omnium rationum formalium, quæ in illa identificantur: nam realitas, prout nostro modo intelligendi libet diuersis rationibus formalibus, est unica perfectio infinita simpliciter a parte rei, multiplex tamen virtute: ideoque si non pertinet intrinsecè ad esen-

tiam

tiam Dei secundum omnes rationes formales virtute distinctas, iam essentia secundum suum praeceps conceptum non includit omnem perfectionem simpliciter: & consequenter non est perfeccio infinita simpliciter in genere entis.

VIII. Id vero etiam, quod facile ita concedit, nempe non esse absurdum, ut sapientia vel essentia diuina, eadem quippe apud Scotitas est utriusque ratio, non sit formaliter, & simpliciter infinita perfecta in omnigenere, hoc est secundum rationem quidditatiuam intrinsecam, nequaquam admittendum est: nam infinitas secundum realitatem, & infinitas secundum quid, infinitas autem secundum rationes formales est, a qua sumitur vera ratio perfectionis. Nam realitas confusa sumpta abesse ratione formalis, est perfectio quemadmodum informis, ut ita dicam, & indeterminata: eadem vero sub peculiaribus rationibus formalibus singularium perfectionum est multo perfectior atque excellenter, quam nude sumpta. Ea propter, cum Deitati intrinsecè debeatur maxima perfectio, quæ cogitari potest, ea erit infinita non solum realiter atque identice, sed etiam formaliter, hoc est, includet formaliter omnem rationem formalem perfectionis simpliciter. Et quidem Scotista hoc argumento coniuncti negare nequeunt deberi diuinitatis intrinsecè, ac formaliter maximam perfectionem simpliciter infinitam possibilem, aiunt tamen impossibilem esse infinitatem secundum rationes omnes perfectionis simpliciter intrinsecè clausas in una aliqua quiditate, ut videre est apud Scotum in primo dist. octaua, quæst. quarta, §. Ad questionem, Mayron. quæst. tertia, §. vltim. Ad quintam instantiam, & quæst. septima, art. quarto ad tertium, impossibilitatem vero probant argumentis tractatu sexto examinandis, quæ sanè nullam impossibilitatem argunt, ut ex ipsorum solutione patet. Sed nunc politius ostendam non esse impossibilitatem ullam in eo, quod assertur ab alijs Theologis cœcedebus Deo unam simplicem, & indistinctam omnino rationem formalem intrinsecè atque formaliter includentem perfectiones omnes simpliciter.

IX. Una ratio formalis infinita simpliciter modo explicato, aut repugnat, quoniam rationes perfectionum simpliciter sumptæ in maximè præcisa abstractione communis creatis, & increatis differunt ex na-

tura rei formaliter, aut quia licet in communi non ita differant, habent tamen in Deo repugnantiam particularem, ne coalescant in unam rationem formalem simplicem, & adæquatam: aut denique, quia cum in creatis formaliter differant, & in Deo seruent eandem rationem formalem, in ipso quoque retinebunt eundem modum distinctionis. Nulla ex his causis sufficit, aut interuenit: ergo non est via impossibilitas. Assumptio ostenditur incipiendo ab ultimo membro distinctionis. Etenim licet rationes formales perfectionum simpliciter repertæ in creaturis sint etiam in Deo, non tamen quoad omnia, quæ vendicant in creaturis, sed solum secundum rationes analogicas maximum abstractas: quare cum distinctione actualis mutuò præcisa, inter creatas possit referri in particulares rationes ipsarum, quibus à diuinis distinguuntur: non est cur ex distinctione formalis actuali perfectionum creatarum colligatur similis distinctione inter diuinis, alioquin, sicut creatæ distinguuntur realiter, distinguenter etiam diuinæ. Dicet enim aliquis ex ipsis rationibus formalibus prouenire distinctionem realem in creatis, ideoque cum sint eadem in diuinis, in his quoque dandam realem distinctionem, quod tamen salua fide dici non potest. Sicut ergo hic distinctione realis prouenit ex propriis rationibus ipsarum creaturarum, ita quoque distinctione formalis ex ipsis prouenire dicenda est. Non etiam prouenit ex propria ratione Dei: nam est ens maximum unum continens unitissimum, quidquid in creaturis dispersum est, & quemadmodum una simplici realitate continet perfectiones in creaturis re ipsa diuersas, ita una quoque simplici atque indistincta formalitate continet rationes formales omnium in creaturis ex natura Dei distinctiones. Denique neque ex communibus rationibus perfectionum prouenit ista distinctione: nam sicut secundum eas nec vendicant identitatem, nec distinctionem realem, sed abstractant ab utraque, ita etiam non vendicant identitatem, aut distinctionem formalem ex natura rei, sed abstractant ab utraque. Cur enim potius vendicent distinctionem formalem, quam realem? siquidem non solum significant rationem formalem, sed etiam realitatem, qui enim sapientiam dicit, rem aliquam dicit. Et tamen secundum præcissum conceptum sapientiae non restringitur ita secundum rem, quin maneat indifferens, ut pro-

varie-

varietate analogorum sit eadem, vel distincta realiter ab alijs perfectiōibus simpliciter, ergo etiam secundū eundem conceptum non ita restringi debet, quia pro varietate analogorum possit esse formaliter eadem, vel distincta ab alijs.

Ostenditur ex Patrum dictis attributa esse de ratione intrinseca, & essentiali Dei.

CAPUT VIII.

I.

HÆC eadem veritas constat ex varijs dictis, ac modis loquendi Sanctorum Patrum, quos ad certa capita reducam. Primum est quidquid prædicatur de Deo esse essentiale, aut dici essentialiter, ita Anselm. in Monolog. cap. decimo sexto, August. lib. septimo de Trinitate cap. secundo, *Sapientia*, inquit, *essentialiter intelligitur de cognitione veræ vitæ cap. septimo, Deus spiritus est, essentialis, inuisibilis, omni creatura incomprehensibilis, totam vitam, totam sapientiam, totam eternitatem, simili essentialiter possidens.* Idem docet capite octavo & capite tertio eiusdem libri. *Cum ratio, inquit, astrarat nihil Deo accidentale, sed totum, quod prædicatur de eo, ei esse essentiale.* Isidor. lib. septimo origin. cap. primo, *Proinde Deus simplex est, quia non in ea aliquid accidentis est, sed quod est, & quod in ipso est, essentia-*

Elias Creteris, liter est. Elias Cretenis in orationem vigesimam tertiam, quæ est in laudem Heronis satis post medium loquens de Spiritu sancto. Nec ex profectu, inquit, ut alius sanctitas est, nec per participationem, sed essentiali mo-

Guliel. Paris. do. Gulielmus Parisiensis secunda parte secunda partis de vniuerso cap. 129. Ipse Deus caritas est, id est, ipsa dilectio, qua diligit, non enim alieno, vel vilorum dorum aduentio calore calet in ea, qua diligit, sed proprio, & essentiali.

II.

Scot.

Ad hæc testimonia afferri potest solutione ex doctrina Scotti quæst. prima quodlibet. artic. primo §. *De altero*, ubi docet terminum *essentiale* alter accipi à Philosophiis, alter à Theologis, præsertim cum loquuntur de diuinis: nam apud Philosophos *essentiale* sumitur, prout distinguuntur ab *accidentalibus*, quod continet sub se omnino *accidentis* alicui subiecto, siue sit *accidentis* commune, siue per se, hoc est necessa-

rium; ac proprium: in qua acceptione *essentiale* dicitur id, quod includitur in *essentia*, quemadmodum materia & forma sunt *essentiales* *composito physico*, genus ac differentia *metaphysico*. At vero apud Theologos *essentiale* usurpatum, prout contraponitur *notionali*: nam, cum *essentia* sit omnium primum, quod est in diuinis, & commune omnibus personis communitate reali, dicitur enim *desingulis*, & omnibus tribus singulariter, *perfectiones* omnes, quæ eadem ratione conueniunt personis, dicuntur *essentiales*, quia sunt similes *essentiae* in modo *prædicandi*, & communitate reali: contra vero *notionale* dicitur, quod hoc modo non *prædicatur*, sed pertinet ad distinctionem personarum. Quam doctrinam colligit ex Diuo Augustino libro quinto de Trinitate cap. quinto. In rebus *creatis*, ac *mutabilibus*, quod non secundum *substantiam* dicitur, restat ut secundum *accidens* dicitur: in Deo autem nihil secundum *accidens*, nec tamen omne, quod dicitur, secundum *substantiam* dicitur, dicitur enim ad aliquid, sicut pater ad filium, & filius ad patrem. Ex quibus constat quidquid in creaturis non secundum *essentiam*, siue *substantiam* dicitur, esse *accidens*, in Deo vero non contradicunt *essentiale* atque *accidentale*, sed *essentiale* ac *notionale*, siue *relativum*, ut loquitur Augustinus. Ex qua doctrina explicari posunt omnes autoritates Patrum assertorum omnia de Deo dici *essentialiter*, scilicet ad se, & non *relativè*, & communitate reali respectu omnium personarum.

Verum hanc solutionem nulla ratione ne admittunt allata testimonia, nam ut ex ipsis pater, *essentialiter* & *essentiale* non opponunt *notionalibus*, sed *accidentibus* aduentitiis, & ijs, quæ per participationem dicuntur, ijs vero, ex ipsis Scotti sententia, solum opponuntur ea, quæ pertinent ad *intrinsecam*, & quidditatem fationem rei. Scotus contendit apud Augustinum *substantiale*, vel *essentialis* *contraponi*, *præcisè*, & adæquatè *notionale*, falsò: nam sumitur, ut opponitur *latiū*, siue *sit notionale*, siue de tribus personis *prædicetur*, ut est Dominus, & similia: quod expresse docuit idem Augustinus eodem lib. capit. undecimo, & libro septimo, capit. primo & quarto. Vnde constat Augustin. *opponere prædicta essentialia*, & *substantia* illis omnibus positivis, quæ de Deo *prædicantur*, nec tamen sunt de ratione quiditatiua, & *intrinseca* *Deitatis*, qualia sunt

sunt omnia, & sola relativa, sive notionalia, sive communia: quod manifestè constat in exemplis, quibus vtitur cap. I. citato, nempe hominis & serui, nummi, & arrhae, quemadmodum enim homo, & nummus sunt nomina essentiæ, seruus, & arrha relationis, quæ sunt extra rationem essentiæ, eodem modo se habere docet prædicta absoluta, & relativa in Deo.

IV. Scotus §. citato post medium probat vitam esse de essentia Dei, quia Augustin. lib. 15. de Trinitate. Quia, inquit, vita dicitur in Deo ipsa est essentia eius atque natura, & meritis, non enim alijs verbis clarius significari potest aliquid esse de quidditate aliquius, at Patres sacerdotes dicunt omnia, quæ dicuntur de Deo, esse ipsius essentiam. Ita Leo Papa Epistola decretali nonagesima tertia, alias nonagesima prima ad Tauribium Episcopum cap. quinto, ubi de Deo, inquit, quidquid dignè vtcunque sentitur, non qualitas est sed essentia. Quid clarius dici potuit? non contraponit essentiam prædicato notionali, aut relativo, sed qualitatibus, quæ est abolutum: nec solummodo qualitatibus prædicamentali, sed omni prædicato dicto per modum qualitatis in quale, & non in quid. Augustinus libro septimo de Trinitate cap. primo ante medium, Eadem eius magnitudo, que virtus, & eadem essentia, quam magnitudo, & in fine. Eadem ibi sapientia est, que essentia. Cyrillus Alexandrin. libro decimotertio thesauri cap. quarto, Scriptura Spiritum Dei sanctum appellat, unde ostenditur non accidens aliquod, sed ipsam essentiam spiritus sancti significari, sanctus enim spiritus dicitur, quia sanctus essentialiter est, per sanctitatem spiritus sancti essentiam significari docet, Basilius libro de Spiritu sancto cap. decimonono, Cui bonitas est ipsa essentia. Nyssenus apud Cyparissiotam Decad. 10. cap. sexto, cuius, inquit, essentia, sapientia est. Fulgentius quæst. secunda ad Ferrandum diacon. Claret, inquit, hoc esse Catholicæ veritatis, ut cum in Deo diuinatem, magnitudinem, bonitatem, virtutem, & qualibet alia, in his que ad se propria dicuntur, nominamus, non in ipsis diuersis nominibus quædam diuersa, sicut in homine, qui subiacet qualitatibus, sed unum illud, quod est essentia vel natura certissime nouerimus. Hugo Victor. in sum, sentent. tract. primo, cap. vndecimo, Hoc est Deo essentia, quod sapientia. Nicolaus Cardinalis Culanus lib. de visione Dei cap. decimo septimo, Nihil in te est, quod non sit ipsa essentia tua. Gilbertus Pietavienensis Episcopus in comment. super primum

librum Boetij de Trinitate, ad finem dicit, *Hæc nomina Deus, Bonus, Magnus, essentiam prædicare*: & super secundum librum de Trinitate. §. *Idque signi erit, veritatem, & similes perfectiones, esse personarum essentiam, nec aliam, quam diuinatem, similia dicit* §. *Nam qui, & Autor commen-*
Autor comm.
tar. super librum primum Boetij de Trinitate, apud Bedam Tomo octauo, columna mii. in fine. Ad eundem sensum loquitur Philo in lib. Quod Deus sit immutabilis: Deus, inquit, non est sicut homo, nec sicut cælum, nec sicut mundus, nam hæ species habent qualitates suas, & percipiuntur sensibus, at ille nec mente quidem comprehenditur, nisi habetens quod sit, est enim essentia, quod in eo intelligitur. Itaque de mente Philonis ea, quæ à nobis de Deo intelliguntur, ac dicuntur, essentia ipsius sunt, & consequenter perfectiones absolutæ, quas Deo tribuimus, essentia Dei sunt.

V.

Huic est similis alter loquendi modus Patrum afferentium, omnia dici in Deo secundum substantiam, vel substantialiter, quos retuli capit. primo, numer. quinto, quod idem est, ac dici essentialiter, sed ad autoritatem Anselmi lib. de incarnatione verbi cap. quarto dicentes, potestatem Dei esse substantiale, respondet Lychet. in primo dist. octaua. quæst. tercia, §. *Quarto principaliter ad tertium*, dici substantiale, prout distinguitur contra accidentale, propriè, non autem prout est idem, atque essentiale, & distinguitur ab eo, quod est extra quidditatem rationem alterius, idque colligit ex ratione, qua vtitur Anselm. nempe si est accidentale, potest separari, & ideo attributa dicuntur substantialia Deo, non quod sint de eius essentia, sed quod ab ipso separari nequeunt. Hæc Lychet. qui similiter exposuit alias Patrum autoritates. Verum ipse omisit nonnihil ad rem maximè pertinentes, Anselm. enim non ex eo solùm probat potestatem non esse accidentalem Deo, quia vtcumque separari ab eo nequit, sed quia, cum subiectum sine accidente aut esse, aut intelligi possit, Deus sine potestate nec esse, nec intelligi potest, quod solis ijs conuenit, quæ sunt de intrinseca ratione essentiæ: nam sine ijs, quæ habent modum substantiarum, hoc est, perse existendi, sines sunt de intrinseca ratione essentiæ, subiectum potest intelligi: quare cùm Anselm. ideo dicat potestatem esse Deo substantiale, quia sine illa intelligi nequit, profectò senti esse de intrinseca ratione Dei: quod etiam

etiam sumitur ex progreſſu diſcurſus, ſubdit enim, Si vero ſubſtantialis eſt Deo potefas, aut eſt pars eius eſſentia, aut eſt id iſum, quod eſt tota eius eſſentia. Quia diuincio minime quadrat, ſi nomen ſubſtantialis ſumatur prout ſolum opponitur accidenti separabili & inhaerenti: nam diuerſitatem diuiniꝫa ſunt eiusdem generis, & ordinis cum diuino: eius autem quod eſt ſubſtantiale, hoc eſt per ſe exiſtens, ſunt alij modi, ſecundum quos diuidi queat, eius vero, quod eſt eſſentiale, ſunt tantum duo illi modi, nempe tanquam pars eſſentia, vel tanquam id, quod eſt tota eſſentia. Accedit quod ſubſtantiale, prout dicitur per ſe exiſtens, eſt ens ad ſe, & abſolutum, neclicitur eſte huic, vel illi ſubſtantiale, ſed hoc, vel illud ſubſtantiale: prout autem dicitur ab eſſentia, & contra diuiditur ab accidentalis, habet modum ad aliquid, & dicitur huic, vel illi ſubſtantiale, hoc eſt eſſentiale. Anſelmi autem ex prius dicitis intulit. Si vero ſubſtantialis eſt Deo potefas, quaſi probatum reliquerit eſte vere de eſſentia ipius: ex quo tandem concludit, cum ſit ſubſtantialis, & non pars, eſte idem quod tota iphius eſſentia. Quæ etiam illatio vim non habet ex eo, quod eſte ſubſtantialis, hoc eſt per ſe exiſtens. Hæc quoad teſtimoniū Anſelmi; Alij vero Patres ſemper accipiunt nomen ſubſtantia, non ſolum prout opponitur accidenti, ſed etiam, ut ſignificat eſſentiam: vt conſtat ex Auguſtin. lib. 15. de Trinitate cap. 5. Quidquid ſecundum qualitates illuc diuidetur ſecundum ſubſtantiam vel eſſentiam eſt intelligendum, & quæſtiuncula 6. de Trinitate, quia Deus, & omniptotens, & magnus, & bonus, & aternus, ſubſtantialia nomina ſunt, & ad ſe dicuntur, idè non licet ea plurali numero dicere, ſed singulari, & omne nomen, quod ſubſtantiam, vel eſſentiam Dei ſignificat, ſemper singulari numero proferendum eſt, & Gilbertus §. citato. Vna veritas horum ſi eſt (vt vix, que eſt) in hiſ vna ſubſtantia, hoc eſt eſſentia, neceſſe eſt eandem veritatem de iſis ſubſtantialiter praedicare. Et hic eſt communis uſus Patrum, ut eſſentia, quæ apud Græcos dicitur *essentia*, apud Latinos dicatur ſubſtantia, ut notauit Auguſtin. lib. 5. de Trinitate cap. 8. & 9. & Marius Victorinus lib. 2. aduersus Arium à principio docet, quod eſt Deo eſte ſubſtantiam iure dici. Itaque quando Patres dicunt attributa eſte ſubſtantialia, dici ſecundum ſubſtantiam, vel ſubſtantialiter, ſignificant eſte de ratione eſſentia, quæ omnia ſubſtantia intelligent. Idque multo euidentius appetit, cum aiunt, omnia, quæ in diuinis ad ſe dicuntur, eſte, vel ſignificare ſubſtantiam diuinitatis: nam id,

quod nullo modo eſt intrinſecum rationi formalia cuius entis, non ſignificat eius ſubſtantiam, quantumuis alioquin ſit idem realiter cum illo: ita præter alios citatos cap. 1. num. 5. loquitur Auguſtin. quæſtiuncula citata, & lib. 6. de Trinitate cap. 4. Deo hoc eſt eſte, quod eſt forteſt eſte, aut uſtum eſte, aut sapientem eſte, & ſi quid de illa ſimpiſci multiplicitate, vel multiplici ſimpliſciate diuerſis, quo ſubſtantia eius ſignificetur, & lib. 7. cap. primo poſt medium de magnitudine, & virtute, vitrumque ſubſtantia, & vitrumque vna ſubſtantia, & lib. 15. cap. 17. Ut in illa Trinitatis ſimpliſci, ſummaq; natura non ſit aliud ſubſtantia. & aliud caritas, ſed ſubſtantia ipſa ſit caritas, & caritas ipſa ſubſtantia. Nec vero hæc repugnant dicitis cap. 1. huiuſtraſtus: vbi ex eodem loquendi modo oſtendit perfectiones omnes attributales poſitivae eſte ſubſtantias: nam cum de eſſentia ſubſtantia nil niſi ſubſtantia poſſit eſte, Patres cum aiunt, omnia, quæ dicuntur de Deo, ſignificare ſubſtantiam, non ſolum volunt, ut ſignificant ipſam eſſentiam, ſed etiam rationem ſubſtantia, prout ab accidente diuertitur.

Aliud fundamen tum ſumitur ex dicitis Patrum afferentium perfectiones ſingulas dicere iſum quid eſt Dei. Gregorius Nyſenus oratione 7. in Cantica initio, Dominus, inquit, natura ſua, id iſum quod eſt veritas, sapientia, potestatis eſſentia eſt. Et apte responderi ad quæſtionem quid eſt, Diuus Bernardus lib. 5. de conſideratione cap. 13. Quid eſt Deus? longitudo, latitudo, ſublimitas & profundum. Hugo Viator, lib. de ſapientia animæ Christi. Quid enim eſt diuinitas Christi in ſapientia Dei? in epte ſanè repondebat, niſi crederet, ſapientiam eſte intimam eſſentiae: idem rurſus quæſt. 34. in Epiftola ad Romanos. diſcriben statuens inter nomina, quæ dicuntur de Deo, Quædam, inquit, ſignificant quid non ſit Deus, ut immortaliſ, quædam notant quid ſit in Deo, ut ſapiens, bonus: quæda inſinuat ſua praedicatione quid ſit Deus, ut bonitas ac ſapientia. Ex quibus elicitur attributa hæc pertinere ad ipſam quiditatēm Dei. Sed clarius hoc iſum expreſſit Anſelmi. in reuolgo cap. 15. vbi ſic ait: Si quaeratur quid ſit ipſa ſumma natura, quid verius repondeatur, quā in iuſtitia? ne cui relinqueretur locus dicendi Anſelmi. impropriè loqui, quid verius repondeatur, inquit, quā in iuſtitia? quia ſcilicet ad quæſtionem quid eſt Deus, aptiſſime repondeantur dicendo, iuſtitia, misericordia, ſapientia, & cætera, quæ à nobis Dei attributa nuncupantur; ſunt tamen de ratione formalis eius in trinſeca: & quod de vna iuſtitia expreſſit, de reli-

quis

Auguſtin.

Gilbert.

Auguſtin.
M. Viator.

quis vult intelligi, quod vero, inquietus, in exemplo iustitia ratum esse conspicitur, hoc de omnibus, que similiter de ipsa natura dicuntur, intellectus sentire per rationem constringitur. Vnde patet non satisfacere responditum Scoti in i. d. 8. quæst. 3. alias 4. §. Ad questionem, dicens Anselmum intelligentendum esse de quid est per identitatem, non formaliter: nam ad quæstionem quid est non respondetur nisi per ea, quæ sunt de ratione formalis intrinseca, & quamvis posset responderi per ea, quæ solum sunt idem re, tamen verior responso est in sensu formalis, quam proinde Anselm. intellexisse necessariò fatendum est.

VII. Alius modus crebro à Patribus usurpatuus est, hoc illi esse, viuere, intelligere, posse, beatum ac magnum esse, quod est esse, ita D. Augustinus. lib. 6. de Trinitate. cap. 4. Deo, inquit, hoc est esse, quod est fortissimum esse, aut iustum esse, aut sapientem esse, &c. idem docet, cap. 10. & lib. 7. cap. 1. 2. 4. & 6. & lib. 8. cap. 1. & lib. 15. cap. 6. & lib. de speculo, cap. 33. & lib. 8. de Civitate. cap. 6. & ex ipso Beda in illud ad Romanos. 1. Initio filii enim ipsius, & lib. 1. de elementis philosophiae parum à principio, Fulgentius. lib. 2. ad Traismanum. paulo antem medium, & in responsione 7. contra Arianos. Rich. de Sancto Victore, lib. 3. de Trinitate, cap. 22. & lib. 5. cap. 1. Boëtius, lib. 1. de Trinitate. Hugo de Sancto Victore in sum. sentent. tract. 1. cap. 11. Nicolaus Cardinalis Cusanus, lib. de docta ignorantia, cap. 3. Marius Victorinus, lib. 1. aduersus Arium à med. & lib. 3. ante medium D. Bernardus ferm. 81. in Cantica in principio, & lib. 5. de considerat. cap. 6. cuius verba, quia rem dilucide explicant, libet annectere. Si bonum inquit, si magnum, si sapientem, vel quidquid tale deo, dixeris, in hoc verbo instruatur, quod est, nempe hoc est ei esse, quod haec omnia esse: si & ceterum talia addas, non recessisti ab esse, si ea dixeris, nihil addidisti: si non dixeris nihil minuisti. Similia dixit Gilbertus super Boëtium de hebdomadibus regula 7. ex hoc loquendi modo perspicue colligitur institutum: nam Dei essentia est ipsum esse infinitum, ac illimitatum: sed ex sententia Patrum intelligere, velle, bonus, magnum, ac iustum esse, & cetera perfectiones absolutæ sunt Deo ipsum esse: & idem est illi intelligere, ac bonus esse, quod esse: ergo illa omnia pertinent ad eius essentiam, patet consequentia, quoniam cum perfectiones aliquæ extrinsecæ rationi formalis, & essen-

tialibz subiecti eidem conueniunt, non est illi idem suum esse, ac esse illarum: Verbi gratia, extra essentiam hominis est risibilitas, sapientia, iustitia: ideoque non idem ipsi est esse, ac risibilem, sapientem, & iustum esse, quia vero rationalitas est ratio quidditativa ipsius, idem est homini esse, ac rationalem esse, vnde Hugo vbi proximè cum dixit, hoc est Deo esse quod sapere, subdit, & illi essentia quod sapientia, quasi explicans priorem loquendi modum per alium magis clarum. Quod etiam fecit Augustinus. lib. 7. de Trinitate, cap. 1. ad finem. Quid enim, inquietus, aliud dicimus, cum dicimus, hoc illi est esse, quod sapere, nisi eo est, quo sapiens est: nihil vero dicitur simpliciter esse illo, quod non pertinet ad ipsius essentiam, vt rectè docuit Boëtius in lib. 1. de hebdomadibus regula 5. & benè explicat Sanct. Thomas ibidem. Et Gilbertus Pietauiensis Episcopus super eundem librum Boëtij. Non igitur, explicans eundem loquendi modum dicit, quod, cum id, quod prædicatur, illius est esse, de quo prædicatur, verbi gratia, æreum respectu operis, dici posse, non modo opus est æreum in eo quod est, sed etiam operi idem est esse, quod æreum esse, cum ergo Patres vntunt hoc loquendi modo, planè significant omnia prædicta absoluta dicta de Deo pertinere in intrinsecè ad illius essentiam.

Ad hunc etiam modum reuocari possunt duo alij ferè similes: alter est, cum Deus dicitur eo Deus, quo magnus, aut sapiens, & non aliundè bonus aut iustus, quam vnde Deus. Hi enim duo modi significant nostro modo intelligendi rationem quandam veluti cause formalis: & ideo ut arguit Adamus in i. d. 6. quæst. 1. post tertiam Conclusionem, si Deus eo est Deus, quo magnus, bonus, ac sapiens, formæ, quibus magnus, bonus, ac sapiens est, non extraneæ, sed intrinsecæ sunt ipsi, qua Deus est: magnus autem est magnitudine, bonus bonitate, sapiens sapientia: ergo magnitudo, bonitas, sapientia sunt illi intrinseca, & essentialia: Idem similiter concludi potest ex illis altero modo: nam terminus, vnde, non dicit ullam aliam habitudinem, quam veluti causæ, seu potius rationis formalis: atque adeò si inde bonus, vnde Deus, ac viceversa, una, atque eadem est ratio formalis intrinseca, à qua formaliter est bonus, sapiens, ac Deus: ergo cum sapiens sit à sapientia, bonus à bonitate, hæ duæ sunt intrinsecæ rationi essentiæ Dei. Priore ratio-

VIII.

Augustin.

Toletan.

Andr. de Nouo Castro.

IX.

Scotus.

Mayronius.

Bassol.

Lychet.

ne vtitur Augustinus in quantumcuis de Trinitate vbi ad questionem, an aliquid distet in Deo esse, vivere, intelligere, posse, respondet non differre, quia Deus eo ipso, q̄s est, vivit, & eo, quo vivit, intelligit, & eo, quo intelligit, potest, & eo, quo potest, est, similiter loquitur, lib. 7. de Trinitate, cap. 1. & 2. ex quo etiam loco magis corroboratur institutum, vt benē vrgit Toletan. in 1. d. 8. quest. vñica, art. 2. conclusio 2. & Andreas de Nouo Castro d. 32. quest. 1. §. Notandum: nam statuit ibi Augustin. differeniam inter absoluta, & relativa, & ait, propterea non eo Verbum, quo sapientia, quia Verbum non ad se dicitur, sed tantum relativè ad eum, cuius Verbum est, sicut filius ad patrem, sapientia vero eo, quo essentia, & cap. 4. dicit, aliud est Deo esse, aliud patrem esse. Per quæ verba non inducitur distinctio realis, quæ non est inter Deum & patrem: non formalis, nam hæc etiam est inter attributa de mente Scotistarum: atque adeò ratione eius non minus verè diceretur, aliud esse Deum esse, aliud bonum, ac sapientem esse, quod negat Augustinus: debet ergo intelligi aliquid conueniens solis relationibus, non vero perfectionibus absolutis, id vero non est aliud, quam alietas rationis formalis extrinsecæ, quæ conuenit relationibus: non sunt enim de intima ratione Deitatis, sicut absolute.

Ad has auctoritates responderet Scotus, in 1. d. 8. quest. 3. alias 4. §. *Contra istam*, ad secundum dub. Mayron. quest. 5. §. *His visitis*, ad quartam dubit. Bassol. d. 22. quest. 4. art. 3. §. *Ad primam*, & Lychet. d. 8. quest. 3. §. *Quarto principaliter*, ad quartum, Deum dici ab Augustin. eodem esse Deum, magnum, ac sapientem, non vero patrem propter tres rationes conuenientiae perfectionum absolutarum inter se, quæ non competit relationibus: nam sapientia, & magnitudo sunt perfectiones eiusdem rationis, hoc est absolute, paternitas vero nequaquam, item sunt perfectiones simpliciter, non vero paternitas: denique sunt eadem identitate mutua, quoniam magnitudo est idem realiter sapientia, & hæc magnitudini, Deitas vero, & paternitas non habent mutuam identitatem: nam quamvis essentia ratione suæ infinitudinis identificet sibi paternitatem, hæc tamen, cum non sit formaliter infinita, non identificat sibi essentiam: & ideo in rigore essentia non dicitur idem cum paternitate, sed è conuerso. Hæc tamen solutio

non satisfacit: nam, cū dicitur Deus eo magnus, aut sapiens, quo Deus, non tantum eo pater, quo Deus, sensus est Deum: ex vna, eademque ratione habere vnde sit Deus, magnus, ac sapiens, & non habere ex eadem, vt sit pater, quod necessariò intelligendum est formaliter, non radicaliter: nam ex essentia radicaliter pater habet vt sit pater, essentia enim, vt in materia de Trinitate fusius explicandum est, dicitur radix relationum diuinorum, eo vero sensu, quo Augustin. negat Deum eodem esse patrem, quo Deus, vel sapiens est, concedit eodem esse sapientem, quo Deus, vel magnus est: negat autem illud in sensu proprio, ac formali, quare hoc etiam concedit in eodem sensu: atque adeò, cū sit Deus per rationem formalem intrinsecam, & essentiale, per eandem erit magnus, sapiens & potens: ad hoc autem parum conducunt tres illæ conuenientiae inter essentiam, & perfectiones absolutas, & differentiae inter eandem, & relationes: nam ad hoc per se solum requiritur, vt sit eadem ratio formalis, à qua omnes illæ denominatiores desumantur: quapropter siue in alijs sit conuenientia, siue non, si hæc adsit, verum erit dicere eodem Deum esse Deum, bonum, ac sapientem, si non adsit, non erit verum: & ideo de mente Augustini, ab eadem ratione formalis intrinsecæ, Deus habet formaliter esse Deum, iustum, magnum, ac sapientem; Quo argumento refellitur quoque tertia differentia, quæ præterea in se continet causam redargutionis: nam si mutua identitas, Verbi gratia, inter Deitatem ac sapientiam est in causa, vt Deus, quo est Deus, sit sapiens, & quo sapiens, Deus, quia nimur eo ipso, quo Deitas est simpliciter infinita, identificat sibi sapientiam, & ideo dicitur eo Deus, quo sapiens, & eadem ratione ex parte sapientiae: etiam identitas non mutua erit in causa, vt ex altera saltem parte dicatur eo hoc, quo illud, nempè ex ea, quæ sibi identificat alteram, & ita cum essentia identificet sibi relationem, verum erit dicere eo pater, quo Deus: nam si identitas mutua admittit ex utraque parte hunc loquendi modum, cur non mutua non admitteret saltem ex altera? & tamen Augustin. hoc ipsum negat. Eodem loquendi modo vtitur Gilbert. super lib. 1. Boëtij de Trinitate, §. Neque enim, &c. & §. Sed hac, vbi sicut habet, cum dicitur Deus est iustus, toto eo, quo ipse est, dicitur

dicitur iustus: Nec aliquid prorsus, quo ipse
sit, dictio hec dimittit. Nam Deus idem ipsum
est, quod est iustum, id est eadem, quo est Deus,
est iustus. quæ adeò manifestè prædictam
veritatem continent, ut commentarye
non egeant.

X.
X. Altero modo vtitur Bernard. serm.
80. in Cant. post medium: nam, cum dixis-
set quædam attributa idem esse in Deo,
subdit: Nec enim aliud bonus, quam unde
magnum, nec aliud iustus ac sapiens, quam unde
magnum ac bonus: nec aliud denique simul
hec omnia, quam unde Deus, & hac quoque
nomini seipso. Sanè si unde bonus, magnum,
sapiens, ac iustus, unde Deus, eadem
omnino, atque intrinseca est ipsi forma,
à qua bonus, magnum, sapiens, ac iustus
est: quia est eadem ipsa, qua Deus est. Et
ne intorqueri posset in aliud sensum, vi-
tissimis verbis explicauit illud, unde, signi-
ficare rationem formalem intrinsecam:
nihil enim dicitur esse aliquid se ipso,
nisi includat intrinsecè rationem forma-
lem illius esse, vt ex doctrina Hugonis
docer Bonaventura in t. d. 32. art. 1. quæst.
2. Non enim homo seipso est bonus, aut
intelligens, sed bonus bonitate, intel-
leccione intelligens. Ex quibus visu-
patis ab alijs quoque paribus sumitur
aliud nostra sententia fundamentum:
nempè nihil dicitur tale seipso, nisi ra-
tio formalis eius sit sibi intrinseca, Deus
dicitur seipso, vel per seipsum sapiens,
iustus, ac bonus: ergo sapientia, iusti-
tia, & bonitas, à quibus formaliter su-
muntur ex denominationes, sunt intrin-
secae Deo, sive essentia diuinæ. Ita lo-
quitur Anselm. cap. 15. monolog. his ver-
bis. Si igitur non est iusta, nimurum summa
potest esse, nisi per se, quid magis conspicuum,
quid magis necessarium, quam quod eadem
natura est ipsa iustitia? & cum iusta per se di-
citur esse, non aliud intelligitur, quam per
iustitiam, cuius discursus hic est sensus, es-
sentia diuina non nisi per iustitiam po-
test esse iusta, nec potest aliter esse iusta,
quam per se ipsam, alioquin non erit
summa iustitia, quare ipsam est iusti-
tia, per quam est, ac dicitur iusta: hic
vero loquitur de forma, qua est forma-
liter iusta: quare, cum dicatur esse iustum
per se, ac per ipsam iustitiam, censem
iustitiam esse intimam, atque intrinse-
cam rationem essentia: alioquin haec non
potest formaliter iusta per se ipsam, sed
per formam à se distinctam. Idem in
prologio, cap. 12. Certè, inquit, quid-
quid es, non per aliud es, quam per te ipsum,

iu es igitur ipsa vita, qua vivis, & sapientia,
qua sapi, &c. Quemadmodum ergo Deus
per se, id est, per essentiam vivere in-
telligitur, ita per essentiam habere om-
nes alias perfectiones intelligendus est.
Similia ferè habentur apud Richardum
de Sancto Victor, lib. 1. de Trinitate, cap.
13. Ut igitur habeat non nisi à semetipsa, quod
habet de ipsa potentia, quod habet de ipsa sa-
piencia, necesse est, ut illæ omnino non sint
aliud aliquid, quam ipsa: alioqui sine poten-
tia atque sapientia, potens, vel sapiens esse
non valet, quod ab ipsis habet, non tam à se,
quam aliud habet. Vbi aperit docet essen-
tiæ diuinam à semetipsa formaliter, &
non solum radicaliter esse potentiam, &
sapientiam. & cap. 18. ex eo probat per-
fectiones omnes diuinæ esse æquales, &
infinitas, quoniam alioquin essentia se
ipsa esset maior, ac minor: Nam quan-
tum, inquit, ad perfectionis culmen, si aliquid
per intelligentiam attingeret, quod per efficaciam
apprehendere non posset, iam se procul-
dubio magnificentius per sapientiam, quam per
potentiam extenderet, esset una, eademq;
substantia, & se ipsa maior, & se ipsa minor.
Similia dicit lib. 2. de Trinit. cap. 5. qui
discursus vim non habet, si potentia & sa-
piencia non sunt de ratione intrinseca sub-
stantiae diuinæ: nam tunc, sicut non esset
se ipsa sapiens, ac potens, sed per sapientiam,
ac potentiam extrinsecam sive ra-
tioni formalis: ita non esset se ipsa ma-
ior, ac minor, sed secundum aliam, at-
que aliam formam, quod non est absurdum;
cum igitur ex inæqualitate penes
potentiam, & sapientiam concludat fore
diuinam substantiam se ipsa maiorem, ac
minorem, supponit utique se ipsa for-
maliter esse potentiam, ac sapientiam:
quod aliter esse nequit, quam si earum ra-
tiones essentialiter includat. Eadem ra-
tione, lib. 1. cap. 23. probat Deum habe-
re sapientie plenitudinem, quis ergo, in-
quiens, nisi demens dicat, quod Dei substan-
tia sapientiam quidem, (hoc est se ipsam) ex
parte habeat, ex parte non habeat, & plen-
itudinem sui ipsius habere non valeat? Quam
igitur non potest Dei substantia, se totam non
habere, tam non potest plenitudine carere.
Quo discursu quis non videt manifeste
supponi sapientiam esse de substantia, &
essentia Dei? alioqui qui negaret in Deo
sapientia plenitudinem, non negaret for-
maliter substantiae plenitudinem, quod
tamen contendit Richardus illis verbis.
(hoc est se ipsam.) Idem docuit Concilium
Rhemense, cuius verba referam, cap. se-
quentem. Tandem Gilbertus super lib. 1.

Concil. Rhem.

illibert.

Gilli comment. Theoi.

Q. q. 2

Boëtij

Boëtij de Trinitate, §. sed hac, ponit distinctionem in prædicationibus de rebus creatis, & diuinis, quod in illis nulla prædicatio substantialis, vel accidentalis dicit totum, quod in re est, non enim cum homo dicitur substantia, prædicatum, substantia, significat totum, quod in homine est, deinde subdit: *Ille vero, de quo dicitur Deus, est perfectè hoc ipsum, quod dicitur esse, scilicet Deus: id est, nihil prorsus, quo ipse sit, de ipso adhuc dicendum relinquit: ipse enim nihil aliud est prorsus, nisi id solum singulare, & simplex, quod ipse est: nihil scilicet, quo ipse sit, habet, nisi singularē, simplicemq; essentiam, et namque & est, & Deus est. Deinde de prædicatis accidentibus, cum dicitur homo est iustus, non dicitur esse iustus toto, quo ipse est, sed diuisé iustitia sola dicitur esse iustus: cum vero dicitur Deus est iustus, toto eo, quo ipse est, dicitur esse iustus: nec aliquid prorsus, quo ipse sit, dictū haec dimittit: nam Deus idem ipsum est, quod est iustum: id est eodem, quo est Deus, est iustus. Deinde similia dicit de magno, quæ adeo manifestè continent prædictam veritatem, ut nihil addere opus sit.*

Deus est forma non formata, neque formabilis, immunis à priuatione proprie dicta.

C A P V T I X .

I.

*Auerr.**Aristot.*

EX eo, quod creature non sunt entia per essentiam utroque modo explicato, habent annexam priuationem, & potentiam, quæ duo teste Auerr. in Epitome metaph. tract. 3. mutuo coharent, opponunturque formæ, & actui. Prius autem agam de forma, & priuatione, posterius de actu, & potentia. Non conuenire autem Deo rationem formæ probatur primo, quoniam, ut colligitur ex lib. 2. phys. text. 26. forma est relativa ad materiam; in Deo autem non est materia, cuius actus sit forma: ergo neque forma. Secundo vbi forma, ibi formatum: in Deo nihil est formatum; ergo neque forma. Maior patet, primo quoniam forma dicitur relatiuē ad formatum. Secundo, quoniam ita se habet forma ad formatum, sicut sapientia ad sapientem, vita ad viuens, & sicut causa formalis ad effectum formalem: repugnat autem esse causam formalem sine suo effectu: ergo

& esse formam, quin sit formatum. Assumptio vero patet, quoniam omne formatum est prius formatum. Deus autem non est formatum, non à se, quoniam ut sit Diuus August. lib. 2. de libero arbitrio ^{August.} cap. 17. nulla res formare se ipsam potest, quia nulla res potest dare sibi, quod non habet: non ab alio, quoniam ante ipsum non est alia forma: quare nec formatum, nec formatus est: & consequenter neque habet formam.

Pro solutione quæstionis præmitenda formæ & priuationis descriptio, ac diuisio: & quoniam priuationes per habitus agnoscuntur, prius de forma, quam de priuatione dicendum. Forma itaque multipliciter dicitur, neque potest uniuoca finitione describi: partitur autem in primis in exemplarem extrinsecam, & in eam, quæ formaliter inexsistit; de hac secunda est modo sermo: nam prior non pertinet ad tractatum, quo inuestigatur quid res in se sit, sed ad eum, in quo explicatur quid sit ad aliud. Porro nomen formæ, ut notat Porphy. cap. de *Porphy.* specie, primo acceptum est pro externa corporis specie: at vero apud Philosophos per se, ac propriè intelligitur forma naturalis, quæ est pars compositi physici, & habet habitudinem ad materiam, eamque nudam, & informem accessu suo format, ac vestit, & ex vacua, indeterminataq; potentia ad certum, ac determinatum esse perducit. Ex huius autem definitione potest formæ in communi descriptio elicī, ressecatis ijs, quæ formæ physicæ propria sunt. Definitur autem à Philosopho lib. 8. metas. *Aristot.* phys. text. 3. ratio, & quod quid ratione separabile: dicitur ratio, & quod quid, quoniam ratio essentialis cuiusvis rei est à forma, & ab ea res est id, quod est, non à subiecto, ut ait Themistius lib. 2. *Themist.* Physic. text. 11. & sumitur ex lib. 2. de *Aristot.* anima text. 8. & ex Auerr. lib. 1. de anima comment. 90. quod in una forma hominis videre licet: nam, cum secundum materiam conueniat cum cæteris animabus, ratione formæ vendicat naturam rationalem, qua homo est: ait autem Philosophus esse ratione separabilem, quoniam formæ physicæ, anima rationali excepta, non re, sed sola cogitatione sunt à materia separabiles. Porro universim complectendo proprietates formæ physicæ ad tres reduci possunt: prima est, ut sit informans subiectum, secunda ut sit pars compositi, tertia ut sit ratio, qua ens est id, quod est. Ex quibus,

bus, vt tradit Scotus in t. d. 8. quæst. 3. alijs q. 4. §. *Contra istam solutionem*: priores duæ sonant imperfectionem, neque congruere possunt vlli formæ separatae: tercia non habet ullam imperfectionem, neque restringitur ad ullum speciale genus formæ. Et ita per eam describi potest forma in tota sua latitudine, forma est ratio, qua aliquid est id, quod est: quæcumque enim res habet esse, id habet à forma, hac ratione sapientia est forma sapientis, vita viuentis, lux lucentis: qua de causa, vt rectè ait Philosophus lib. 2. de anima text. 37. forma est causa ipsius esse omnibus: & vt Boëtius lib. de vnitate, & vno, omne esse est à forma: intellige proportionaliter, scilicet in ijs, quæ ex natura rei distinguuntur à forma per veram rationem causalitatis: in ijs autem, quæ non distinguuntur, solo modo intelligendi nostro.

III. Ex dictis constat formam latissimè fundi, & reperiri in omni re quæ habet aliquid esse: nam si omne esse est à forma, repugnat vt sit aliquid sine forma: & sicut ens diuiditur in substantiam & accidens, ita forma in substantialiem & accidentalem. Hanc divisionem indicat Diuus Thomas t. p. quæst. 76. art. 8. lib. 2. de anima lect. 2. & sepè alibi, & sicut ens aliud est corporeum, aliud experientia corporis, ita forma alia est materialis, alia immaterialis: hanc attigit Alens. t. p. quæst. 1. m. 1. ad ultimum argumentum, D. Thom. in t. d. 8. quæst. 5. art. 2. & sicut ens aliud est totum, aliud pars, ita & alia est forma totius, alia partis: huius meminit Diuus Thomas quodlibet. 9. quæstion. 2. art. 1. ad 4. Diu. Bonavent. in t. d. 18. art. 1. quæst. 3. num. 21. à diversitate vero actuandi admittit aliam divisionem: nam vel est ratio essendi subiecto à se diuerso, & ita est forma coniuncta, sive inherens: vñl non habet subiectum, cui insit, sed per se metipsum existit, & dicitur forma subsistens, sive separata. Hæc sumitur ex Diuo Thoma multis in locis, maximè in 4. d. 49. quæst. 2. art. 3. ad 6. & art. 2. in corpore, & quæst. 2. de potentia art. 1. in quibus divisionibus semper alterum membrum diuidens habet annexam imperfectionem, alterum illa caret: & ita si coniunxeris quatuor, quæ imperfectione carent, emerget perfecta ratio formæ, nempe forma totius, substantialis, immaterialis, subsistens: nomine totius non intelligi debet propriè ratio totius, hoc est compositi, sed integræ, at-

que perfecti, quo excluditur imperfectio formæ, quæ est pars: deinde remouetur imperfectio formæ accidentalis & corporeæ, tandem imperfectio inhaesione: nam forma subsistens, non inexistit alteri, nec actuat ullum subiectum.

Exposita ratione formæ facile dignoscitur priuatio, quæ est negatio formæ in subiecto. de qua fusè Logici, ac Philosophi, illud vnum obseruandum est nomine subiecti non intelligi subiectum inhaesione, sed denominationis, neque nomine formæ intelligendam solam accidentariam, ac physicam: non accidentariam, quoniam diuisiones generum fiunt per differentias priuationum oppositionem, quomodo dividitur animal per rationale, ac irrationalē; non physicam, quandoquidem etiam in abstractis à materia sunt nonnullæ priuationes formarum separatarum à materia: sumenda est igitur forma in tota sua latitudine, prout est ratio eiusendi. Priuatio vero, vt docet Aristoteles lib. 5. metaph. text. 27. Auerr. Epitome met. tractat. 3. cap. de actu, Diuus Thomas s. Thom. 1. p. quæst. 33. art. 4. ad secundum, & q. 9. de potentia art. 7. ad undecimum, Scotus in t. d. 8. quæst. 2. & alij communiter, duplice vñsurpat: primum quidem propriè & hoc modo definitur à Philosopho in postprædicamentis cap. de oppositis cum dicitur: *negatio forma in subiecto apto, & in tempore à natura constituto, impropriè vero cum est negatio formæ in subiecto minimè apto secundum propriam speciem, apto tamen secundum rationem communem genericam, vel analogiam: hoc modo brutum dicitur priuatione irrationalē, talpa cæca, non secundum aptitudinem propriam talpa ad visum, bruti ad rationalitatem, sed ratione capacitatris naturæ genericæ, quæ de se est apta nata perfici omnibus formis suorum inferiorum: hic vero secundus modus bifariam diuiditur, nam alter est minus improprius, cum priuationes dicuntur ratione generis proximi, vt patet in exemplis adductis: alter vero est validè improprius, cum dicuntur ratione generis remotissimi, vel etiam ipsius entis communissime sumpti: nam, vt ait Auerr. citatus, hoc ipso, quod forma conuenit enti alicui, potest eius negatio respectu reliquorum subire rationem priuationis, que patet in ipso vno, quod priuatione dicuntur, nec tamen diuisio, quam negat, est apta nata conuenire pluribus ratione*

IV.

Gillij comment. Theol.

Q. 3

propria

Syluest.

V.

Ad Philip. 2.

Chrysoft.
Ambrus.
Anselm.
Theophil.
S. Thom.

Auerr.

Augst.
Hilarius.
Magister.

propriae speciei, aut etiam generis proximi, sed solum ratione entis: quoniam sunt aliqua entia, quibus non repugnat diuidi; quare immerito Syluester in confat. quæst. 3. art. 1. §. 3. ratione 2. super illa verba, *Nullo modo in potentia*, cauillatur Scotum, eo quod hoc genus priuationis inuixerit, non enim primus Scotus illud adiuuenit, sed Aristot. Auerr. & ipse Diuus Thom. pro quo Syluester eo loco pugnare se putat.

His præmissis dico primum, Deo conuenit ratio formæ. Hæc sumitur ex verbis Apostoli ad Philippen. 2. *Cum informa Dei esset*. Quem locum de perfecta esentia diuinitatis, siue de natura Dei interpretantur ibidem Chrysostom. Ambros. Anselm. Theophil. Diuus Thomas, & cæteri communiter. Nec opus est recurrere ad locutionem metaphoram: nam quando sapientes vtuntur aliquo nomine indifferenter ad plura habentia aliquam analogiam, concedendum est illud nomen ex communi vsu iam proprie, & non metaphorice pro ijs accipi, at Philosophi, ac Theologici communiter formas alias dicunt coniunctas, alias separatas, & has ipsas subsistentes vocant: cur ergo in hoc sensu proprio non accipiatur dictum Apostoli? nam sicut sapientiam ac iustitiam concedimus propriè dici de Deo propter rationem communem analogicam, quamvis in creaturis sint imperfectionibus admixta, ita quamvis forma physica, immo cæteræ creatæ imperfectionem inuoluant, concedenda est in Deo ratio formæ propter rationem communem formæ, quæ, vt patet ex dictis, potest exi ab omni ratione imperfectionis. Et hoc modo loquitur Auerr. lib. 12. metaph. comment. 24. cum appellat formam primi mouentis, quod apud Philosophos Deus est, immo Patres frequenter vtuntur nomine formæ, cum de Deo loquuntur, Augst. lib. de fide ad Petrum, Hilar. lib. 12. de Trinitate, quos refert Magister in 3. d. 5. vbi ex eorundem auctoritate locum illum Pauli, qui cum in forma Dei esset, intelligit de natura diuina, qua ratione idem communiter intelligent Theologi. Ostenditur autem breuiter ex dictis. Forma est id, quo res est, ita vt quidquid est, hoc ipsum, quod est, sit per formam modo superiorius explicato, at Deus est: ergo in ipso est forma: vel potius ipse est forma, quoniam inter ipsum, & eius naturam non est villa ex natura rei distinctio, & hoc modo formam in Deo

agnoscit Ambros. & Diuus Thomas ad citatum locum Pauli, qui expresse non tant formam Dei non esse aliud ab ipso Deo.

Dico secundum, Deus est forma subsistens nulli materialitati annexa. Hæc asseritur à Diuo Augustino lib. despeculo, cap. 21. vbi. Tua, inquit, diuina substantia semper caruit, ac caret materia, licet non caret forma. Rupertus lib. 1. in Exod. cap. 14. his verbis: *Dei substantia forma simplex est sine villa materia, ac prouinde est, quod est*. Boët. lib. 1. de Trinitate, cùm Deum Boëtius, vocat formam sine materia, hoc est sine subiecto vel hypothesi, cui innaturus, quod ex ipso usurpat Bernard. lib. 5. de Bernard, considerat. cap. 7. Idem etiam indicavit Boëtius paulò post: nam cum probasset Deum esse totum hoc, hoc est totum, quod est, non vero hoc, & hoc, subdit: illud vero est id, quod est pulcherrimum fortissimum, quia nullo nititur. Idipsum docet Gilbert. in commentarij eiusdem loci: Gilbert. suadetur etiam ex modo loquendi sanctorum Patrum crebro dicentium verè & propriè dici, *Deitas est Deus, & Deus est Deitas*, vt videre est apud Bernard. serm. 80. in Cantica, Fulgentium responsione Fulgentius. 2. ad Ferrandum diaconum, & definitum fuit in Concilio Rhemensi canone 1. quod Concil. Rhen. refert Otho Episcopus Frisingensis lib. 1. Otho Fr. de rebus gestis Friderici primi imperatoris, cap. 57. Nam forma non subsistens nō est idem cum habente ipsam: propterea enim dixit Philosophus lib. 9. Metaph. text. 12. quod homo est albus, non albedo, quoniam subiectum subsistens sub forma est aliud ab ipsa: & ideo semper in his est falsa prædictio abstracti de concreto, contra vero quia forma diuina non est concreta cum materia, in Deo idem est habens & habitum, & propterea, vt benè notat Diuus Thomas quæst. 2. de potentia art. 1. & 1. p. quæst. 40. art. 1. ad primum, in Deo verè prædicantur abstracta de concretis, & concreta de abstractis. Ratione breui ostenditur, forma non subsistens dependet quoad esse à subiecto subsistente: Deus non pendet ab ipsa omnino re: quare est forma subsistens.

Dico tertium, Deus est forma non formata, aut formabilis. Hæc est de mente Boëtij, & Gilberti loco inferius citando, & traditur ab Augustin. lib. 15. de Trinit. cap. 16. dicente: *Sed forma neque informis, neque formata ipsa ibi aeterna est, incommutabilis, substantia, & de verbis Domini in Euang. secundum Ioan.*

sermon.

VII.

sermon. trigesim. octau. vbi sic ait, *Eft enim forma quedam forma non formata, sed forma omniū formatorum, forma incommutabilis, sine lapsu, sine defectu.* Ex quibus possumus elicere tres proprietates formæ Dei, prima est, vt non sit formata, secunda, vt non sit formabilis, tertia, vt sit omniū formarum forma: q̄ opponuntur trib. imperfectionibus formarū creatarum. Etenim, vt bene notat D. Bonau. in 3. d. 36. qu. 6. ad pen. licet omnis forma, ac perfectio, secundum quod forma est præcisè, formari nequeat, non enim anima rationalis in ratione irrationalis formari potest per aliam formam, neque sapientia, quatenus sapientia, formabilis est ab alia forma, quod indicat Boet. libr. prim. de Trinitate afferens formam non posse esse subiecta, tamen quatenus habet in se aliquam informitatem & imperfectionem, perfici adhuc & formari potest: omnis autem forma creata considerata secundum suam præcisè rationem, vt ait Auerr. libr. de anima infra citando, habet aliquam informitatem, & ita est formata & formabilis: quædam enim sunt formatæ, quandoquidem in suo genere non sunt ultimæ atq; completae: quæ ratione in sententia eorum, qui concedunt in eodem composito Physico plures formas, forma corporeitatis se habet ad animam vegetatiuam, & hæc ad sensitiuam & rationalem, formantur enim priores per posteriores: & natura generis, quæ est forma Metaphysica & vniuersalis, formatur per differentias contrahentes, quæ sunt formæ magis particulares. Hanc imperfectionem remouet Augustin. à Deo, cum ait *forma non formata*, & hoc ipso excluditur à Deo ratio incōpleti & imperfecti, quæ semper est coniuncta cum formis formatis. Aliae vero creatæ formæ, licet non sint substantialiter formatæ, quia in genere formæ substantialis sunt ultimæ & completae: vt se habet anima hominis, & Angelus, non enim formari substantialiter possunt, sunt tamen formabiles accidentaliter per accessum perfectiorum accidentialium supplementum finitudinem perfectionis substantialis. Deus autem non est formabilis, quoniam non caret vlla perfectione, ideoque nequit ex informi reddi formatus, esset enim motui subiectus: utramque rationem attigit Augustinus illis verbis, *forma incommutabilis, sine lapsu, sine defectu, sine de- fectu*, quia præhaber omnem rationem perfectam formæ, propter quod dixit Auerr. libr. 12. Metaphys. comment. 24. formam primi mouentis esse quodammodo-

do omnem formam: *incommutabilis & fine lapsu*, quia non potest in ipsa fieri transitus de priuatione ad habitum, vel è contra, ideoque recte dixit Auerr. libr. tert. de anima comment. quint. nullam reperi formam abstractam, quæ sit simpliciter & penitus expers alicuius potentie præter primam formam. Quæ omnia expressit Boetius libr. 1. de Trinitate, cum Boet. Deum appellavit formam sine materia, intellige potentialitate extrinseca, vel intrinseca: extrinseca, in qua sit, intrinseca, ex qua sit, quoniam neque est forma informans, neque formata aut formabilis, quod optime explicavit Gilbertus ad eum Gilbert. locum his verbis: *Reuera diuina substantia est forma sine materia, nam neque tantum principium sui, & materiam, in qua eam esse necesse sit, habere potest, sed etiam principii neque sic inest principio, id est Deo, vt posterioris rationis naturas aliquas vel se componentes, vel sibi adiacentes habeat in illo, ex quibus ipse sit, & quarum ex causa prioris, ad cuius pertineant potestatem, materia esse possit.* Denique forma omnes creatæ saltem extrinsecus formantur ab exemplari diuino, & accipiunt esse à forma Dei, non quidem actuante, sed instar sigilli omnibus propriam rationem imprimentis, vt ait Augustinus li. de speculo capit. 21. & ea de causa eam vocat formam omnium rerum, & lib. 2. de libero arbitrio cap. 17. conficitur itaque, ait, vt & corpus & animus forma quadam incommutabili, & semper manente formetur, quam mox explicat esse Deum. Itaque diuinitas, cum emnia formet, ipsa à nulla alia forma intrinsecus, aut extrinsecus formatur: & idcirco est forma omnium perfectissima & absolutissima, habens esse in omnimoda actualitate & completione, vt ait Diuus Bonaventur. in 2. d. 12. artic. 1. quæst. 1. ad penultimum.

Augustinus.

Bonavent.

VIII.

Hæc veritas confirmatur ex illo modo loquendi Patrū, quo sæpe afferunt in Deo idem esse habere aliq; perfectionem, & esse illam: vel non esse aliud esse & habere: vel deniq; non esse aliud habens, & aliud quod habetur, ita D. Aug. li. ii. de ciuitat. c. 10. & sententia 366. quæ decerpit est ex tract. 99. in Ioan. quæ sic habet: *diuina substantia id, quod habet, est: & per hoc non sic habet scientiam, vt aliud sit scientia qua sit, aliud essentia qua est: eodem modo loquitur li. 15. de Trinit. c. 17. D. Hilar. lib. 8. de Trinit. inter medi- Hilar. um ac finem, Iustin. respons. 144. ad Orthod. Greg. li. 16. moral. cap. 20. super ill. Gregorius. verba: Qui autem non nouerunt eum, ignorant dies illius, & libr. 18. capit. 27. super illa, Non commemorabuntur, &c. Diu. Bernard. libr. 5. Bernard.*

Hugo Victor. Cantic. Hugo Victor. libr. de sacr. p. tert. *Propter.*

Richar. Viß. Diuus Prosper. libr. contra Col-
latorem post medium: *Virtus*, inquiens,

principaliter Deus est, cui non aliud est habere
virtutem, quam esse virtutem, idem docet Ri-
chardus de Sancto Victor. libro tert. de

Trinitate capit. 22. & Marius Victor. libr.

prim. aduersus Arium inter principium &
medium, vbi docet ipsum habet, cum de
Deo dicitur, secundum intellectum acci-
pi debere, quoniam non habet, sed ipsum

est quidquid habere dicitur. Quod adeò
verum est, vt si proprie loquendum sit,
non dici debeat Deus habere virtutem, aut
sapientiam: quoniam hic loquendi modus
indicat Deum non esse ipsam virtutem, aut
sapientiam subsistentem, sed esse sapien-
tem, aut bonum participatione virtutis, aut
bonitatis à se distincta, & ita æque impro-
prie dictum putat idem Richardus libr. sec-

und. de Trinitate. capit. 13. ac si dicamus

Alexandrum habere hominem, sic enim
ait, *dicimus item ipsum hominem, dicimus nihil
ominis Deum sapientiam habere, & videtur e-
nunciatio equivoca esse, sed de Deo non dici-
tur, nisi abusus, nec minor abusio videtur, quam
si Abraham non homo esse, sed hominem habere*

diceretur. Concinit Anselmus in Mono-
log. capit. decimo quinto, quo loco, quoni-
am, inquit, *summa natura non proprie dicitur
iusta quia habet iustitiam, sed existit iustitia:
cum dicitur iusta, proprie intelligitur existens
iustitia, non autem habens iustitiam.* Et id-

eo Ioannes Cypriani notauit decad.
10. capi. 7. in fine non putandum in natura
diuina aliud esse cognitionem, aliud cari-
tatem, & cætera, quia illa habere dicitur,
sed potius esse ipsam substantiam & ex-

istentiam: quæ cum illa omnia sit, ea, vt se
ipsam habet. Ex hoc Patrum dogmate sic
probatur intentum. Omne subiectum, cui
vere conuenit perfectio ab ipso ex natura

rei distincta, per quam formatur, atque
perficitur, potest vere ac proprie dici ha-
bens illam, & illa habita, & non esse idem
habere & esse, sed distingui: nam subie-
ctum dicitur habere, forma autem dicitur

esse: exempli causa homo dicitur habere
animam, non vero esse: ipsa vero anima
est, non habet: corpus dicitur habere,
non tamen esse figura: figura vero est, non
habet se. De mente vero Patrum in Deo

non aliud est habere, acesse: imo potius
non vere dicitur habere, sed esse: ergo est
forma non formata.

Dico tertium. Deo repugnat priua-
tio proprie dicta, improprie vero dicta
nequaquam. Prior pars est communis Theo-

logorum D. Thom. 1. p. q. 49. art. 3. ad se-
cundum in 1. d. 43. q. 1. art. 1. in corp. & in 2.

d. 34. art. 1. ad tertium. Heruæ in 1. d. 24. q.

vñ. §. quantum ad secundum. Basol. d. 22. Basol.

q. 3. art. 2. §. 1. Ægid. in li. de caus. propos. 21. Ægid.

lit. G. & Henr. in sum. ar. 74. q. 5. & facile

ex superioribus colligitur. Quoniam quid-
quid est capax priuationis propriæ dicitæ,

est formabile per habitum, seu formæ op-
positam, vt patet ex definitione ipsius pri-
uationis, Deus est forma non formabilis:

ergo non est capax priuationis propriæ dicitæ.

Secundo nulla forma Deo naturaliter

debita abesse ab eo potest, ergo nulla pri-
uationis adesse.

Patet consequentia ex oppo-
sitione formæ, ac priuationis. Antecedens

suaderet: id, quod est ipsum necesse esse, &

quidquid habet à se non aliud habet, nō
admitit absentiam formæ sibi naturaliter

debitæ: Deus est, vt supra ostensum est, à se,

& ipsum necesse esse: ergo nulla forma na-
turaliter debita abesse ab illo potest. Ma-

ior propositio est euidentis, nam adesse, &

abesse est proprium accidentis contradic-
tuū à necessario, vt patet ex Isagoge Por-

phyriana cap. de accidente, item forma de-
bita naturaliter non abest, nisi aut ex defi-
ctu causæ, aut ex vi contrarij agentis: in

Deo non potest deficere causa, siue ratio

vt forma insit, quoniam quidquid est, à se

habet: is vero idem semper est: contrarium

non habet, neq; est vlla vis illi superior, aut

æqualis: quare fieri nequit, vt vlla forma

naturaliter ei debita possit abesse, & conse-
quenter repugnat, vt sit capax priuationis

propriæ dicitæ. Posterior pars traditur à

D. Thom. cit. n. 4. Henrico & Heruæ vbi

supra: ostenditur vero, quoniam priuatio

improprie dicta non necessario importat

imperfectionem, imo interdum, si nō for-

maliter, saltem connotatiue perfectionem

significat, quando scilicet remouet à subiec-

to formas ex propriatione imperfectas,

qua rōe incorruptibilitas, & immateriali-

tas priuationes sunt. Præterea Deo nō con-

uenit omnis modus, ac ratio formæ conue-

nientis creaturæ, vt p̄t, non n. habet for-

matum cōpositionis, nō figuram, non circu-

scriptionem, non finitudinem, non sexcentos

alios modos formarū imperfectarū: ergo

habet negationem ipsarum. Hæc autem

sumpta cum connotatione subiecti, non

est pura negatio, sed aliquo modo priua-

tio. Eo enim differt pura negatio à pri-
uatione, quod est subiectum, connotat illa nequaquam: de Deo vero enuncian-

tur plures negationes connotando subie-
ctum, dicitur enim simplex, infiguratus,

incircumscripitus, infinitus, & cætera: qua-

prædicta

praedicta sunt negativa, & tamen connectant subiectum, saltem ens: non enim entia facta dicuntur simplicia, infinita, incorruptibilia: Quapropter Deo non repugnat priuatio impropria dicta. Itaque habet quod optimum est formae, ac priuationis: ex forma habet, ut sit se ipso & non aliud quidquid est melius esse, quam non esse: ex priuatione vero, ut non sit id, quod simpliciter & absolute loquendo, non vero compare ad aliquid subiectum determinatum est melius non esse, quam esse.

X. Ex his facile diluuntur rationes dubitandi initio propositae. Ad primum dicendum in primis eo loco non dici ab Aristotele formam esse relativum, sed materiam, aut enim, eorum, qua ad aliquid materialis: nam si forma in tota sua latitudine esset relativum ad materiam, neque cogitatione separari ab ea posset, quod tamen concedit Philosophus in 8. Metaphys. text. tert. neque concederentur formae abstractae à materia, quas tamen idem Philosophus, & alij admittunt: quod si aliquis contendat formam esse relativum ad materiam, admitti potest, dummodo intelligatur de forma Physica, sive coniuncta, de qua ibi sermo erat: hæc enim, cum sit pars composita, & actus subiecti, intelligi nequit aliter, quam in ordine ad illud: formæ vero separatae, quæ non sunt actus materiae, non habent habitudinem ad ipsam: & ita cum Deus sit maxime abstractus ab omni materialitate, absqueulla imperfectione potest dici forma nempe separata. Ad secundum respondetur solum concludere de forma distincta ab eo, quod est per formam, hoc enim est vere, ac proprie per illam formatum. Deus autem non est forma huiuscmodi, sed ipse est sua forma, ipse est, quod est, & quo est, ipse Deus deitate, hoc est se ipso. Maior itaque propositi argumenti distingueda est, & si intelligatur vicinum est forma ibidem esse formatum proprio dictum, quod a forma distinguitur, neganda est: si vero intelligatur de formato improprio, & solo nostro modo intelligendi, concedi potest: nam, sicut Deus est sapiens sapientia, quæ ipse est: ita quoque dici potest formatus forma, quæ ipse est. Verum quia, ut indicat Augustinus, in argomento relatus, formatum videatur supponere in subiecto secundum se informitatem, quæ nullo modo est in Deo, non erit ita loquendum, sed simpliciter dicendum, Deum esse for-

mam non formatam ad modum explicatum. Ad primam confirmationem eiusdem maioris responderi in primis potest cum Bonaventura in prim. d. Bonavent. triges. quart. question. secund. ad penult. formam non dici de Deo quatenus est relativum ad formatum, sed quatenus est ratio essendi cum negatione materie, vel etiam admittendo esse relativum, non secundum esse, sed secundum dici, quod non repugnat Deo. Et cum Diu. Thom. question. 3. de veritate artic. 3. ait formam semper importare respectum ad formatum, intelligendus est de hoc respectu secundum dici.

Explicatur ratio actus puri.

C A P V T X.

Quoniam forma est actus, ut ait Philosophus libr. 9. Metaphys. text. 17. Aristoteles. Deus cum sit forma, actus quoque est, sed an sit mixtus, an simplex, ac purus disputandum. Præmittenda est descrip-
tio actus puri, ne hæreamus in terminis, auerros. quoniam vero actus, & potentia sunt opposita, nempe relativia, ut notat Auerr. libr. 9. Metaphys. comment. 11. & Epitom. Metaphys. tractat. 3. capit. de actu, & vnum per alterum definitur, prius dicam quid sit potentia, deinde quid actus: postremo quid actus purus. Potentia vero, ut docet Aristoteles libr. 9. Metaph. text. 2. Auerr. & alij, multipliciter accipitur, nec potest vna descriptione explicari: nisi forte datur ordo ad actum. Omissis autem varijs eius conceptionibus, duas sunt præcipuae, quas tradit Philosophus loco citato, nempe potentia activa, & passiva. Activa est vis sive facultas productiva actus, & ideo definitur ab Aristotele Principium transmutandi aliud, in quantum aliud, passiva autem est vis, sive aptitudo recipiendi actum: & definitur à Philosopho vbi supra, principium transmutandi ab alio, in quantum aliud. Nam duo sunt de ratione potentiae, alterum est negatio actus, ad quem dicitur potentia: alterum vero aptitudo ad eum recipiendum, & habendum: cum vero, ut ait Aristotel. libro 9. Metaphys. text. 7. 8. & 9. id, quod possibile est fieri, reduci poslit ad actum, & omne ens in potentia reducatur ad actum ab ente actu, fit ut omnis potentia passiva sit principium transmutandi ab alio, in quantum aliud: qua de causa

Aristot.

Auerr.

S. Thom.

causa Diu. Thom. q. 1. de mal. art. 2. dixit esse in potentia non esse aliud, quam ordinari ad actum: est enim actus tanquam finis, & perfectio potentiae, & proinde quidquid est in potentia, est in via, & ordine ad actum. Ex quo pater potentiam passiuam habere duplēm habitudinem, alteram ad actiuam, alteram ad actum: Ad actiuam quidem tanquam ad principium efficiens transmutationis, qui respectus indicatur cum dicitur, est principium transmutandi ab alio, scilicet tanquam à causa movente. Ad actum vero cum dicitur principium transmutandi, non enim est transmutatio, nisi secundum aliquod esse: omne autem esse est actus. Cum vero dicitur potentiam includere habitudinem ad actum, subtillegeritatem est, vel ad eius pritionem: nam, cum teste Aristotele libr. 9. met. c. 9. tex. 17. potentia omnis passiuam sit contradictionis, si est potentia ad actum, sive ad esse, est etiam potentia ad non esse.

II.

Quanquam vero ad rationem potentiae passiuam requiratur carentia actus, & aptitudo ad illum, verti tamen in dubium potest, vtrum potentia passiuam contra actum distincta latius pateat, ita ut non requiratur ex parte eius prioritas temporis respectu actus, sed sit satis prioritas naturae. Pars negans probatur: quoniam quotiescumque est potentia passiuam, debet esse aliquid in potentia ad actum, ad quem est illa potentia: cum vero adest actus nihil est in potentia ad ipsum, sed est actus per ipsum: aer enim perfusus lumen est in potentia, ut sit lucidus, sed est actus lucidus. Idem confirmatur ex eo, quod possibile dictum à potentia passiuam habet pro æquipollentibus non necesse esse, & non impossibile esse: nam per non impossibile importatur aptitudo ut sit, per non necesse aptitudo ut non sit, & consequenter indifferentia ad esse, ac non esse.

III.
S. Thom.

Nihilominus oppositum est dicendum cum Diu. Thom. question. vn. de spiritu art. 1. vbi in omni forma creata, etiam Angelica, ponit potentiam passiuam ad esse, & subdit eam potentiam non esse separabilem ab actu, sed quam suus actus semper comitatur. Probatur, quoniam ex subiecto, & proprietatibus necessariis est compositione per accidens: in omni autem compositione, ut infra dicam in tractat. de simplicitate, intercedit ratio potentiae, & actus: atque adeo subiectum comparatione proprietatis habet rationem potentiae, cum tamen illam semper habeat coniunctam necessario: ergo ad rationem

potentiae passiuam contradicitur ab actu non requiritur, ut tempore antecedat actu. Præterea quidquid distinguitur ab actu secundum suam formam consideratum vel est potentia respectu illius, vel impotentia: omnis natura præcedens proprietates annexas sibi necessario distinguitur suæ naturæ ab actu: non est impotentia comparatione ipsarum, ut patet: ergo potentia non solum actiuam, quatenus illas ex se effundit, sed etiam passiuam, quatenus recipit. Maior propositio constat, quoniam res distinctæ ab actu non est formaliter ipse actus: vel ergo haberet illum habitudinem repugnante, & sic dici potest impotentia, vel aptitudinis, & sicut potentia destruens naturam actus puri, in quo non est nisi actus, ubi autem est potentia, saltem in priori naturæ, est aliquid aliud ab actu. Denique ad rationem potentiae actiuam sat est prioritas naturæ inter potentiam, & actum: ergo etiam ad rationem potentiae passiuam eadem sufficiet. Vtrumque patet, si singamus solem, & aeternum absque intermedio obstaculo suffit simul creatos: nam in primo instanti creationis sol illuminaret, & aer illuminaret; & in priore naturæ eiusdem instantis absque prioritate temporis sol esset in potentia actiuam ad illuminandum, aer autem in passiuam. Idem constat in celo, posita sententia, quæ asserit illud corruptibile, & compositum ex materia, & forma: nam materia est vere potentia opposita actui, & nihilominus est necessario compulsa formæ, nec eam tempore antecessit.

Ad rationem contrariam responderetur, sicut non quidquid est actus, est actus, quoniam homo est actu sapiens per sapientiam, nec tamen est sapientia, ita non quidquid est actu desinere esse potentiam: haec enim solū excluditur per actum: atq; adeo fieri posse, ut res, quæ est actus per aliquam formam, sit potentia ad ipsam, quæ ad modum materia prima est actu viuens per animam, & tamen secundum se considerata est potentia respectu illius. Hoc posito respondeo, ex usu Philosophorum non dici aliquid in potentia respectu formæ, secundum quam est actus: quādoquidē esse in potentia importat negationē actualitatis, quam confert actus. At potentia in recto secundum se abstracta ab actu, & eius absentia: & potest cum utroq; coherere: dummodo ipsa nō sit actus, sed per illum formata, vel formabilis: ita ut considerata præcisè secundum suā rationē formalem actum non includat, sit tamen capax eius: quemadmodum ergo Philosophus lib.

plus lib. 9. Metaphys. text. 12. de hac materia loquens distinguit actum ab eo, quod est actu per ipsum, quoniam, inquit, homo non est albedo, sed album. Ita quotiescumque id, quod est actu, nec est ipse actus, sed ab eo dicitur, & habet respectu eius prioritatem secundum esse naturae, necessario habet rationem potentiae oppositae actui. Ad confirmationem respondeo possibile usurpatum a Philosopho in equipollentibus modalibus non esse dictum a potentia passiva, sed a sola aptitudine essendi, siue necessario, siue contingenter: quemadmodum vere dicitur eo sensu possibile est hominem esse animal, ac possibile est hominem sedere, ut videtur est apud Fonsec. in inst. dialect. li. 3. cap. 1.

Ex praemissis constat potentiam passivam ab actu contra diuisam latissime sumi pro omni eo, quod habet, vel est aptitudo ad formam a se distinctam ex natura rei, & non inclusam in sua ratione formaliter in seca, ita vero sumpta dividitur in realem, & obiectuam realis est, quae supponit aliquam entitatem, seu potius, quam nimirum entitate actu existente, qualis est potentia aeris, ut illuminetur, de qua locutus est Diversus Thomas, questione de spiritali creatura artic. 1. cum dixit, nullam potentiam esse posse sine actu: obiectua, quae non fundatur in reali existente, sed solum in esse obiecto rei, quae dicitur possibilis in ordine ad potentiam actiuam agentis, quod potest rem de nihilo traducere ad actu. Hec posterior est tantum potentia ad esse, quomodo creatura antequam Deus orbem conderet, erant in potentia obiectua, quoniam extra primam causam non erat illa res, aut subiectum, cui potentialitas ipsarum ad esse innaturatur. Prior autem bisariam dividitur, quaedam enim est ad corruptionem in priuationes dispositiones, ut calidum est in potentia, ut fiat frigidum, quaedam vero est ad rei perfectionem: seu potius quedam est ad aliquod esse, quaedam ad non esse: hanc rursus vel est ad non esse simpliciter, qualis est in omni creatura abordinata omnipotentia diuina: qua sicut res traducta sunt de nihilo ad esse, ita ex ipso redigi iterum possunt in nihil, vel ad non esse: ac undum quid, verbi gratia, homo sanus est in potentia ad non esse sanum, aer lucidus ad tenebras.

Explicata ratione potentiae, sequitur ut dicam de actu. Cum vero Aristotel. lib. 9. Metaphys. text. 11. describit per negationem potentiae, est autem actu, inquit, rem existere, non ita quemadmodum dicimus pot-

erit. Exempli causa habens scientiam habitualem est potentia sciens, non tamen actu, cum vero obiecta, quorum habet scientiam habitualem, actu speculator, est actu sciens; sed actu in abstracto sumptu possumus describere in hunc modum: *actus est forma, qua aliquid est actu, & formaliter.* Dicitur forma, quoniam, sicut potentia proprie pertinet ad subiectum, cui est ratio recipiendi formas, ita actus proprie se habet ex parte formae, & ideo Philosophus lib. 9. Metaphys. text. 17. inquit, *forma actu est: nam sicut forma, quatenus forma non actuatur, sed actuatur, non accipit esse, sed confert: ut notat Diu. Bonavent.*

Bonavent.

in 3. d. 36. questione 6. ad penult. argumentum, ita proprium est actu, ut per illum res sint actu, ipse vero seipso, & non alio sit actu: verbi causa, luce est aer lucidus, homo sapientia sapiens, ipsa vero lux se ipsa est lux, non vero alio a se distinctio, nec sapientia est sapientia per aliquid aliud, sed per semetipsam. Additur autem, *qua aliquid est actu, & formaliter,* non quidem ita ut semper opus sit ad rationem actu, ut sit aliquid per modum subiecti distinctum ab ipso actu, verum ut sit aliquid subsistens, quod sit formaliter per actu, siue distinguatur ex natura rei ab ipso actu, siue non: repugnat enim esse actu, quin sit ens actu. Dicitur est, ut sit actu ad excludendum ea, quibus res sunt in potentia, exempli causa: aer per rationem diaphani est quidem actu transparens, non tamen lucidus, sed solum in potentia, & ideo perspicuitas non est actu lucentis. Additur autem, *& formaliter,* quoniam dupliciter res est actu per aliquam formam, nempe efficienter, vel formaliter: ad rationem vero formae, quam dicitur esse actu entis in actu, non sat est, ut res sit actu per illam efficienter, sed formaliter ut patet in homine, qui est actu intelligens per intellectum, non tamen formaliter, quasi per formam ipsam intelligendi, sed efficienter, quasi per potentiam vitalem actiuam, quam est principium elicitiuum intellectus: & ita non intellectus, sed intellectio est actu intelligentis, quatenus intelligens est.

Dividitur autem actu in purum & mistum. Mistus est, cui admiscetur aliqd potentiae, purus, qui ab omni labore potentia latitatis immunitis est. Itaque ad radem actu misti sat est qcunq; tenuissima ratio potentia latitatis ex ijs, quas superi numerauit, siue sit solu obiectua, siue obiectualis, siue Phyl. ca, siue Logica. Nam tametsi Philosoph. li. 11. Met. c. 10. afferat formas ipsas, secundu quas

subiecta

VII.

subiecta mutantur, non mutari, ex quo videtur sequi esse ab omni potentialitatis sece immunes, quoniam ibi non est mutabilitas, neque ratio potentiae. Intelligitamen debet de Physica mutatione, siue motu, qui dicitur actus entis, & supponit existentiam eius, quod mutatur. Non vero de qua's mutatione, quae est transitus inter terminos contradictorios: nam hoc modo non solù subiecta ipsa mutantur, sed etiam formae, & actus, secundum quos subiecta mutantur: transiunt, n. de esse ad non esse, aut de non esse ad esse, non quidem distincta mutatione ab ea, qua subiecta mutantur, sed eadem: Porro actus purus, aut est secundum quid, & in aliquo genere, verbi gratia, in genere substantiae, aut est actus purus simpliciter, & in omni genere, quod caret omni pro rorsus potentiâ passiva ad esse: & huius propria ratio indagatur.

VIII.

Auerroes.

Aristot.

Auerroes.

Definiri itaque potest actus purus in hunc modum, est forma non informans, neque formabilis, seu potius actualitas formae: definitur vero per formam, quoniam, ut docet Auerroes, in paraphrasi metaph. tractat. 3. titul. de potentia & actu, sicut potentia est consequens materiae, & velut umbra ipsius: ita quoque actus est consequens formae, & umbra ipsius, quod est verum saltem nostro modo intelligendi, nam actus dicitur per modum verbi, formae autem per modum quiescentis, verbi gratia, essentia est forma ipsius esse, lux forma ipsius lucere, esse vero est actus essentiae, & lucere lucis. Nam sola lux, aut essentia, si abstrahat ab ipso lucere vel esse, non est actus simpliciter, sed forma ipsius. Additum vero est quod forma non sit informans, quoniam haec licet non sit in potentia ad aliud esse formae partialis, est tamen quodammodo in potentia ad esse formale totius, quod est perfectius ipso esse cuiusvis partis: qua de causa Philosophus libr. 2. phys. text. 31. & alibi dixit partes habere rationem materiae respectu totius, hoc vero respectu illarum habere rationem formae, & ita forma informans, quae est forma partis, nunquam est in ultima actualitate: atque adeo non est actus purus, quia habet rationem potentiae, namque, ut docet Auerroes, ubi proxime, omnia illa, quae interiacent inter primam materiam, siue subiectum, & actum ultimum, sunt mixta ex potentia & actu. Denique additum est, neque formabilis, quoniam quamvis forma non sit informans, sed subiecta, si tamen sit adhuc formabilis per aliam formam, non est actus purus: quidquid enim formabile est, habet in-

formitatem & potentiam ad esse accipendum à forma, qua formabilis est: omnis enim forma dat esse, ut constat ex cap. preced. ideoque quod est formabile, est in potentia ad esse formale, qui est effectus formæ, atq; adeo non est actus purus.

Quare talis vtrum ad rationem actus puri sat sit immunitas ab omni potentialitate, an vero requiratur præterea aliud, Scot. in l. d. 8. question. 2. requirit præ-

IX.

terea, ut sit immunis ab omni priuatione, siue negatione actus: nam quemadmodum pura lux est immunis ab omni ratio-

ne tenebrarum, & non est lux pura, quae caret aliquo gradu lucis, quamvis cum ea non misceatur aliqua alia entitas positiva, sed tantum parentia perfectioris gradus lu-

cis: ita non est actus purus, qui caret aliquo gradu actualitatis. Quae videtur sen-

Auerroes.

tentia Auerroes in paraphrasi Metaphys. tractat. tert. titul. de actu: nam cum tradidisset duplex genus priuationis, alterum cum est priuatio formæ aptæ inesse subiecto, alterum cum est ablatio rei ab eo, quod est aptum reperiiri in alio, subdit, secundum tandem priuationem comprehenditur actus in rebus aeternis, quasi dicat rationem actus in perpetuis excludere etiam hoc genus priuationis.

Hæc sententia Scoti materialiter quidem est vera, non autem formaliter, enim actus purus habet omnem modum actualitatis: verum eius ratio non consistit formaliter in habendo omnem rationem actualitatis, sed in habendo actualitatem sine mistura illius potentialitatis; quamvis enim prius sit entitas, quam priuatio, & ideo infinitas diuinæ actualitatis sit ratio & fundamentum, cui non sit in potentia passiva. Nihilominus actum purum intelligimus cum est actus sine mistura potentiae, quemadmodum vinum purum sine mistura aquæ, calorem purum sine mistura frigoris, & formaliter loquendo prior est in subiecto potentia ad formam, q; priuatio ipsius: quidquid in definitione priuationis intelligitur potentia, cum dicitur in subiecto apto, & nec quicunq; negat potentiam, ut etiam priuationem propriam dictam, nec enim sola opponitur actui puro, & ita non est opus ad rationem actus puri expresse dicere, ut non habeat priuationem, quoniam exclusa potentia, simul excludit priuatio. Nec fundamentum Scoti valet, nam lux remissa, non propterea primo ac per se desinit esse pura, quis est permista priuationi, sed potentialitati, nisi enim esset in potentia, ad maiorem perfectionem & intensionem esset ultima

actuata,

actuata, & non amplius actuabilis in ratione lucis, quia vero cum hac potentia coniunctus est aliquis modus priuationis, etiam ex priuatione colligitur non esse puram lucem, non tamen per se primo, si obijicias, etiam per impossibile esset res aliqua carens omni potentia, & nihilominus carens etiam nonnullis perfectionib. simpliciter, quarum non esset capax, eiusmodi rem non fore actum purum simpliciter, hic enim claudit omnem perfectionem: ergo ad rationem actus puri non sat est carere potentialitate, sed requiritur praeterea, ut non adsit illa priuatio. Respondeo, sicut in ea re non esset propria priuatio, sed late sumpta, ita esse modum aliquem potentiae, non secundum propriam speciem, sed secundum illud genus, ratione cuius conuenit priuatio, & ita semper cuius priuationi substeratur aliquis modus potentiae passiuæ, cuius negatione definit actus. Autoritas Auerr. non est ad institutum Scoti. Ut vero hoc patet, considerari debet institutum Aver. eo loco, erat autem explicare naturam actus, definierat autem illū in hunc modum: *actus est quando res existit, non eo modo, quo dicitur, quod est in potentia, & quoniam actum diffiniens per priuationem potentiae, poterat aliquis dubitare, quomodo in perpetuis, in quibus non est priuatio, debeat sumi actus per oppositionem, siue priuationem potentiae: & ideo tradit duplum modum priuationis, scilicet proprie, & improprie dicta: Et tunc subdit verba allegata in argumento. Cuius sensus non est is, qui in argumento inducitur, manifeste enim repugnat textui, aliud enim est dicere, ratio actus in perpetuis excludit omnem priuationem, etiam impropriam, quod vult Scot. aliud vero, secundum priuationem impropriam cōprehenditur actus in rebus æternis, quod ait Auerr. hoc enim potius exigit hanc priuationem ad rationem eius actus, quem excludit, sensu itaque est, in perpetuis non potest innescere ratio actus per priuationem potentiae proprie dictæ, quoniam tunc illa essent capacia potentiae passiuæ, quod est falsum: sed comprehendendi debet per improprietatem priuationem potentiae, ita ut æterna non ideo dicantur actu, quoniam carent potentia, cuius ipsa sunt capacia, sed quia carent potentia, quæ reperitur in temporalibus, quia enim non sunt instar horum in potentia ad actum, ideo sunt actu.*

Deus est actus purus.

CAPUT XI.

Explícata ratione potentiae & actus, explicandum est, utrum & quomodo in Deo locum habeant. Non esse vero Deum actum purum probari potest primo, quoniam Philosophus, & Auerr. lib. 9. met. initio omnium decem rerum genera distingui dicuntur *Aristot.* *Auerr.* per actum & potentiam, ita ut quandoque sint in actu, quandoque in potentia, inter quae numerant actionem, secundum quam substantia modo est potentia, modo actu agens: haec autem vicissitudo secundum agere, ac non agere cernitur in Deo: ergo quemadmodum est actu agens per actionem, ita prius quam agat est agens potentia, & consequenter non est actus purus. Secundo in Deo est aliquid, quod non sit actus, ergo non est actus purus. Patet consequentia, quoniam actus purus non est aliud, quam actus. Antecedens ostenditur, quoniam actus & forma idem sunt, sed nō quidquid est in Deo est forma: ergo neque actus. Assumptio probatur, quoniam relationes diuinæ non sunt formæ: namque ut ait D. Tho. 1. p. q. 31. ar. 2. ad secundum, & *S. Thom.* colligitur ex Paul. ad Philip. *Qui cum informata Dei est, in Deo est una forma tantum:* si vero relationes essent formæ, non una tantum est, sed quatuor. Tertio in Deo est priuatio multarum formarum, atq; adeo actuū; nam singulæ formæ sunt actus. At vero purus actus continet formaliter omnem rationem actus, sicut pura lux omnem rationem lucis, non enim lux pura est, cui aliqua ex parte miscentur tenebrae.

Dico primum, potentia activa conuenit Deo, neque habet repugnantiam cum actu puro. Primum constat, quoniam Deus, ut demonstratum est supra, est prima causa efficiens, haec autem necessario vendicat agendi vim, in qua cōsistit potentia actus. Secundum ostenditur, quoniam actus purus solum includit omnem actualitatē essendi in se, non vero extrinsecam subiecto, non enim ex eo, quod res agit extra se, perfectior est, quam si non ageret: itaq; ut ait D. Tho. 1. p. q. 25. ar. 1. ad i. potentia activa *S. Thom.* non contradiuiditur ab actu essendi, & ideo per se loquendo actus, quem respicit, nō necessario est esse agētis, sed acti. Quod est intelligendum de potentia activa, quatenus activa est: nam, si coincidat cum passiuæ, ex ea parte habet imperfectionem, cuiusmodi sunt potentiae elicituæ operacionum immanentium, respectu quarum ha-

I.

II.

bent rationem potentiae passiuæ. Ex quipat rationem potentiae præcisè non repugnare cum actu puro : & proinde ex eo, quod Deus habeat omnipotentiam, nō deficeret à ratione actus puri, quandoquidem operations à dextra, que sunt actus omnipotentiae, non sunt vlo modo esse ipsius Dei, sed actus ab eo procedentes extrinsecus eum denominantes. Quamvis autem non defint aliquæ obiectiones, contrapredictas, tamen, quia hic non agitur ex instituto de potentia actiua, sed de passiuæ, illas interim omitto proprijs locis explicandas. Sicut autem Deo conuenit potentia actiua, ita repugnat ratio actus respondentis eidem : quoniam actus omnis potentiae actiua est vere effectus ipsius, in Deum autem nō cadit ratio effectus. Præterea, quoniam potentia actiua Dei habet pro obiecto creaturas, repugnat autem Deum, vel aliquid eius esse creaturam : quare fieri nequit, vt in Deo sint proprieactus potentiae actiua.

Priusquam vero dicam, an Deus sit actus purus, oportet obseruare discrimen inter formam & actum: nam quamvis forma, & actus interdum coincidere videantur, atq; idem dicit Arist. lib. 9. Met. tex. 17. formæ esse actum, q; idem docet D. Tho. q. vn. de spir. creat. ar. 1. ad 1. & alij, & ratio est, quoniā actus est id, quo aliquid est, per formam vero res sunt: Tamen quoniā perfecta ratio actus cōsistit in ipso esse, & formæ in abstracto significat non important esse, quoniam sicut auctore Auicen. 5. Met. equitas est tantum equitas, & abstrahit abesse, & non esse, & omni eo, quod nō est intrinsece cū rationi eius formalis, ita quoque se habent humanitas, lux, sapientia, & cæteræ formæ in abstracto significatæ: quæ causa quamvis comparata ad ea, quæ ipsis constituuntur inesse, habeant rationem actus, simpliciter tamen in se nō sunt actus quandoquidem nō sunt ipsum esse, quo præcipue consistit ratio actus, & ita vt notat Henr. in sum. ar. 28. q. 6. forma se habet per modū habitus quiescētis, actus per modum fluxus, siue motus emanantis à forma, & ideo forma significatur per nomina in abstracto, actus vero per verba, vt se habet lux & lucere, essentia & esse, sapientia & sapere: & quoniam in formis cum subiecto concretis non est proprium esse ipsarum, sed subsistentis sub illis, vt fusæ probat D. Tho. q. vn. de spir. creat. ar. 1. idcirco formæ ipsæ non sunt propriæ & compleæ actus: hic enim præter formam includit cōunctionem cum subiecto, non enim sapientia ipsa inherens est sapere, sed sapere est habere sapientiam, qui est actus sapientiae,

vt formæ, non vt subiecti. At si forma esset separata, nec potentialis ad esse, non solum esset forma intrinseca actui, sed esset ipse actus, verbi gratia, lux separata esset ipsum lucere, quia actualitas, siue esse plius non alij, sed luci aedeset. Quod indicavit Arist. lib. 8. Met. tex. 16. cū dixit, si qua forma est sine materia, statim est ens, & vnum, & non est ei alia causa, vt sit ens, quia scilicet vt explicat D. Tho. q. vn. de spir. art. 1. ad 3. se ipsa formaliter absque adminiculo alterius est actus, atque adeo tunc esset forma & actus: ad cuius rationem intrinsecam pertinet ipsum esse actuale, & hoc proprio addit supra rationem formæ.

Dico secundum, Deus est actus purus.

Id ex instituto probant Henr. in sum. artic.

28. q. 6. & Abulens. q. 8. in ca. 28. Deut. non

est opus singulos doctores scholasticos re

ferre, quia id passim afferunt: plura Philo

sophorū testimonia in huius rei confirmationem afferunt Carpentarius digressione 3. in

ca. 9. A. cinor. ostenditur primo ex modo

loquendi Patrū, qui frequenter aiunt Deū esse id, quod est, quomodo loquendi vtitur

Rupert. libr. 1. in Exod. cap. 14. Richard.

de sancto Victore lib. 2. de Trinit. cap. 17.

Quidquid, inquit, in summo bono est, vere &

summe vnum est, nec ibi aliud, & aliud esse pos

est, sed idem ipsum est totum quod est, idem

repetit cap. 19. in fine, & ca. 20. initio. Boe-

tius libr. de Trinit. & vnitate Dei ad sy.

Divina, inquit, substantialia sine materia forma

est, atque ideo vnum, & est id, quod est, reliqua enim non sunt id, quod sunt: quo loco nomine

materiæ non intelligit solam veram materiam: siquidem Angeli non habent veram materiam: & tamen de fententia Boetij

non sunt id, quod sunt, vt patet ex illis ver

bis, reliqua, nempe omnia præter Deum,

non sunt id, quod sunt, intelligit itaque ens

potentialis habens similitudinem cum pot

tentialitate materiæ, hoc enim non est

quod est: nam per id, quod est, intelligit

Boetius totum quod est, vt ex verbis se

quentibus, vnumquodque enim habet esse su

um ex his, ex quibus, id est, ex partibus suis, & est hoc atque hoc, id est partes sue con

iunctæ, sed hoc, vel hoc singulariter, vnum

homo tamen constet ex anima & corpore, cor

pus & anima est, non vel corpus, vel anima, ig

titur in parte non est id, quod est, quod vero non est

ex hoc, atque hoc, sed tantum est hoc; Ex quo

discursu constat hominem, quia non est a

nima, vel corpus seorsim sumpta, non esse

quod est, nempe totum quod est. Nec vero

audiendus est Gilbert. in commentarijs e-

ius loci contendens hominem vere dici

corpus, & animam, & Boet. solum velle,

vt quid.

III.

Aristot.
S. Thom.

Auicen.

Henricus.

S. Thom.

vt quidditas hominis, non sit adæquate corpus, vel anima: Etenim Boet. ex eo probat hominem non esse totum quod est, quia ad eius esse pertinent anima, & corpus, & tamen ipse non est anima, nec item corpus si seorsim prædicentur. Cum itaque solus Deus dicitur esse, quod est, quoniam est forma sine materia, nomine materiae intelligitur omne ens potentiale capax alterius actus, vt bene explicat Gilbert. ibidem idcirco docens naturam diuinam vocari à Boetio formam sine materia, quoniam nec est in materia, nec ipsa potest esse subiectum illius alterius formæ: & cōsequenter est actus purus. Itaque eum Patres dicunt Deum esse quod est, vel totum quod est, scilicet significare esse totum actum, & actu absque vlla mistione potentialitatis. Idem sumitur ex alia loquendi forma, quam usurpat iudicem Patres, dicunt enim in Deo idem esse, quod est, & quo est. Ita loquitur Gilbert. in libr. I. Boetij, de Trinit. §. Sed hæc nihil, inquiens, quo ipse sit habet, nisi singularem, simplicemque essentiam, ea namque, & est, & Deus est, item cum aiunt Deum esse omnia se ipso, vel per semetipsum, quos retulit capit. 8. numer. 8. & 10. Nam vbicumque interuenit mixtio actus, & potentia, distinguitur quod est, & quo est: ens enim potentiale non est actu se ipso, nihil enim est potentia ad se sub modo, ac ratione, qua est actu: alioquin non differret esse actu, & esse potentia: est ergo in potentia vel ad se sub alia ratione, aut dispositione, vel ad aliud à se: atque adeò ens potentiale, non est actu se ipso: Deus vero est se ipso Deus, sapiens, iustus, & quid est ergo est actus purus. Hoc ipsum indicant Patres referendi tract. 4. cap. 4. in fine, qui dicunt solum Deum esse simpliciter incorporeum, & immateriale: nam cum materia sit pura potentia, omnia, quæ habent rationem potentiae passiuæ, & subiecti, licet verè spiritualia sint, & experta materiae Physicæ, dici interdum solent materia, vt ait Diu[n]s Thomas citata quest. de spirit. ar. I.

Probatur deinde ratione, primo quoniam Deus, vt patet ex capit. 10. est forma non informans, nec formata, aut facta. Inabilitis in hoc autem consistit, ratio actus puri. Vnde Patres pro illa assertione citati hanc eandem confirmant; Secundo, quoniam nihil est potentia respectu eorum, quæ includit in essentia, vel eorum à quibus impossibile est, vt actetur: Deus autem includit in sua essentia perfectiones omnes simpliciter: impossibile autem est vt a-

Aristot.

Gillij commen. Theol.

Rr 2

quo de-

quo decisum est: ex quibus sequitur id, quod aliquo modo est in potentia, vel includit potentiam, non esse primum ens, nam si est in potentia, praecedat oportet aliud ens actu, à quo traducatur de potentia ad actum: si includit potentiam, cum ea supponat aliud ens actu, & sit prior includente, fieri nequit, ut hoc sit primum ens.

VI.

Hoc ipsum constat discurrendo per singula genera, & modos potentiae passiuæ, non enim in Deo est potentia obiectiva, quoniam non potest non esse: non realis, quoniam non admittit priuationem propriæ dictam, quæ necessario illa comitantur: non obiectivalis, quoniam non est vlla causa superior, cui subordinetur: non naturalis, quoniam est perfectus in omnibus sibi debitis ex natura, non supernaturalis, quoniam ipse est summa essentia, ac natura, supra quam nihil est, ad quod possit eleuari: non Physica, quoniam est spiritualis, & incapax formæ Physicæ; non Metaphysica, quoniam est ipsum esse per essentiam, & consequenter nō est actus per villam formam à se distinctam: sed totum, quod est, à se ipso, & se ipso formaliter est, vt superius ostendi: nihil autem quod est potentia, est à se ipso, vel se ipso formaliter: sed vel causaliter, & formaliter simul ab alio, sicut aqua est calida causaliter ab igne, formaliter à calore: vel saltæ causaliter ab alio, vt existentia creatura à Deo. Ex quo patet Deum non solum esse simpliciter actu, & nullo modo in potentia: sed esse ipsum summum actum purum, ac syncerum ab omni etiam minimæ potentialitatis labo immunem. Deniq; vt supra ostendi, Deus est ipsum esse per essentiam, ipsi vero esse nil admisceri potest: ergo Deus est actus absq; vlla permissione potentiae. Assumptio asseritur à Boetio lib. de hebdom. vbi, quamvis concedat ipsum, quod est, posse habere aliquid admissum, negat tamē ipsi esse posse aliquid aliud admisseri. Ratio vero est, quoniam ipsum esse est ultima actualitas, quæ formari, aut perfici amplius nequit vlla noua actualitate: quemadmodum enim differentiæ ultime non admittunt additamentum in eodem genere: & ideo species specialissimæ diuidi ulterius nequeunt in alias species, ita etiam ultima actualitas actuari amplius nequit. Et in hoc consistit præcipuum discrimen inter Deum & creaturas quoad rationem actus puri: vt enim recte docet D. Thomas q. vn. de spirituali creatura art. i. Nulla forma, aut natura creata, quantumcumq; spiritualis, & simplex, eo peruenit, vt sit suum esse: & ideo, quāuis nō sit in po-

tetia passiva ad alias formas à se distinctas, necessario est in potentia ad propriū esse, cum quo non necessario cōiuncta est: quapropter non est purus actus: Deus autem non solum non est in potentia ad vllā formam, secundum quam sit, sed nec ad ipsum esse: hoc enim est de eius essentia, non solù quatenus substantia est, sed quatenus est sapientia, iustitia, & deniq; omnia, quæcumque est: non enim in eo est aliud subsistens, & forma, qua subsistit, nec aliud forma, & esse per formam, sed est ipsum actuale esse omnium perfectionum simpliciter. Et hoc intelligunt Doctores, cum Deum vocant actum purum.

Ad primum respondeo, quando Philosophus, & eius cōment. distinguunt decē genera per potentiam & actum, sumere ea latè, nempe potentiam pro actua, vel passiuæ, & actum prout est actus essendi, vel operandi: ex carentia vero actus, prout est actio ad extra, non inducitur potentia passiuæ, neq; violatur synceritas actus puri. Ad secundum negandum est antecedens, & ad eius probationem neganda est assumptio, nam relationes diuinæ vere sunt actus, non tamen distincti ab essentia: nam actus, vt dixi, consideratur secundum id, quod res est in se, & ad se: & ideo, cum relationes quoad hoc conueniant in essentia, quāuis ipsæ sint quatuor, non tamen proinde sunt quatuor actus, aut forme: nisi quis abutendo vocabulis, dicat esse quatuor actus, aut formas relatiuas. Ad tertium dicendum est solam priuationem propriæ dictam supponere potentiam, & dissoluere rationem actus puri: non autem priuationem impropriæ dictæ, nisi sit negatio perfectionis simpliciter, quæ longe adest à Deitate: negatio vero cuiusvis alterius formæ non opponitur actu puro, nam de ratione eius non est, vt sit quomodocunq; omnis actus possibilis reperiri in vno sine mistione potentiae, quales sunt ij, quos Deus vendicat, non vero alijs, quorum habet priuationem impropriæ dictam: nam ij, vt discurrunt patebit, permitti sunt plurimi imperfectionibus, & alij alios mutuo excludunt: & ideo potius discurrunt, quam perficiunt rationem actus puri: contra vero ipsorum negatio illam indicat, & commendat.

Ratio

Boet.

S. Thom.

Ratio constituenta per se primo, & completere essentiam in ratione essentiæ non est intellectio diuina.

CAPUT XII.

HA&tenus ergo de ijs, quæ pertinent in trinitate ad essentiam Dei; superest explicandum quodnam ex illis ultimè, & completere constitutam essentiam in ratione essentiæ. Nonnulli recentiores censent intellectualem actualem: fundamentum est: quoniam natura diuina formaliter, & essentialiter est viuens in determinato gradu vita, nempe perfectissimo, qui est gradus vita intellectualis: nam, quæ essentialiter vindicant gradum aliquem sub ratione communi, vindicare debent determinatum modum illius: quemadmodum itaque natura omnis creata intellectualis formaliter constituitur in propria specie secundum differentiam intellectualis, ita, licet Deus non sit in genere, aut specie, aut per differentiam constitutus, tamen nostro intelligendi modo constitui debet in sua propria ratione formalis & essentialis: non est alia prior, aut formalior ratio essentialis, quæ gradus vita intellectualis. Hoc tamen differt inter creaturas ac Deum, qd Deus est intellectualis per essentiam, atque adeo ipsummet intelligere: creaturæ vero sunt intellectuales per participationem: & ideo non sunt ipsa actualitas intellectuonis, sed dicuntur intellectuales per habitudinem ad illam, tanquam propria eius subiecta: at diuina natura est intellectualis per perfectam intellectuonis actualitatem, nō autem per habitudinem ad ipsam: idcirco nihil est, quod sit substantialiter viuens ex habitudine ad intellectuonem diuinam, sed per eam Deus primo constituitur in ratione substantiæ viuentis. Hac sententia tria potissimum continentur: primum est vitam intellectualis esse quodam modo primam, ac per se rationem essentialem constitutuam essentiæ diuinæ in ratione essentiæ, seu forma substantialis, secundum est huiusmodi rationem non accipi secundum gradum aliquem, siue rationem intellectuatis radicali, hoc est, non sub esse nostro modo intelligendi gradum aliquem perfectionis substantialis, à quo secundum rationem concipiatur emanare intellectio diuina, nec potentialis responsensis potentiae nostræ intellectus: ex quibus tandem inseritur tertium, scilicet

intellecctionem ipsam sub ratione actuali esse rationem per se primo constitutuam essentiæ in ratione essentiæ. De secundo non est hic agendum locus, dicetur autem secunda parte, in li. de vita Dei: duo alia hic expendenda.

II.

Primum ostendunt in primis, quoniam homo ideo dicitur conditus ad imaginem, & similitudinem Dei, quia est natura intellectualis. Ad rationem vero imaginis requiritur similitudo secundum speciem, vel saltem secundum rationem propriam speciei: ergo ratio nostro modo constituenta Deum in proprio esse substantiali est vita intellectualis. Maior propositio habetur ex Dino Augustin. lib. 83. questionum, q. 51. ad med. & li. 1. 4. de Trinitate capit. 8. ad initium, quo loco gradum intellectualium vocat principale hominis, & in ipso docet esse imaginem Dei, non quia sit eiusdem naturæ cum Deo, sed quia natura nostra in eo quo nihil habet melius, hoc est in ratione intellectuonis est imago naturæ diuinæ, qua nulla melior, idem docet Diuus Thomas 1. p. q. 33. art. 3. & q. 93. art. 2. & lib. 4. contra Gentes, cap. 42. quibus etiam locis asserit id, quod in minore assumitur, maximè qu. 93. vbi docet similitudinem speciei attendi secundum ultimam differentiam, ex eoque colligit naturam intellectualis esse imaginem Dei, ex quo eius discursu constat mentem ipsius esse, quod gradus intellectuatis sit quasi ultima differentia constituenta essentiæ diuinam, quod etiam docet Caetan. ibidem Capreolus in 1. d. 3. q. 2. art. 1. ad tertium, Durand. in 2. d. 16. q. 1. num. 5. Lyran. in illud Psal. 17. Vnde Dominus. Secundo inter gradus substantiales Deo conuenientes nullus est sapere natura perfectior gradu vita intellectualis, nullus magis remotus ab vivis, & a indeterminatione: nullus in singulari sapiente natura prior ceteris, nullum supponens, & ab omnib. suppositus: quod autem huiusmodi est, habet rationem gradus per se primo constitutui naturæ secundum propriam rationem, ac speciem: nam per determinationem praesertim gradibus indeterminatis, per prioritatem proprietatis aduenientibus naturæ constitutæ in suo esse substantiali: quare essentia diuina in ratione essentiæ per se primo constituitur gradu vita. Maior quoad rationem perfectionis est per se nota, nam quamvis in Deo nō sit diuersitas, aut inaequitas in perfectionibus essentialibus, men nostro modo intelligendi, quatenus concipiuntur sub ratione communi analogica possunt concipi sub virtutib. diuersitate

Gillij commen. Theol.

R. 3

fitate

Caetan.
Capreolus.
Durand.
Lyran.

Aristot.

S. Thom.

III.

sitate perfectionis quoad rationes formales. Et ob hanc causam, quoniā actio intellectus est perfectissima omniū, Arist. li. 12. Metaph. t. 39. docet beatitudinē Dei consistere in ipius intellectione, idemq; probat D. Tho. i. p. q. 26. ar. 2. itaq; gradus intellectualis eidētēr est excellētior omniālī vitā, aut essendi gradu: est vero magis remotus ab indeterminatione, & vniuersalitate, q̄ ratio substātiæ, ac vita: si vero cōparerit cū volūtate, & eius actibus, itēq; cū omnipotētia, & alijs, supponit ab ijs ipse nihil supponēt. Deniq; cæterā perfectiones diuinae reducūtur ad ipsū gradū vita intellectionalis, is vero ad nullū reuocat. nō. n. De° ideo intelligit, q̄a vult, aut quia est omnipotēs: sed hac, & similia cōueniūt ipsi, quia est ipsū intelligere actualis aut est gradus per se primo cōstitutu⁹ essentie, cui⁹ nō est alia ratio prior, ppter quid, ipse vero est ratio, & quasi radix reliquorū à priori.

Tertium dictum probatur quoniam intellectio diuina est de essentia naturæ diuinae formaliter: & hæc supponit cæteras perfectiones essentiales, & post ipsam nulla omnino intelligitur, sed solum perfectiones aliæ per modum proprietatum: ergo est ratio essentialis nostro intelligendī modo per se primo constituens essentiam diuinam in esse huius naturæ. Primā partē huius discursus ostendunt autoritatem, ac ratione. Inprimis multa accumulant testimonia scholasticorum, philosophorum, & patrum, quibus afferunt intellectionem actualēm esse de ratione intrinseca Deitatis. Deinde probant ratione ex primo, & secundo dicto. Si enim natura diuina est essentialiter intellectuā non secundum rationem radicalis, aut potentialis intellectualitatis, erit secundum rationem actualis intellectionis: præterea, quia maxima perfeccio est Deum esse beatum essentia liter, & non solum identice: cum ergo beatitudo consistat in actuali visione ipsius Dei, intellectio actualis erit de essentia illius: Secunda pars facile probatur, in primis enim intellectio diuina includit essentialiter ipsam existentiam à se, quæ est veluti transcendentis, & de essentia cuiuscunque perfectionis diuinae: hæc aut eo ipso, q̄ est existentia à se, includit existētiā per se, ac proinde rōem substantiæ & substātiæ spiritualis: quia, vt sic, est fundamētū negationis corporis, & dependētiæ ab eodem: & denique cum ex se fit vita intellectionalis, & tñ per modū principij intellectuī, sed intellectionis actualis, eo ipso est quidquid est de essentia diuina naturæ. Tertia pars ostenditur, quoniā discurrendo per gradus

subtilitiales nobis notos nullus, qui in Dē cadat, est posterior gradu virt̄e intellectuali, nā intellectualitas, q̄ in nobis est quodāmodo cōtractua intellectualitatis analogiæ communis nobis & Angelis, non cadit in Dē, atq; ita ultimus quasi grad⁹ substancialis Dēo, pprius per nullū alī determinatus est intellectualitas actualis. Ex ea vero tanq; radice intelligitur procedere tanquam proprietas perfectio voluntatis diuinae, & cæteræ, q̄ actualē intellectionē consequuntur. Hanc etiā opinionē ex eo verā esse contendunt, quoniā ea posita facile, & expedite redditur ratio, cur verbi diuini processio, non aut Spiritus S. sit generatio, quia tūclicet natura diuina communicatur verbo per modū sapientiæ diuinae, spiritu autem sancto per modum amoris, qui est perfectio attributalis nostro intelligendī modo posterior essentia, ut essentia est.

Huius opinionis Autores diuersimode opinantur de rōe intrinseca essentiæ diuinae. Alij. n. dicunt vendicare essentia liter omnes perfectiones diuinas absolutas: alij vero, qui cōgruentius loquuntur, negant. Et primi quidem nō videntur sibi cōtare, nā cōcipi nullo modo potest essentia per se primo specificē, & cōpletē constitui per aliquam rationē formalē exclusis alijs, quae sunt etiam intrinseca: at si cæteræ pertinetiones sunt de intrinseca ratione essentiæ diuinae, repugnat omnino, vt ijs non intellectus constitutur complete essentia in suo esse: at vero in eo priore, quo intelligitur actualitas intellectionis diuinae, nondū intelligitur actualitas volitionis, & cæterarū perfectionū, q̄ cōsequuntur: ergo fieri nequit, vt per se primo cōstituitur essentia in rōe huius naturæ per intellectionem: vel, si hoc cōceditur, necessario negādū est perfections alias intrinsecè pertinere ad rōem essentie, vt essentia est. Quod si dicant, vt re vera dicūt, intellectionē ipsā intrinsece vēdicare perfectiones alias, atq; adeo eas hoc ipso, quo essentia diuina dicitur cōstituitur in rōe essentiæ per intellectionē actualē, non excludi ab intrinseca cōstitutione essentie, fateantur. . . . esse est non solum rōem intellectionis, sed cæterarū quoq; perfectiōnum singulariter cōstituere hanc essentiā in rōe essentiæ, & proinde inter eas illā habēdam esse loco ultimā differētiæ, si ita loqui fas est, q̄ nostro intelligēdi modo ultima cōcipitur: ex pluribus. n. rōib; formalibus intrinsecis illa merito dici potest cōpletē, & per se cōstituere essentia in sua rōe formali, q̄ ultimo cōcipitur illi cōuenire: quandoquidē cū ipsa sit de essentia, & si reliqua intelli-

IV.

intelligantur adeste, quoniam ipsa non intelligitur, concipi nequit essentia integra, atque perfecta in suo esse, ea vero intellecta statim cōcipitur, quoniam ad sunt omnia, quae sunt de ratione illius. Si rursus respondatur, perfectiones oēs cōtineri in actuali intellectione p̄ modū ipsius, hoc est secundum esse intellectio[n]is, nō expeditur difficultas: nā vel continentur secundū esse formale, & obiectuum ipsarum, vel tantū secundū esse intellectū: si priori modo, sunt posteriores intellectio[n]es, quā supponunt secundū esse proprium, ac formale ipsarū, formalis enim ratio volitionis nostro intelligēti modo posterior est intellectio[n]: si vero posteriori, ipsæ secundū suum esse formale, nō pertinēt intrinsecè ad essentiā, sed solū secundū esse repräsentatum, & intellectū, quod est omnino idē ratione cūm esse ipsius intellectio[n]is, atq; ita repugnat omnino, vt perfectiones oēs diuinæ sint de intrinsecā ratione formalī essentiā diuinæ, & nihilominus intellectio sit vltima, & quasi completa ratio constituens essentiā in ratione essentiā.

Priusquam satisfiat quæstioni, oportet statuere in quoniam cōfīstat ratio differentiā, seu quasi differentiā essentialis per se primo cōstitutis vltimo aliquam essentiā, quā vero ex creatis colligi potest, tres potissimum conditions exigit, prima est, vt conueniat per se primo, & quatenus ipsum; secunda vt formaliter, & nō solū idētēcē includat omnia, que in trinsecē vendicat essentiā cōfītuta, quatenus hęc est; vltima, vt sit perfectissima ratio essentiā cōfītuta. Quę oēs cūdēter cōstant ex Philosophia: nam, quę nō cōuenient alicui, quatenus ipsum, vel cōueniunt per accidens, & ita pertinere nequeunt ad intrinsecā cōstitutionē essentiā, vel sunt cū alijs cōmunia, & competunt ratione gradus superioris, & sic cōfītutre nequeunt essentiā, secundū quod ethāc, & à ceteris omnib⁹ distingue: vel ratione inferiorū, & sine his intelligitur complete cōfītuta essentiā cōmuniōr: quare necesse est, vt cetera cōfītutens cōueniat constituto per se prius, & quatenus ipsum. Secunda cōfītat, quantoquidem nō potest intelligi essentiā vltimo cōstituta, nisi ea omnia, quae sunt de ratione eius formalī intrinsecā intelligātur eidē formaliter, atq; intrinsecē inesse: atque adeō, nisi differentia includat formaliter ea, quae essentiā vendicat in quantū ipsa, non poterit intelligi cōfītuta in suo esse: Vltima etiam cōfītat, quoniam differētiā, quo magis particulares, eo magis actuales, & perfectiores sunt: semper enim in creatis differentiā se

habent per modū accus respectu graduum superiorum, quod determinat, & per modū causæ, atque principij respectu proprietatum, quae fluunt à subiecto: & idcirco sunt his, & illis perfectiores.

Hoc posito dico. Vita diuina intellectuālis neque secundum gradū vitæ substantiālis, neque secundum rationē intellectio[n]is est differentia vltima, & complete constitutiva essentiā diuinā. Loquor vero de essentiā secundum se, nō vero pro vt nostro modo intelligendi cōcipitur virtute distincta ab attributis, & prior illis. Quę asserio ita explicata est de mente omnium Scholasticorum, quos retuli cap. 6. n. 6. assertorū omnia attributa esse de ratione quiditatua Deitatis, vndē quando aliquando dicunt specialiter intellectio[n]em esse de essentiā Deitatis, alia attributa nostro intelligendi modo posteriora non excludunt, imò sēpē expressē includunt. Idem iudicium est de Patribus, quamuis enim sapē dicant sapientiam, & intellectio[n]ē esse de essentiā diuinitatis, ijdem tamen, vt videre est cap. 8. sapē docent omnia, quę de Deo dicuntur esse de illius essentiā, & plerique idem docent specialiter de magnitudine, bonitate, sanctitate, voluntate, potestate, fortitudine, justitia, & similibus attributis: quę tamen oppositæ sententiæ auctores cōfītent nō pertinere ad rationē vltimo cōstitutionem Deitatis, sed esse illa posteriora. Ostenditur autē primū ratione, quoniam in vnica illa entitate, & ratione formalī adæquata, quam nomine essentiā diuina intendimus significare; & ab Apostolo Paolo ad Philipp. 2. dicitur *forma Dei*, à Theologis natura diuina, nō est vllus ordo prioritatis, aut dignitatis secundum rem: sed est vnica actualitas, vna forma infinitē perfecta per modum vnonis includens perfectiones omnes simpliciter: ita vt singulis nominib⁹ perfectionū absolutarū significemus eandē ipsam rationē formalem adæquate tamen, & ita secundum se nō magis conuenit Deo vna, quā alia: & nō magis cōstituitur vna, quā alia, complete tamen, & vltimo ex nulla per se seorsim sumpta: sed ex vnica ratione completa ex omnibus coalescente. Et hoc est maximē mirabile in natura diuina, quod ratio ipsius propria, & secundū quod ipsum nō determinat solūm vnu genus rerū, Verbi gratia substantiam, vitā, intellectuālitatē ad suam peculiarē essentiā, sed genera omnia perfectionū simpliciter, verbi gratia intellectio[n]ē, volitio[n]ē, potentia actiūam, & similia, quę omnia vnica illa ratione Deitatis determinantur ad constituendam naturam Dei. Et ita nor-

VI.

Ad Philip. 2.

oportet exquirere particularem aliquam rationem virtute distinctam à ceteris, ultimo constituentē Deitatem, namque ratio ultimo constitutens determinat omnia prædicata communia essentialia: at verbi gratia, propria ratio intellectionis diuinæ determinat quidem intellectionem in communione, non tamen iustitiam, misericordiam & alia prædicata essentialia: ergo non est ratio ultimo constitutens.

VII.

Idem suadetur ex defectu primæ, & secundæ proprietatis differentiæ per se primo constituentis. Defectu primæ, quoniam etsi re ipsa non sit vlla prioritas inter diuinæ perfectiones, tamen quia auctores opposita sententiæ ex virtuali sumunt argumenta, etiam ratio esse intellectualis substatialis est virtute prior ratione intellectionis. Nec soluitur si dicatur ratione vita substancialis esse communè Deo cù alijs rebus: nā etiam intellectio communis est: & que, nadmodū intellectio diuina nō est communis, ita neq; vita intellectualis diuina substancialis. Non item si dicatur vita intellectualis Dei esse idem, ac intellectionem: nā si sit sermo de identitate ex natura rei, etiam volitio est idē cum eadē vita substanciali, virtute autē non minus distinguitur ab ea intellectio, quā volitio, vt suo loco ostendam: si ergo ratione distinctionis virtualis volitio dicitur posterior vita substanciali nostro modo intelligēdi, etiam intellectio dicitur: & ita non conuenit ipsi prima ratio differentiæ primo constituentis. Ex defectu vero secundæ, tā intellectus substancialis, quā intellectio ipsa nō possunt esse differentiæ per se primo constituentiæ, quoniam neutra includit intrinsecè omnia, quā per se primo, & quatenus ipsum cōueniunt Deo essentialiter, vt enim cap. 6. ostēsum est, omnis omnino perfectio absoluta est de intrinseca, & essentiali ratione Dei: intellectio vero diuina nō includit omnē perfectionē absolutam; quare nequit esse differentia ultimo constitutiua Deitatis: si quis autē dicat oēs includi intellectione, cōcedat oportet oēs etiam includi quavis alia perfectione diuina, & ita ex hac parte nō minus cetera, quā intellectio erunt primo constitutiua. Præterea in ipsorū sententia perfectiones ceteræ sunt posteriores intellectione: nihil aut posterioris includitur essentialiter in priore. Si respondeant de ratione differentiæ ultimo constituentis nō esse, vt includat omnia essentialia: nā rationale nō includit animal, est de essentia hominis, non satisfaciunt: nā differentia ultimo constitutens nō opus est, vt includat omnia essentialia, sed ea, quā cōueniunt cōstituto quatenus ipsum:

hec, nō aliundē habentur, quā ex ipso primo constituentem: at Deo essentialiter, & quatenus ipsum cōuenit iustitia, misericordia, omnipotētia, & pleræque alia perfectio-nes, q̄ oēs in Deo habēt aliquid proprium, & essentialia, quo distinguuntur à perfectiōibus creatis: ergo secundū id, quo Deus p̄ eas distinguitur à creatis, cōtineri debet in gradu essentiali p̄ se primo constituentem naturā diuinā: nō cōtinetur autē in intellectione, vt ab eis virtute distinguitur, vt aucto-res oppositæ sententiæ satētur, & ostendam tractatu sequente, ergo ea non est ratio per se primo adæquate constitutiua Deitatis.

VIII.

Ad primum, quo suadebatur primum dictū, respondetur, ad rationē imaginis nō requiri perfectā similitudinē in omnibus, q̄ per se primo sunt de ratione obiectū imaginis: alioquin homo non esset imago Dei, cum careat innumeris perfectiōibus Deo essentialibus: sed sat esse, vt habeat simili-tudinē secundū rationē formæ propriæ etiam inadæquate, quo pacto effigies solius figuræ externæ dicuntur imagines hominū, licet nō sint similes, quoad præcipuum rationē hominis. Et hoc modo dicitur homo imago Dei, quoniam habet similitudinē ad Deum secundum gradū intellectualitatis, qui nostro modo intelligēdi, si nō ex toto & adæquate, ex parte tamē cōplet essentiali diuinam. Neque vero hæc similitudo consistit in gradu intellectualitatis, vt præcisè dicit ordinē ad actualē intellectionem, vt in argomento supponitur, sed quatenus est substatia intellectualis cōstans intellectu & voluntate, hæc enim ingreditur etiā rationē imaginis, imò Damasc. lib. 2. de fide, c. Damascen. 12. Bernard. serm. 1. de Annunciat. & tract. Bernard. de libero arbitri. & alij in potestate liberari arbitrij, quod formaliter in voluntate con-sistit, rationē imaginis consilituunt. Et ita nō opus est ad singulas auctoritates respon-dere, sat est responsio cōmunis dicendo rationē imaginis, quā cōpetit homini respe-citu Dei, consistere in similitudine secundū gradū intellectualitatis adæquate sumptū, quomodo nō cōtinetur intellectu, sed etiā volitionē, qui in Deo, si nō ex toto, ex parte tamē est differentia cōstitutiua es-sentia, pro solutione secundi notādū, prioritatē inter aliqua prædicata essentialia cōsiderari, vel secundū rationē vniuersalitatis, vel secundum rationē suppositionis in-ter ea ipsa, que per se primo cōueniunt ei-dem speciei, vel indiuiduo: exempli causa in homine via vniuersalitatis prior est ra-tio substantiæ, quam virtus, & ratio vita, quam ratio sensitiui, & hæc prior quam rationalitas, via autem suppositionis prius est cor-

est corpus humanum secundum solum rationem corporis, quam anima: quæ est actus corporis organici, & tamen utriusque ratio per se primo, atque intrinsecè pertinet ad differentiam constitutiuam hominis: nec ex eo, quod secundum aliquem modum prioritatis ratio corporis supponatur ab anima, sequitur corpus humanum esse differentiam adæquatè, & ultimo constitutiuam hominis: hoc posito quidquid sit de ratione perfectionis de quo dicam cap. 15, ostendens ipsum esse perfectius esse, quā viuere, & quodvis aliud esse determinatum, negandum est nullū gradum substantialium Dei esse magis remotū ab universalitate, ac indeterminatione: nam, licet sola ratio substantialis, ac vita secundum rationem communem sit magis universalis, tamen perfectio substantialis immensitatis, eternitatis, omnipotentiae, ac voluntatis diuinæ, & quæ repugnat cum universalitate & indeterminatione, ac gradus intellectualis, quatenus præcisè respicit perfectionem intellectuonis. Et ita constat prioritate universalitatis, quæ tollit rationem ultimæ differentiæ, nō omnia esse priora graduum intellectuonis. Si vero loquamur de prioritate suppositionis, ipse quidem est prior gradu voluntui, sed hec prioritas, ut ex dictis constat, nō est satis ad rationem ultimæ differentiæ, quād ea conflatur etiā intrinsecè ex ijs, quæ sunt eodem modo posteriora. Cum vero obijicitur voluntatem & omnipotenciam habere se per modum proprietatum, & idcirco intellectuonis gradu substantiali intellectualitatis, non superesse aliquid aliud nostro modo intelligendi intrinsecum essentiam, responderi debet perfectionem voluntatis, & quamvis aliam nō minus pertinere intrinsecè, & essentialiter ad gradum substantialium proprium essentiam diuinam secundum se sumpta, quā intellectuonem, siue sapientiam. Si vero loquamur de essentia prout à nobis cōcipitur virtute distincta ab attributis, & prior illis, nō minus habet rationem attributi intellectuonis, quā volitio, & ita quoad hoc nō est diueritas. Ad ultimum respondeo ex natura: si nō esse rationem propter quid ullius perfectius diuinam, nostro autem modo intelligendi etiam ipsum intelligere actuale habere rationem, à priori, cur Deus sit ipsum intelligere actuale.

IX. Primam partem argumenti, quo suadetur tertium dictum, facile cōcedo, neque ad eam suadendā opus erat longa probatione. Ex eo vero, quod intellectuonis sit de essentia, nō sequitur ut sit per se primo constitutiu ipius: nam etiam aliæ perfectiones sunt de essentia, & à Patribus similiter dicitur idem

esse singula ipsorum, quod essentia: nec tamen proinde sunt per se primo constitutiuæ illius. Secunda, & tertia eiulde antecedentis pars est absolute neganda: quandoquidem perfectio substantialis volitionis diuinæ, quatenus ipsius est, non continetur formaliter, aut supponitur ab intellectuonis. Ad probationem vero, ut omittantur plures in ea cōsequétias inuolui minimè aptas, respondeo tamen prædicta essentia Deo quædam cōcipi secundum rationem communem, quædā secundum rationem particularem: & priora quidem nostro modo intelligendi dici posse contineri in ratione intellectuonis, verbi gratia, quod sit ens substantialis, viuens, intellectuale: non tamen secundum omnem rationem, qua hæc prædicta conueniunt Deo, sed inadæquate solum quatenus identificantur intellectuonis: posteriora vero non contineri formaliter, sed solum identicè: nā intellectuonis non est formaliter, & intrinsecè ipsum esse substantialis immensitatis, eternitatis, & voluntatis diuinæ, quod est de intrinsecâ ratione essentia. Ut autem ratio aliqua dicatur per se primo, & ultimo constitutiuam essentiam, non sat est, ut contineat, vel supponat gradus superiores inadæquate: sed omnino requiritur, ut ipsos supponat, vel contineat adæquate, & insuper rationem omnem particularem per se primo pertinentem intrinsecè ad essentiam, qua ratione anima rationalis inadæquate cōtinet gradus oës essentiales hominis, quatenus ex ipsa sumuntur, qui tamen suo modo defumuntur ex materia, quatenus est capax formæ, & proinde sola anima secundum se non est ratio formalis adæquata constituens intrinsecè essentiæ humanitatis, sed ipsa simul cum corpore. Ad probationem quartæ respondeo, et si in creaturis non occurreret aliud gradus substantialis, qui secundum rationem communem analogam sit formaliter in Deo, cōtractior & perfectior gradu intellectuonis, tamen in Deo vel hunc ipsum latius patere, quā in creaturis, & intelligi multiplici ratione distinctum: vel dari alium posteriorē virtute distinctū impossibilem creaturis: ratio discriminis est, quoniā in creaturis gradus intellectuonis substantialis non extenditur ad perfectiones aliorum prædicamentorum, in Deo vero maximè: nam ut ait Boëtius lib.

Boëtius.

i. de Trinitate, cetera prædicamenta ad Deum translata substantialia sunt, & idcirco vel gradus intellectuonis substantialis in Deo vendicat etiam intrinsecè esse substantialis volitionis diuinæ, & tunc eiusmodi gradus, quatenus præcisè continet intellectuonem actualem, nō est ultima ratio

essentia-

essentialis naturæ diuinæ: vel concedi debent duo gradus substantialis, ac essentialis Deo virtute distincti, nempe substantialitas intellectualis respondens perfectioni substantiali creaturæ spiritualis, & substantialitas voluntatis, ac bonitatis diuinæ. Et cum hic secundum rationem sit posterior illo, non poterit ille per se solus habere rationem rationis formalis per se primo constituentis ultimo essentialiam in ratione essentiæ; Cum vero obiectetur voluntatem intelligi procedere ab intellectione instar proprietatis, respondeo voluntatem, aut quamvis aliam perfectionem diuinam, quatenus substantia est, non concipi per modum proprietatis, sed per modum rationis substantialis, & essentialis inadæquatæ: quatenus vero sumitur ut perfectio adueniens essentiæ, concipi quasi proprietatem radicatam in essentia interuentu intellectus, quæ cōcipitur ut prima proprietas essentiæ diuinæ, quatenus est substantia intellectuæ. Ultima ratio prima specie cōciliare videtur probabilitatem opinioni contrarie: verum non est hic locus ipsam ex professo declarandi, sed in materia de Trinitate. Sat mihi est quod in retam grauiſt nona, nec ab antiquis tradita, quia scilicet existimant naturam diuinam essentialiter includere non solum intellectuæ, sed omnes alias perfectiones.

Infinitudo, prout distinguitur ab alijs attributis, non est ratio
ultimo constitutiua
Deitatis.

C A P V T XIII.

I.
Toletan.
Argentin.

Anselm.
Damascen.

Richard.
Vistor.

TOLETAN. quæst. 6. prolog. art. 2. conclusione 3. & Argent. quæst. 1. existimant infinitatem esse de per se primo conceptu quidditatiu Deitatis, ita ut sola habeat intellectuæ, & circumscripta quavis alia perfectione, intelligatur ratio Deitatis. Tolet. probat in primis auctoritate Anselmi in prosologio, cap. 2. & 3. dicentis Deum esse id, quo maius cogitari non potest, item Damasceni lib. 1. cap. 1. explicantis responsionem Dei ad Moysen, Exod. 3. *Ego sum, qui sum*, vbi de ipso esse Dei loquens, totum, inquit, in se comprehendens velut quoddam pelagus substantia infinita, itemque Richardi lib. 2. de Trinit. c. 5. 6. & 7. in quo concludit his verbis, iam de superiorib. habuimus, & pro certo habemus, quod substantia diuina non sit aliud aliquid quam immensitas sua. Ex quoru dieti Tolet. infert infinitatem esse ipsam rationem formalem propriam, & quidditati-

uam Dei. Deinde probatratione primo, quoniam Deitas se ipsa formaliter est perfectissima, nō est autem præcisa infinitate, ea vero solum intellectuæ maximæ: ergo infinitas est de per se prima ratione quidditatiu Deitatis. Assumptio constat, quoniam infinitas amplectitur omnem aliam perfectionem, atque adeò ea posita nihil debet diuinitati, sublata vero manet imperfecta, atque finita: Confirmata autem, quoniam natura diuina concepta secundū propriam rationem formalem, qua per se primo cōstituitur in esse essentiæ, vel est finita, vel infinita, vel neutra. Primum, acterium nō debet admitti, si detur secundum, habetur intentum: ergo, &c. Non esse admittendum primum ostendit: tū quia Deus nō esset id, quo maius cogitari non potest: nam quoquis ente finito secundum rationes formales, maius aliquid ex cogitari potest: tum quia nō esset incomprehensibilis creaturæ, omne enim finitū comprehendendi potest: Addit Argent. quoniam alia daretur aliqua ratio formalis nobilior ratione formali intrinseca Dei, nimirū ipsa ratio infinitatis, quæ in ratione perfectionis est nobilior. Nō posse vero dari tertium probat quoniam, sicut se habet ens vniuersaliter sumptum ad finitū & infinitū, ita conceptus entis vniuersaliter sumpti ad conceptū finitū, vel infinitū: repugnat autem dari ens aliquod in particulari, quod non sit finitū, vel infinitū: ergo similiter repugnat dari conceptum determinatum, quin nō sit finitus, vel infinitus. Secundo id, quod se ipso formaliter circumscriptis omnibus, que nō sunt ipsum, continet perfectiones infinitas, se ipso formaliter est infinitum: atque adeò infinitas est de per se prima ratione formalis ipsius: essentia vero diuina ita se habet: ergo probatur assumptio, quoniam essentia diuina continet formaliter perfectiones infinitas producibilis ab omni potentia. Ratio est, quoniam continet eas virtualiter primo, id vero est nō dependere ab alio in continendo, ita ut secundum solam rationem formalem præcisa cæteris cōtinuat, & nihil ex alijs habeat vñ. Continendi, nisi ratione primi: ergo debet formaliter cōtinere perfectiones illas, atq; adeò esse formaliter infinita. Tertio perfectiones attributa esunt infinitæ ratione identitatis, quam habent cum essentia, ut probat Argent. vbi supra, quoniam sapientia Dei non est infinita in quantum sapientia, alioquin omnis sapientia esset infinita: ergo essentia se ipsa formaliter est infinita, patet consequentia, quoniam nihil est infinitum ratione eius.

quod

quod non est se ipso formaliter infinitum. Denique illud est primum in ratione formalis, atque intrinseca naturæ diuinæ, ad quod ultimo terminatur progressus demonstratiuus à posteriori, hic enim incipit ab ultimi effectibus sensu, atque experientia notioribus, tandemque per causas intermedias ascendens finitur reperta prima causa, quæ est notior suapte naturæ: atqui in progressu demonstratiuo ex creaturis ad Deum cessat indagatio, reperto ente infinito: in eo conquiescit intellectus, non vero in quoconque alio diuino attributo, hoc igitur est prima ratio, ac forma substantialis Dei.

II. Infinitas vel sumi potest negatiæ, vel positivæ: si negatiæ sumatur, planum est non pertinere intrinsecè ad essentiam, & consequenter non esse rationem per se primo constitutiuam illius. Si positivæ sumatur, est controuersia: sed enim hoc modo sumpta vel consideratur materialiter pro omni prorsus perfectione diuina, quæ denominatur infinita, vel formaliter pro ipsa ratione infinitatis, prout est modus quidam afficiens omnes perfectiones diuinæ: quemadmodum si concipiamus in magnitudine creata finitatem, vel infinitatem, inueniemus aliquid substans alterutri, Verbi gratia denarium finitati, multitudinem carentem termino infinitati, in quibus materiale finitudinis, vel infinitudinis est ipsa quantitas: formale vero est ipsa ratio illarum, quæ est modus quantitatis, & proprietas disiunctiva illius: finitum enim, vel infinitum auctore Philosopho, lib. I. Physic. t. 15. & lib. 2. t. 24. est passio quantitatis. Si infinita sumatur materialiter, continet adæquatè totam essentiam, ac perfectionem Dei, sed non magis vnam, quam aliam, & hoc modo non sumitur secundum suam rationem formalem, sed secundum rationem formalem omnium: quare non proinde dici debet infinitas esse ratio quidditativa per se primo constituens essentiam: nam, ut cap. precedente supposui, ratio per se primo constitutiva tantum debet formaliter includere omnia intrinseca pertinentia ad essentiam, in quantum est. Restat vero difficultas de ipsa infinitudine formaliter sumpta, quatenus concipitur à nobis ut modus quantitatis diuinæ virtualis.

Hoc posito dico. Infinitudo sumpta formaliter, prout distinguitur ab alijs perfectionibus diuinis, non est ratio constituens per se primo essentiam diuinam. Fundamentum est, quoniam infinitudo sumpta formaliter non est forma, quæ aliquid est simpliciter, sed secundum aliquæ modum:

Deus autem est ens simpliciter, imd ipsa quidditas, & essentia: ergo ratio per se primo constitutiva eius non est infinitas. Patet cœquentia, quoniam ipsum quid est præcedit modum, quo est: ideoque ratio propria veræ, & perfectissimæ quidditatis non potest esse forma, qua aliquid secundum aliquem modum est, qualis est infinitas. Maior propositio ostenditur, quoniam licet in Deo propter summam eius actualitatem, & simplicitatem eadem sit essentia, quæ magnitudo, & infinitas, tamen magnitudo, & infinitas secundum proprias rationes formales virtute distinctas ab alijs perfectionibus, non dicunt per se ipsum quid, sed quantum, aut quomodo est. Idque perspicuum fit ex eo, quod infinitas addita cuius rationi formalis non mutat ipsum quid, sed modificat: nam, si dicamus sapientiam infinitam, iustitiam infinitam, non mutatur ratio iustitiae, aut sapientiae: sed quanta sit virtus que perfectione indicatur: at ratio quidditativa per se primo constituens essentiam aliquam habet se tamquam unitas: & sicut hæc addita cuius numero mutat eius speciem, ita illa cuicunque addatur, affert distinctam rationem quidditativam ab ea, quæ præerat: & reponit rem in alia specie. Secundo suadetur idem ex proprietatibus differentiæ per se primo constitutivæ: quarum una est, ut nihil prius illa competit rei quatenus ipsa est, altera vero, ut includat formaliter omnia, quæ hoc modo conueniunt. Vtraque vero desideratur in infinite: prior quidem quoniam infinitas secundum distinctionem virtualem supponit vitam, sapientiam, iustitiam, & cæteras perfectiones, quæ infinitæ dicuntur, modus enim supponit id, quod modificat: posterior autem, quoniam modus non includit essentialiter rationem formalem eius, cuius est modus: est autem infinitas modus quidam virtutæ, sapientiae, iustitiae, & cæterarum perfectionum diuinorum: ergo non includit eas formaliter: atque adeo nequit esse differentia per se primo adæquatè constituens diuinam essentiam.

Auctoritates sanctorum Patrum in contrarium adductæ non conuincunt: solum enim probant infinitatem sumptam pro ratione positiva esse de essentia, quod admitto: non tamen esse differentiam per se primo constitutiuam, dico, quo est controuersia. Quin vero ex ipsis Patrum testimonij ex æquo idem colligi potest de omnibus perfectionibus diuinis:

IV.

diuinis: si enim Deus non sit sapiens, iustus, misericors, & habuerit cæteras omnes, ac singulas perfectiones, non erit immensum pelagus essentiæ, aut id, quo maius cogitari nequit: nec tamen proinde sequitur sapientiam, iustitiam, aut quamvis aliam perfectionem per se sumptam esse rationem formalem per se primo constitutiuam essentiæ diuinæ.

V.

Primum argumentum, si vim habet, etiam probaret cæteras omnes perfectiones Dei, verbi gratia, sapientiam esse primam rationem: nam Deitas se ipsa formaliter est perfectissima, non est autem, si non sit formaliter, & intrinsecè sapiens: sicut ergo non probat de sapientia, ita neque de infinitate. In forma autē distinguenda est posterior pars assumptionis. Etenim infinitas, ut supra notauī, aut sumi potest formaliter pro modo diuinæ magnitudinis, aut materialiter & cōnotatiue pro ijs omnibus, quibus ille modus conuenit, si priore modo accipiat, nō hoc ipso, quod ponitur, aut intelligitur infinitas, ponitur formaliter omnis perfectio simpliciter, sed tātum modus quidā interminatus, quo sensu neganda est secunda pars assumptionis; si vero posteriore sumatur, infinitate importatur omnis perfectio: & in hoc sensu concedenda est. Verū ex ea sic posita non sequitur conclusio: nam ad rationem formalem per se primo constituentem, nō satis est ut importet omnia de connotato, aut in materiali significato; sed requiritur, vt includat in formali, quod non habet infinitas diuina, ut patet ex dictis. Ad probationem assumptionis respondetur eadem distinctione, dicendo infinitatē secundum suum formale significatum non includere omnē omnino perfectionem diuinam, sed solū ex connotato. Ad confirmationem respondeo essentiam diuinā secundū suam rationē formalem adæquatā esse infinitam, imò includere essentialementer, & intrinsecè infinitatem: ex eo tamen non sequitur eam esse rationē per se primo constitutiuam essentiæ: quoniam eodē modo includuntur alia perfectiones, quæ tamē nō sunt prima, & adæquata ratio cōstitutiuā. Et ita sat erat negare consequentiam. Verū quia rationes, quibus probatur essentiam esse formaliter infinitam, eō tendunt, vt concedatur ipsam infinitatē esse rationē per se primo constituentem, respondendū est ad singulas. Ad primam respondetur, vt Deus sit incomprehensibilis, & id, quo maius cogitari nequit, non requiri, vt infinitas sit prima ratio eius cōstitutiuā, quemadmodum ut magnitudo, aut numerus sit tantus, quo

maior cogitari nō possit, nō est opus, ut infinitas ipsa sit ratio formalis ipsius cōstitutiuā, sed sat est si magnitudo, vel numerus sint eius rationis, ut infinitatem necessario vendicent. Ad secundam, quæ est Argentinatis, respondetur primo quidē negādo sequelam: nam, cūm essentia diuina includat intrinsecè infinitatem, licet hæc nō sit ratio per se primo illius constitutiuā, nō proinde erit nobilior, quam essentia: siquidē essentia non solū est infinitas, sed etiam sapientia, iustitia, & cetera omnes perfectiones formales, quas includit, infinitas autem præcisè sumpta est tantum infinitas: atque adeo nō erit perfectior ratio, quam essentia. Deinde respondetur in diuinis omnes perfectiones re ipsa esse æquales, ut docet Richard. de S. Victore, lib. 1. de Trinit. cap. 18. quod si loquamur nostro intelligendi modo sumpta similitudine à creaturis, in quibus perfectiones simpliciter sunt aliae alijs præstantiores, infinitas præcisè sumpta nō est præstantior; quoniam excellentiam sumit à re, cuius est modus, verbi gratia lux finita adhuc esset præstantior infinita gravitate, & intellectus finitus excellentior potentia sensitiva, etiam si hæc infinité intensa fingeretur. Et ita purus modus infinitatis secundum suum præcīsum conceptum non est excellentior quavis alia perfectione; sed solū auget illam, cui additur, sub eadem tamen ratione formalis. Ratio vero, qua suadetur rationem formalem essentiæ non posse præscindere ab infinitate, solū concludit hanc pertinere ad rationem eius intrinsecam, non tamen esse rationem per se primo constituentem: nō enim omnis ratio, à qua essentia præscindere nequit, est per se primo constitutiuā illius, ut per se patet.

Ad secundum argumentum respondeo maiorem propositionem esse veram de infinitate materiali, non formalis, ut patet in magnitudine infinita: nam ipsa seclusis omnibus, quæ non sunt ipsa, continet infinitas partes: per integratē quippe sua entitatis est materialiter ipsa, nō tamen formaliter, quasi ratio formalis ipsius sit infinitas; hoc enim est falsum, siquidē est tātum modus ipsius. Et ita, quamvis essentia diuina circumscripsit omnibus, quæ nō sunt ipsa, continet infinitas perfectiones ex vi illius principij, non sequitur eam esse formaliter, & intrinsecè infinitam: atque adeo non opus est solvere rationes quibus ostenditur ipsam continere perfectiones infinitas, quamvis non sint adeo firma. Quin vero, ut sœpè dixi, quamvis infinitas intrinsecè pertineat ad essentiam,

non

nō proinde erit ratio per se primo constitutiva. Ad tertium respondeo perfectio-
nes attributales dupliciter posse dici infi-
nitatis, scilicet absolute, & in omni genere,
vel singulas in proprio: & priorem modū
in infinitatis habere ex identitate cum essentiā,
& secum inuicem: posteriorem ex se i-
psis. Ad impugnationem verò huius re-
spondeo negando consequiam: nam
eodem argumento probari posse essentiam
non esse infinitam, quoniam alioquin
omnis essentia esset infinita, quæ collectio
est inepta, sicut ergo ad hoc respondebitur,
quamvis essentia secundum rationem
communem non sit infinita, tamen hanc
essentiam, nempe diuinam, ex se ipsa ven-
dicare infinitatem, similiter respondeo,
quamvis sapientia, vt abstrahit à creata &
increata, non sit infinita, hanc tamen, nem-
pe diuinam, ex sua propria ratione, quatenus
sapientia est, habere infinitatem. Ad
ultimum respondeo, si formaliter loquendū
sit, discursus ex creaturis arque effec-
tibus non terminari ad Deum sub ratio-
ne infiniti, sed sub ratione entis, quod ha-
bet ex se, atque independenter esse, & ita
Diuis Augustinus lib. 8. de Ciuitate Dei
cap. 6. proponens discursum Platonico-
rum ex effectibus creatis, illum terminat
ad notitiam entis à se, & incommutabilis,
quia intellexerunt creaturas non posse esse
nisi ab illo, qui verè, & ex se ipso incom-
mutabiliter est. Et in fine cap. ait, ibi esse re-
rum principium rectissimè crediderunt, quod fa-
ctum non est, & ex qua facta cum ē a se. Et
Ecce philosophicus discursus ex creaturis
terminatus ad Deum non sub ratione in-
finiti, sed eius, quod est ex se. Et meritò quidem:
nam si demus ex creaturis cognosci
aliquid infinitum, de quo nondum con-
stet utrum ex se, an verò ex alio sit, non
quiescer intelligēs, sed ulterius quæreret, ut
rum id sit ex se, an ex alio: nec erit finis
huius discursus, donec agnoscat illud ex
se, & non ex alio esse contra verò si animus
vulno discursu perveniat ad agnitionem vni-
uersi entis primi, quod ex se ipso est, quam-
uis ignorat, an sit infinitum, non manebit
ulterius follicitus: si verò ulterius progre-
di velit indagando an sit infinitum, tam ta-
lis progressus non erit ab effectibus
ad causas, sed ab una ratione
formali ipsius primi
entis ad a-
liam.

Giliij comment. Theol.

Ipsum esse simpliciter est ratio per
se primo constitutiva
essentiæ di-
uinæ.

C A P V T X I V .

Inter alias perfectiones diuinæ nulla se
offerit, quæ per se primo sit constitutiva
essentiæ præter ipsum esse: quoniam reli-
quæ præcisè sumpta non includunt om-
nia, quæ Deus, quatenus ipse, vendicat ef-
ficialiter, vt per se patet: sapientia enim
sub ratione sapientiæ non includit iustitiæ,
misericordiam, omnipotentiam: neque hæ
sub proprijs rationibus præcisè conceptæ
includunt se mutuo. De solo esse potest
dubitari: id verò non constituere essenti-
am per se primo censent ijdem, qui affir-
mant de infinite. Quæ positio suadetur
primo, quoniam nihil posterius constitutu-
to potest esse ratio per se primo constitutiva
illius: esse verò est posterius essentiæ: ergo
non est ratio constitutiva. Assumptio osté-
ditur, quoniam actus omnis est posterior
forma, cuius est actus, verbi gratia, lucere
est posterius quam lux, vivere quam vita,
sapere quam sapientia. Sed vt ait Augustin. *Augustin.*
lib. 5. de Trinit. cap. 2. & Ansel. in Mono- *Anselm.*
logio cap. 5. ita se habet essentiæ ad esse, sic
ut lux ad lucere, vivere ad vitam, sapere ad
sapientiam, ergo ipsum esse est posterius
essentiæ. Et confirmatur, quoniam
formæ habent ad actus rationem cause for-
malis: omnis autem causa formalis est prior
effectu formalis. Quod si respondeatur in
Deo non esse causam, aut effectum formalis,
sed solum nostro concipiendi modo,
non satisfit argumento: nam ratio intrin-
seca non potest accommodatè intelligi tan-
quam effectus formalis constituti per ipsam,
cum omnis causa formalis sit intrinseca ef-
fectui. Secunda ratio per se primo consti-
tuens debet esse propria: hoc est non com-
munis, aut solum appropriata, formæ enim
appropriata, quamvis aliquid cōferant ad
dignoscendum propriam rationem subiec-
ti, sicut attributum sapientiæ ad cognos-
cendam proprietatem verbi diuini, non
tamen formaliter significat quod quid est
subiecti: nec cōueniunt ei, quatenus ipsum:
Ipsum verò esse commune est rebus omni-
bus, dicitur verò de Deo antonomastice
& appropriatè, quia cōuenit illi per excel-
lentiam in gradu perfectissimo: non ergo
poterit esse propria & formalis ratio con-
stitutiva essentiæ diuinae. Maior propositio
est per se nota, quoniam ratio constitutiva

S F deter-

scripsit.

II.

determinat, & cōtrahit rationes alias communiōes ad esse speciale, & id à quo quis alio distinguit: per rationem verò communem, & solum appropriatam non sit contrāctio ad esse speciale: neque resultat distinction ab alijs conuenientibus in eadē ratione communi: & hac de causa dixit Philosophus lib. 3. metaphys. tex. 10. & 11. ens non debere ponī in definitione, quia per illud definitū à nullo distingueretur. Tertio ratio per se primo constitutua substatiæ continere debet vel formaliter, vel radicaliter cetera omnia, quæ per se dicuntur de constituto per talem formam: primum enim, quod alicui conuenit, est ratio ceterorum, quæ per se conueniunt: nam si nullam rationis habitudinem ad illa habeat, non est cur primū dicatur, ipsum verò esse neutro modo cetera continet: non formaliter, quoniam esse solum dicit actualitatē substantiæ, cetera verò alias perfectiones diuinæ, quæ non includuntur formaliter in huiusmodi actualitate, non enim infinitas, eternitas, iustitia, aut sapientia sunt de conceptu formalī actualitatis diuinæ substantiæ, deinde verò neque continet radicaliter, Deus enim ex eo, quod est actu, nō est sapiens, bonus, infinitus, eternus, nō appetit enim quomodo ipsum esse nūdē consideratum possit esse radix perfectionum infinitarū, cùm nūdē sumptū in creaturis nulli proprietatis positivæ realis causa sit.

In Deo propter omnimodam eius actualitatem & simplicitatem, non est aliud constitutus & constitutum, neq; aliud ipsum esse, quo est, & quod est: sed est mera & perfecta unitas. Nō item est in ipso differentia seu diversitas, quoniam est simplicissima essentia eadē omnino ratione conueniens cum reliquis entibus, eadem ab illis dissentient. Et ita cùm rationem formalē inuestigamus, non querimus rationem aliquam præcisam in re, qua ens determinetur ad esse Dei, ita ut in ipso sit aliud ratio determinās, aliud ratio communis determinata. Sed quemadmodum in generibus summis, quæ inter se nō proprie diffirent, sed sunt diversa, querimus rationem aliquam formalem, seu modū essendi, quo sunt id, quod sunt in se, & ab alijs distincta, ita in Deo querimus quidnam sit id, quo primū est Deus, & distinguitur à creaturis, à quibus separatur per suam propriam rationem formalem adæquatam. Hæc verò ratio, vt iam superius dixi, debet conuenire constituto per illam ante omnem aliam particularem rationem, & debet includere omnia, quæ propriè, & in quātum ipsum conueniunt essentialiter constituto:

si enim altera ex his conditionibus defit, non erit adæquatè constitutiva: Quoniam si aliquid per se pertinens ad essentiam constituti, in quantum ipsum, non includatur in particularia aliqua ratione, siue id sit prius, siue posterius, illa ratio non est adæquatè constitutiva, posita enim ratione per se primo constitutiva, eo ipso ponitur constitutum: quando verò desideratur aliquid ipsi essentiale intrinsecum, non potest poniri: ergo ratio constitutus debet per se primo conuenire constituto in quantum ipsum, & includere omnia, quæ ita conueniunt.

Dico itaque ad questionem. Ipsum esse interminatum est ratio per se primo constitutus naturam diuinam. Hæc est de mente Athanasi orat. contra idola satis post med. Deus autem, inquit, qui est ipsa essentia, nullus partibus coalescit, quapropter & eius ratio ipsum esse est. Ratio simpliciter dicta sumitur pro ea, qua aliquid constitutur ultimum in propria essentia: & hæc respectu Dei iuxta sententiam Athanasi est ipsum esse, id est docet Nicetas in scholijs ad orationem 32. Nazianzeni nu. 53. Essentia, inquiens, Dei ipsum eius esse est: & Boet. lib. 1. de Trinit. vbi sibachet: Deus verò hoc ipsum, quod est, Deus est, nec enim aliud est nisi quod est, ac per hoc ipsum Deus est. Verba ipsa, per hoc ipsum, nō possunt aliter intelligi, nisi ad modum causæ formalis, quasi dicat Deum esse formaliter Deum per hoc ipsum, quod est. Cūm verò ait, nec enim aliud est, nisi quod est, significat quidquid illud sit, quod Deus est, contingere ipso esse, verbi gratia, si dicatur sapiens aut iustus esse, non aliud dicitur, quām ipsum esse: quod commentator ipsius Gilbertus optimè declarat lib. de hebdomad. in commentario ad septimam regulam: ait enim ceteras res non quidquid sunt, esse ipsum, quod sunt: nam homo vel Angelus est iustus, sapiens, potens, verū secundum hæc est aliquid, non tamen est ipsum quod est, quasi ipsi, idem sit sapientem esse, quod esse, subdit, ipse verò, nempe Deus, eodem, quod est, aliquid est. Et hoc post hoc ipsum expōens sic: *Est, si quis de eo, quod verè est, simplex, dicat est, & ita dicat est aliquid, nullus intellexere debet, quod secunda oratione predicauerit de ipso aliquid proprietate aliqua diversum ab eo, quod predicauerat in prima.* Itaq; censet per alia nomina de Deo dicta nihil diversum prædicari ab ipso esse, idque declarat exemplis, nam si, inquit, dicatur pater est, aut filius, & spiritus sanctus est, & postea dicatur pater est potens, filius est potens, spiritus est potens, nulla ratione intelligi debet aliud esse, quo est & aliud, quo poterit est. accedit Plotinus En-

III.

Athanasius,

Nicetas,

Boetius,

Gilbertus,

nead. 6.

head. 6. lib. 7. cap. 38. vbi ait esse significare ipsum quid est Deus. Ad idem facit communis modus loquendi Patrum, quos retuli cap. 8. cum aiunt, Deo idem est esse, ac in agnum, sapientem aut iustum esse: & hoc ipso, quo est, esse magnum, iustum, potenter, quibus satis indicant, ipso esse contineri omnes omnino perfectiones Deo proprias & essentialias. Quod eleganter suo more docet Bernard. lib. 5. de consideratione cap. 6. Si bonum, inquit, si magnum, si sapientem, vel quidquid tale de Deo dixeris, in hoc verbo instauratur, quod est est: nempe hoc est ei esse, quod haec omnia esse: si & centum talia addas, non recessisti ab esse: si ea dixeris nihil addidisti, si non dixeris nihil imminuisti. Ex quibus verbis aperte deducitur assertio proposita. Illud, quod recurrit cum subiecto, & continet omnia, quae conueniunt illi, quatenus ipsum est ratio per se primo constitutiva ipsius; de essentia Bernardi ita se habet ipsum esse, quoniam si cetera non important aliud ab ipso esse, si addita, vel detracta non addunt, vel imminuunt, profecto ipso esse continentur omnia, eoque posito cetera inuoluuntur: Recurrere autem ipsum esse cum Deo constabit numero sequenti.

IV. Idem vero suadetur ratione, quoniam ipsum esse est primum inter omnia praedicata absolute & essentialia, quae conueniunt Deo, quatenus ipsum: & includit reliqua. Ergo esse est ratio per se primo constitutiva. Consequentia patet ex conditionibus requisitis ad rationem per se primo constitutivam suprapositis. Antecedens vnum supponit, & afferit duo: supponit ipsum esse recurrere cum Deo: & afferit esse primum, quod inter cetera conuenit: deinde vero omnia illa continere. Quae tria eodem ordine sunt probanda. Primum ostenditur ex responso Dei ad Moysen eius nomine scire optantem, dixit enim Exod. 3. *Ego sum, qui sum*; ex quo sic ostenditur institutum, nomen proprium rei debet cum ipsa recurrere, & proprium nomen Dei est, qui est: ergo ipsum. Num Deo recurrerit: quod argumentum indicat. Thom. q. 2. de potentia ar. 1. vbi ipsum esse ait esse formam & naturam Dei, & nomen, qui est, sumptum est à propria crux forma. Idem colligitur ex Diuo Augustino de fide & symbolo. cap. 4. agens enim de verbis illis Exodi, *Qui est misit me ad vos, de solo Deo*, inquit, proprio dici potest hoc verbum, idem docet lib. 5. de Trinitate. cap. 2. & lib. 2. de moribus Manich. cap. 1. Similiter loquuntur alii Patres citati c. 4. n. 7. qui etiam addunt creaturas Deo comparatas non esse: quod

non est intelligendum, quasi nullo modo sint, sunt enim accidentaliter, ac denominatiuē: sed quia esse non conuenit illis sicut Deo, nec eiusdem rationis cum eo, quod conuenit Deo. Et confirmatur ratione, quoniam summa, atque ultima actualitas soli Deo conuenit: hæc autem precipue consistit in eo, ut ipsum esse, non accidentaliter, aut participatiū ab extrinseco, sed per essentiam illi conueniat: ergo ratio ipsius esse per essentiam soli Deo conuenit: ex quo prouenit, ut ipsum esse in abstracto de solo Deo prædictetur, quia est forma essentialis naturæ simplicis. Nec vero ex eo, quod res creatæ dicantur esse, idcirco ipsum esse definit reciprocari cum essentia diuina, nam prædicatio denominatiuā, & per participationem alicuius formæ, quamvis extendatur ad plura subiecta, non impedit quo minus differentia ipsius essentialis conueniat per se primo, & quatenus ipsa, formæ eidem, verbi gratia, disgregatum visus, quod Philosophi usurpat loco differentiæ candoris, per se primo illi conuenit, quamvis per denominationem prædictetur de subiectis participantibus candore, quia scilicet de his denominatiuē & accidentaliter dicitur, candori autem conuenit essentialiter. Quamvis autem similitudo non sit omnino adæquata, quoniam idem omnino est disgregatum visus, quod conuenit essentialiter candori, & accidentaliter subiectis, non tamen est idem esse, quod conuenit Deo & creaturis: tamen quod attinet ad institutum, sufficiens est: nam si ex eo, quod idem prædicatum conuenit duobus vniuersaliter, alteri accidentaliter, non tollitur, quo minus, quatenus essentialis est: sit differentia specifica reciproca cum sua specie, multo minus erit impedimento, si conuenit vni essentialiter, sit longè diuersum ab eo, quod conuenit alijs accidentaliter, ut se res habet in Deo.

V. Secundum ostenditur: quoniam constitutio rei coniuncta est cum distinctione ab alijs: & proinde ratio, qua constitutum primo, & essentialiter distinguitur ab alijs, conuenit prius, quam aliae, quibus non primo distinguitur: atqui Deus ipso esse primum distinguitur à creaturis: ergo hoc ipsi primo conuenit. Assumptio patet inductione, nam per rationem vitæ distinguitur solum à non vniuentibus, per rationem spiritus solum à rebus corporeis, per rationem substantiæ à solis accidentibus, per rationem verò actus puri, sive ipsius esse aequalis ab omni prorsus ente distinguitur. Si quis respōdet etiam per alias perfectio-

nes, verbi gratia implicatatem, infinitatem, immensitatem, & similes distingui ab omni ente creato, nec tamen his nostro intelligendi modo constitui in ratione essentia, non soluit argumentum: quoniam perfectiones illae, & aliae similes sunt vel negationes, vel modi eius, quod est. Et consequenter supponunt ipsum esse, negatio enim nulli enti per se primo conuenit, sed ratione formae positiva repugnantis cum forma negata: modus autem in suo formaliter conceptu saltem in obliquo includit id, cuius est modus, tanquam fundamentum sui, atque adeo res nunquam primo differt ab alia pro modu sui esse, sed per ipsum esse: immo praedicta predicata, vt non habent admissam imperfectiounem, debent includere ipsum esse, à quo si abstrahunt, non posse sunt essentiam Dei constitutare; quoniam sine esse actuali non potest concipi essentia, quae est suum esse. Et ita perfectio omnis diuina supponit esse, tanquam primum.

VI.

Tertium denique ostenditur, quoniam ipsum esse est omnium actualissimum excludens omnem potentialitatem, & consequenter includens omnem perfectionem: certe vero, quamvis sint actus puri, & identice sint omnis perfectio diuina, non tamen secundum proprias rationes formales virtute distinctas, nam secundum proprios & praeciosos conceptus intelliguntur sub determinata ratione, & consequenter sub determinato esse: si enim concipiatur sapientia, inuoluerit quidem esse, sed determinatum, quo subiectum non dicitur absolute esse, sed esse sapiens, si dicatur vita, exprimitur quidem aliquid esse, sed ad certam rationem formalem contractum, qua res non dicitur absolute esse, sed esse viuens: at cum dicitur esse, totum dicitur, totum includitur, nihil omittitur, nam quidquid in particulari dicatur, ipso esse continetur: nam si sapiens, si iustus, si viuens, si substantia quis dicatur, his omnibus esse dicitur, quandoquidem sapientem ac iustum esse, est aliquid esse, quod includitur in ipso esse. Et confirmatur, quoniam implicat contradictionem dari aliquid praecisum ab ipso esse, immo quacunq; tandem perfectio sit actuatur, ac complectitur ipso esse, forma enim abstracta ab esse non simpliciter, sed inchoatiuè est actus: cum vero Deus sit actus purus, ratio eius prima & ultima contingere debet ipso esse, quod est actualissimum. Ex quo patet esse non solum contingenere omnia, & esse primum inter diuina praedicata, sed etiam ultimum, quia post ipsum nihil omnino Deo conuenit.

Verum obiectet aliquis rationem for-

malem essentialem ultimo constitutiuam essentie, non sat esse, si contineat omnes perfectiones essentiales per modum cuiusdam universalitatis, quali partes subiectas: hoc enim modo ratio communis substatia est ratio constitutua cuiusvis speciei subiecta, siquidem omnes gradus eius essentiales sunt substancialia: sed require, vt contineat per modum totius includentis intrinsecus singulas, qua ratione se habet rationale includens propriam differentiam corporis humani, & animae rationalis: at ipsum esse perfectiones alias ambitu suo coercere per modum universalis, non per modum totius integralis: nam quemadmodum homo est quaedam substantia, & leo est quaedam substantia, & sic in ceteris, ita saper est quoddam esse, & vivere est quoddam esse: quare quae admodum, ex eo quod singulæ species substanciales sint quaedam substantia, non bene concluditur substancialia continere formaliter perfectiones omnium suarum specierum, ita etiam ex eo, quod esse singularum perfectionum sit quoddam esse, non sequitur ipsum esse, continere formaliter, atque intrinsecus esse illarum. Secundo magis universalia non sunt perfectiora inferioribus, non ultima constitutione rei, vt per se patet, non magis actualia, quoniam determinantur, & contrahuntur per particulares formas: esse vero est magis universalis, quam sapientia, aut vita: atque adeo per eas determinatur ad sapere ac vivere: ergo non est perfectius, nec actualius, quam ipsa, nec ultimum, quod competit Deo.

Vt satisfiat his obiectiounibus, opus est explicare quid intelligam per esse intermediatum, vel etiam indeterminatum. Pro quo obseruandum duobus modis dici aliquid indeterminatum, vel ratione infinitudinis ac perfectio: primus modus opponit determinationi, ac certitudini rei in specie, vel individuo: qua ratione animal secundum se non est determinatum ad certam aliquam differentiam contrahentem, aut speciem subiectam: secundus ostendit termino, ac definitioni, qua ratione numerus infinitus non est determinatus ad centenarium, milenarium, aut quamvis aliam speciem numeri: Nam vero esse diuinum dicitur indeterminatum, non debet intelligi priore modo, vt recte notat D. Thomas q.7 de potentia art. 2. ad 5. & 6. quandoquidem est esse certum atque individuum distinctum a quoque esse alterius entis: vt enim dicitur In lib. de causis propositione 4. ipsum esse Dei distinguuntur, & individuatur a quoque alio esse per hoc ipsum, quod est esse sub-

finitens,

VII.

sistens, & non adueniens alicui natura, que sit aliud ab esse: omne vero aliud esse, quod non est subsistens, oportet, ut induvidetur per naturam & substantiam, quae in tali esse subsistit: superest igitur ut esse diuinum sit indeterminatum posteriore modo, hoc est non finitum, aut limitatum in genere essendi. Ethoc modo dixit Diu.

S. Thomas.

Thom. q. vn. de spirituali creatura, art. 1. primum ens habere in se totam essendi plenitudinem, non contractam ad aliquam naturam generis, vel speciei, neque esse recentium, hoc enim ipsa receptione contrahitur atque finitur. Esse autem diuinum non est determinatum ad certum genus, aut modum essendi; sed sicut sapientia Dei in genere sapientiae est infinita: ideoque vindicat intrinsecè omnem perfectionem sapientiae, ita ut cōcipi nequeat illa ratio sapientiae, quae excludatur ab intrinseco conceputu sapientiae diuinæ: similiter esse diuinum est infinitum in suo genere, neque concipi potest ratio aliqua, aut perfectio essendi Deo conueniens, quæ non continetur intrinsecè ipso esse: atque adeo si esse sapientiae est esse, continetur in ratione absoluta ipsius esse, si esse vita est aliquid esse, eodem continetur, & sic in ceteris: quapropter singula esse perfectionum determinatarum, verbi gratia, vita, sapientia, iustitia, non se habent ad totum, ac interminatum esse Dei, tanquam inferiora ad superius, sed tanquam partes virtutales ad totum integrum atque perfectum, si ita loquuntur, quod nostro intelligendi modo coalescit ex esse omnium, ac singularum perfectionum diuinarum.

IX.

Ex his patet solutio ad primum, negandum est enim ipsum esse, habere respectu Dei rationem vniuersalis in praedicando, cum potius habeat in essendo, nec se habet ad ceteras diuinas perfectiones, sicut ratio substantiae ad esse hominis, vel leonis, sed sicut ratio hominis ad esse corporis, & animæ. Eadem solutio satisficiet, non enim esse est interminatum per modum indicatio, inatio, & informitatis: nam cum sit ultima qualitas, fingi nequit per modum potentia determinabilis per actum, immo potius est actus determinatus potentia: & ita cum particulares formæ adduntur ipsi esse, non putandum est addi tanquam actus determinantes: quandoquidem forma quævis præcisa ab ipso esse non est actus, sed potentia, idque coniunctio ipsius cum esse est quædam veluti positio potentiae sub actu, sine quo non esset actus: quapropter ipsa quoque vita, iustitia, sapientia, & quævis alia perfectio

simpliciter considerata sub præcisione ab ipso esse, est minus actualis, & habet se per modum potentia ad illud, ut docet Diu. Thom. q. 7. de potentia ar. 2. ad nonum, & S. Thomas. ita ipsum esse non determinatur per alias perfectiones, tanquam materia per formam, vel potentia per actum, sed tanquam actus per potentiam. Quod est conforme doctrina Aristot. de cuius mente ipsum esse est actus essentiae, ut docet D. Tho. eodem loco: determinari autem suo modo formas per materiam suader, quoniam in definitiōibus formarum ponitur materia loco differentiae, ut pater in definitione animæ tradidit ab Aristot. est actus primus corporis organici, &c. & ita concludit iuxta sententiam Dionysij cap. 4. de diuinis nominibus non longe à principio, quāvis viuentia nobiliora sint, quām existentia, tamen ipsum esse nobilius esse, quām viuere, viuentia enim non tantum habet vitam, sed cum vita simul habent esse. Obiecties responsionem satisfacere arguento, si vita accipiat pro forma in abstracto, quāres vivit, non vero si quis consideret ipsum vivere, quatenus est actualitas vitæ: quomodo habet se per modum actus perfectioris ipso esse: nam autore D. Augustino, sicut se habet esse ad essentiam, ita vivere ad vitam: & consequenter, si vita est forma perfectior, quam essentia, vivere quoque erit actus perfectior, quām esse: & confirmatur, quoniam hæc propositio est vera & essentialis, vivere est esse: quapropter cum superaddat illi aliquid, necessario erit perfectius, siquidem omne inferius, ac min' vniuersale est perfectius magis vniuersali. Non tamen conuincit obiectio, nam ipsum esse nunc accipitur per modum vniuersalis in praedicando, nunc per modum vniuersalis in essendo, vel simpliciter, ut cū dicitur ipsum esse Dei, vel secundum quid, ut cū dicitur esse Socratis aut Platonis, accipitur enim prota atque integra actualitate essentiae, cui tribuitur: quod est longe alienum à ratione vniuersalis, nam animal non dicit formaliter totam essentiam hominis: at qui dicit esse Socratis aut Platonis, hoc ipso includit omnem actualitatem essendi, qua est Socrates vel Plato, non ita vero si dicat ipsum vivere, aut cuiusvis alterius formæ actualitatem determinatam: propositæ vero obiectiones procedunt secundum priorē sensum, non secundum posteriorem, in quo loquimur, nam ipsum esse Dei est actus ad æquatus totius entitatis diuinæ, non aut vivere quatenus præscindit ab alijs perfectionibus: & ita esse dictum absoluta ex propria ratione inuoluit formaliter, & intrin-

Aristot.

Magn. Diony.

fecē omnem actualitatem Dei, vivere verò solam actualitatem vitae, sapere solam actualitatem sapientiae, & sicut ceteris. Et ita ipsum esse nec est indeterminatum, hoc est potentiale, nec imperfectum, sed intermedium, hoc est non limitatum, quia est tota essendi plenitudo.

X.

Ex ijsdem principijs diluuntur facile argumenta initio proposita. Ad primum non ineptè ibidem respondetur, nam in solo Deo ipsum esse nullo modo distinguuntur à substantiente, aut à forma, qua est, immo ipsum esse Dei, est eadem forma substanties. Ad obiectionem verò ex nostro modo concipiendi respondetur, conceptiones nostras non adaequari rebus diuinis, quas concipimus ex creaturis, & quia nulla creatura est suum esse, merito esse concipitur posteriorius ut actus eius, quo etiam modo nos concipimus essentiam diuinam quasi formam suppositam ipsi esse: cum tamen res non ita se habeat, sed ipsum esse sit forma substanties. Responderi etiam potest ipsum esse sumi posse adiectiuè & substantiuè, & sumptum adiectiuè concipi, ut superadueniens forma, vel ut effectum formalium eius: hic autem modus est communis Deo, & creaturis, nec esse hoc modo sumptum est forma Dei, sed substantiuè sumptum, qua ratione non supponit essentiam, ut formam sui, sed est ipsa essentia substantens. Ad secundū respondeo, cum esse dicitur ratio formalis per se primo constitutiva Dei, non sumi communiter aut propriate: sed proprio modo explicato: non enim audiendum est Durandus in t.d. 8. q. i. afferens ipsum esse non esse simpliciter Deo proprium, quatenus proprium distinguitur à communi, sed solum appropriatum. Cum vero Philosophus ait ens non debere poni in definitione, loquitur de ente, ut est quid commune & indeterminatum, non autem de ipso esse interminato, & maximè actuali. Ad tertium neganda est assumptio. Ut enim patet ex dictis, esse diuinum continet formaliter omnes perfectiones diuinæ reales absolutas, negotiis autem, & relatiis radicaliter: nam, ut in ipso progressu operis constabit, ex ipsa summa actualitate diuinæ esse cōsequuntur omnes proprietates Dei. Duxi omnes reales absolutas cōtineri formaliter: quoniam cum omnes sint de essentia, nisi contingantur in ipso esse, iam hoc non erit ratio adaequata Dei. An vero saltem nostro intelligendi modo

contineantur radicaliter,
dicam tractatu sequente.

Perfectiones attributales, prout sunt in re, & essentiam diuinam, & se mutantu vendicant.

C A P V T XV.

HAc tenus dictum est de ratione adaequata essentiae diuinæ secundum se, nunc agendum de attributis, & exquirenda adaequata ratio substantialis ipsorum secundum esse, quod habent in re. Primum vero comparanda sunt attributa cum essentia: deinde inter se: non esse vero essentiam de ratione attributorum, nec attributa omnia de ratione singulorum censent Scotistæ referendi tract. s. cap. s. quoru argumenta eo tendunt, ut alstruant inter ea distinctionem ex natura rei formalē. Nūc cœtantū perstringēdā, quæ faciunt ad institutum. In primis vero non contineri essentia in attributis essentialiter & intrinsecè, probatur primo, quoniam attributa sunt de ratione formalis, & intrinseca essentiae; ergo hæc non est de ratione illorū. Patet consequētia, quoniam nihil respectu eiusdem potest esse simul prius ac posterius in eodem genere: erit autem, si essentia, quæ intrinsecè vendicat attributa, codein modo vindicetur ab eis, quoniam omnis ratio formalis intrinseca est saltem secundum intellectum prior re, cuius estratio: atq; adeo, si attributa sunt de ratione essentiae erit priora; posteriora vero, si essentia est de ratione intrinseca ipsorum. Hoc argumentum accommodari etiam potest attributis mutuo comparatis, de quibus idem probatur secundo, quoniam rationes attributales in commune sumptus sunt disparatæ, ut patet, alioquin in creatis nō possint esse separatae: ex propria determinatione ad esse diuinū nihil habent, cur se mutuo includant: ergo non includunt. Assumptio ostenditur, quoniam solum occurrit perfecta identitas singulorum cum essentia. ~~Ex parte~~ ^{Ex parte} si esse, infinitas & aequalitas. Ex parte vero non necessario sequitur mutua inclusio, nō ex identitate, quoniam in ea rationem inferiorem ac superiorem est omnimoda identitas ex natura rei, nec tamen se inuicem includunt essentialiter: non ex infinitate, quoniam haec est modus rei, & solum modificat id, cui apponitur, nec afferit illi nouam rationem formalē: ut patet in luce infinita, & in corpore infinito, si darētur, nō enim propter ea lux esset particeps alterius rationis formalis specificæ, nec corpus haberet nouam rationem for-

formale extencionis, nō deniq; ex actualitate, quoniā actualitas estendi, tūne esse actualitatem habet se per modū effectus formalis ad rationem, secundum quam est: nam esse album est effectus formalis albedinis, vivere effectus formalis vita; eodemque modo esse est effectus formalis essentia: nullus autem effectus formalis transcedit limites sua causæ formalis, sed intra eius terminos continetur: ergo ex eo, quod rationi communī iustitiae, aut sapientiae accedit actualitas essendi, iustitia, aut sapientia, non inludent alias rationes formales, quas in sua abstractione non includebant. Patet consequentia, quoniam accessionis actualitatis ad formam solum est in causa, vt sit actu, cū secundum se abstrahat ab actuali existentia. Tertio attributu secundum se, & à parte rei, habent virtutalem distinctionem: ergo non se mutuo includunt. Antecedens admittitur à Caietan. in cap. 6. de ente & essentia qu. 12. & Thomistis communiter: consequentia verò ostenditur, quoniam ea, quæ quomodo libet distinguuntur, non possunt se mutuo includere: nam semper opus est, vt vni conueniat aliqua ratio actualis, vel virtualis, quæ non conueniat alteri: si enim virtus quæ eadem omnino rationem adæquatam vendicet, non distinguuntur virtute, necratione cum fundamento in re, sed solum penes modū concipiēdi, at vbi est mutua inclusio virtusque, est eadem ratio formalis adæqua tura solum differens penes modū concipiendi implicitè, vel explícite.

II. Communis tamen sententia reliquorum Theologorum, tam recentium, quam antiquorum, & sanctorum Patrum astruit omnia hæc mutuo contineri. In primis Patres varijs loquendi formis hanc veritatem manifestè testantur; ex quibus Augustin. in quaest. de Trinitate, vbi ad questionem, an aliiquid distet in Deo esse, vivere, intelligere, posse, respondet non differre, quia Deus eo ipso, qui est, vivit; & eo, quo vivit, intelligit; & eo, quo intelligit, potest; & eo, quo potest, est, n. sc. sc. sans vtique non esse differentem, sed eadem rationem formalem, qua est, vivit, intelligit, ac potest: atque adeo, si omnipotenter potest, eadem vivit & intelligit, & cōsequenter in se includit vitam & intellectionem, sine quibus Deus non potest vivere, aut intelligere. Bernard. serm. 80. in cant. post medium. Nec enim aliundè bonus, quam vnde magnus, nec aliundè iustus, ac sapiens, quam vnde magnus, ac bonus, nec aliande denique simul haec omnia, quam vnde Deus, & hæc quoque non

mis se ipso, Deus est bonus bonitate, magnitudine magnus, sapientia sapiens; ergo si non aliundè bonus, iustus, ac sapiens, quam vnde magnus, profectò magnitudo includit bonitatem, iustitiam, & sapientiam: alioquin Deus non posset ex eodem, quo est magnus, esse bonus, iustus, ac sapiens. Gregor. homil. 17. in Ezechiel. paulo Gregorius.

lò ante medium, Omnipotens Deus, quia simili meti ipsi similis, ea virtute videt, qua audit, omnia ea virtute creat, qua iudicat creat, non posset ea virtute videre, qua creat, nisi virtus creandi includatur in virtute videndi.

Augustinus lib. 7. de Trinitate cap. 1. Si hec omnia, inquit, nempe magnitudo, bonitas, & iustitia, pluribus vocabulis in eadem sapientia, & virtute intelliguntur, vt ea sit magnitudo, qua virtus, ea bonitas, qua sapientia, & ea rursus sapientia, qua virtus, scit iam tractauimus, meminerimus, cū aliquid horum omnino, sic accipendum esse, ac si omnia commorem. Non possunt uno nominato intelligi cetera connumerata, nisi illo uno claudantur: nec potest eadem esse magnitudo, qua virtus, ac sapientia, nisi eadem sit virtusque ratio formalis, & sermon. 40. de tempore post medium, in Deo omne, quod dicitur, id ipsum est, & infra, hoc est in Domino virtus, quod iustitia, quidquid de illo dixeris, hoc idem dicitur: fieri non potest, vt quidquid de Deo dicitur, idem dicitur, quod virtus, ac iustitia, nisi hæc in omni diuino prædicato continetur, Gilbertus in lib. 1. Gilbertus.

Boëtij de Trinitate. §. Sed hec, agens de nomine, Iustus nec aliquid, ait, quo ipse, hoc est Deus, sit, dictio hac dimittit, quod similiter intelligendum vult de nominibus aliorum attributorum. Cū rationes formales secundum se non importentur de materiali significato, si nomen iustus, nihil omittit, quo Deus sit, hoc est nullam rationem formalem, qua dicatur esse bonus, sapiens, & cetera, oportet, vt formaliter illo significantur: id verò solum conuenit ijs, quæ sunt de ratione intrinseca significati, Anselm. in monologio cap. 16. Anselm.

Cūmigitur illa natura nullo modo composta sit, & tamen omni modo tot illa bona sit, necesse, vt illa omnia non plura, sed unum sint. Idem igitur est quodlibet unum illorum, quod omnia sunt simul, sive singula, vt cum dicitur iustitia, vel essentia, unum significat, quod alia, vel omnia simul, vel singula, hæc clariora sunt, quam, vt commentarye indigeant: si nimirum unumquodlibet diuinorum attributorum est, ac significat idem, quod cetera, vel singulatum, vel simul

IV.
Plotinus.

Anselm.

Bernard.

Augustin.
Richard.

V.

Franse. &
Christo.
Torres.
Molin.
Ocham.
Alliacens.
Gabriel.
Marfil.
Capreol.
Hispalens.
And. de Nou.
Castri.

sumpta, necesse est, ut omnium rationes vendicent intrinsecem.

Plotin. Enneade 6.lib.7.cap.1. *Sifas*, inquit, non est penes Deum esse aliquid, quod non sit totum, & vniuersum, profecto necessarium est, in unoquoque eorum, que Dei ipsius propria sunt, omnia contineri. hic Philolophus exprefsis verbis tradit sententiam Theologorum, & simul indicat argumentum, quo colligere possumus eandem esse communem Patrum sententiam, qui afferunt in Deo omnia esse unum, ac totum, quod alia, ita Anselm. in prosologio c.18. *Vita & sapientia*, & reliqua non sunt partes tui, sed omnia sunt unum, & unumquodque horum est totum, quod est, & quod sunt reliqua omnia, qui etiam expresse fatetur unumquodque esse totum, quod omnia. similem feret loquendi modum seruat Bernard. lib.5. de considerat. cap.13. agens de latitudine, longitudine, altitudine, ac profunditate. *Hoc singulum*, inquit, horum in Deo, quod quatuor simul, haec quatuor ipsa, quod singulum est, & paulo post, vides tantam esse latitudinem, scilicet caritatem, quam longitudinem, nempe aeternitatem, utinam sic videoas non tantam esse, sed ipsam id esse unam, quod alteram, non minus unam, quam duas, nec plus duas, quam unam. Si idem est una, quod altera, nihil habet una, quo careat altera, si non minus una, quam duas, nec tunc plus duas, quam una, profecto in una vniuersitate ratio formalis debet intrinsecem reperiri, alioquin carebit una eo, quod habet altera: & plus erunt duas, quam una. Idem manifeste docent Augustin. lib. de triplici habitaculo cap. 6. & Richard. lib.2. de Trinitate cap.18. quatenus dicunt eandem identitatem habere unum attributum cum alijs omnibus, quam habet cum se ipso, identitas vnius ad se est formalissima, & intrinsecus: quare, si aliquid includat unum attributum, quod non aliud, iam non erit eadem identitas vnius cum alijs, ac cum se ipso.

Eadem est sententia Scholasticorum, in primis essentiam diuinam esse de ratione intrinsecam omnium attributorum docet Franciscus à Christo in 1.d.2.q.3; conclusione 3. Torres 1.p.q.28.arti.2.d.2.dub.vlt. Molin.dist.4. & antea docuerunt veteres scholastici, Ocham. in 1.d.2.quæst.2.lit.F. Alliacens. quæst.6.art.2.lit.L.conclusione 3. Gabriel.d.2.quæst.1.art.2. & lect.49. in can. lit. M. Marfil. in 1.quæst.12.art.3.conclusione 3. Capreol. dist.8.quæst.4.artic.2. ad 15, contra primam conclusionem, Hispalensi. ibidem, Andreas de Nouo Castro dist.32.quæst.1. §. Notandum, qui omnes di-

cunt singula, & omnia attributa ita esse eadem essentia diuinæ, atque hæc sibi ipsi.

Quod vero attributa se inuicem includant docent Fráscus à Christo, Torres, & Molina citati; & centent illi omnes, qui docent, si attributa definiuntur definitione quid rei, omnia debere ponit in definitio ne vniuersiusque tanquam de ratione eius intrinsecam. Ita Durand. in 1.dist. 2.quæst.2. numero 7. Heruæus quodlibet. 3. quæst.3. §. vltim. ad quintum. Adam. in 1. d. 6. q. 1. ad secundum contra 3. conclusionem Hispalensi. d. 8. q. 4. art. 4. ad 3. principale Aureoli contra 2. conclusionem Clypeus Thomas. quæst. 10. super Porphyri. ar. 1. ad 4. Scotti, idem centent Andreas de Nouo Castro, Gabriel vbi proximè, & Soncinas in 1. dist. 8. q. 4. ad 11. & 4. conclusione, dicentes diuina attributa ita esse idem cum alijs, atque cum se ipsi, & in eadem sententia sunt Ocham. & Toletan. infrà citandi.

Vt autem ad rationem veniamus in primis probandum est essentiam esse de intrinsecam ratione attributorum, cui rei probandum Torres vbi suprà premitit hoc fundamentum, quemadmodum se habet ens ad omnes res, ita essentia increata ad omnia diuina, illud includitur essentialiter, & intrinsecem in rebus omnibus: ergo & essentia in omnibus perfectionibus diuinis, & confirmatur, quoniam nihil est in Deo, quod non sit formaliter, & intrinsecus Deus: critatem, si perfectiones attributae non vendicent essentialiter, & intrinsecem essentialiter. Maior patet, quoniam inter Deum, & creaturam nihil est medium: quare, cum blasphemum sit admirtere aliquid creatum esse in Deo, necessariò sequitur esse formaliter, & intrinsecus Deum, quidquid in illo est. Mihi autem hoc argumentum videtur petere principium: nam controversia est vtrum essentia sit de intrinsecam ratione perfectionum diuinarum: & assumitur pro medio, sicut ens se habet ad omnes res, ita essentia diuina. omnia attributa: quod est ~~non~~ dubium, & ignotum ac id, de quo est controversia, se potius id est, quod illud. Nec confirmation est efficax: non enim necesse est, ut ex duobus oppositis immediatis alterum necessariò conueniat essentialiter, & intrinsecem cuius rationi formaliter subiecti; etenim rationale, & irrationale sunt contraria immediata sub animali, nec tamen ad excludendam rationalitatem à prædicatis essentialibus hominis, opus est, vt, quidquid est in illo,

fit

sit formaliter, & intrinsece rationale, sed sat est, vt sit identice: quo pacto animalitas, & ratio substantiae in homine non est irrationalis, nec tamen proinde est essentialiter rationalis. Eodem modo, licet aliquis concederet non omnes perfectiones diuinæ esse intrinsece, & essentialiter Deum, non potest sequitur fore essentialiter, aut quoquis alio modo creatureas; nam ad remouendam rationem vnius cōtrarij à subiecto, sat est in existentia, seu conuenientia alterius, etiam non essentialis; & quia perfectiones omnes diuinæ ratione omnimodae identitatis sunt Deus; hoc ipso excludetur ab eis ratio creature.

VII. Accommodatus aptari potest argumentum ad hunc modum. Perfectiones omnes diuinæ habent rationem entis: ergo vel sunt essentialiter ens creatum, vel ens à se, & increatum: non sunt ens creatum: ergo increatum: cumq; hoc recurrat cum essentia diuina, hanc etiam essentialiter includent. Prima consequentia est eidens: nam quidquid essentialiter includit diuīsum, continere debet essentialiter alterum ex membris essentialis diuisionis: diuisio verò entis in ens à se, & ab alio, siue in creatum & increatum est essentialis: ergo si quaevis diuina perfectio habet rationem entis, erit essentialiter creatum vel increatum: & consequenter, cum non sit creatum, erit increatum. Respondebitur tamen non esse verum, quod deinde assulmitur, nempe ens increatum recurrere cum essentia diuina: quandoquidem hæc, non includit essentialiter in diuinis relationibus: & tamen paternitas, & quaevis alia relatio diuina est intrinseca, & essentialiter ens increatum. Hæc tamen responso non satisfacit: nam omnis ratio essentialis conuenit per se primo alicui, & ratione huius ceteris, quibus conuenit: ratio entis à se est essentialis essentiae diuinæ, ac relationibus: non utriusque per se primo: ergo vel his, vel illi, non relationibus, quoniam essentia sumpta in abstractione praecisa ab illis habet rationem perfectionem absolutam, maxime vero de dependentiam, à quoquis alio, & rationem entis à se: ergo ratio entis à se per se primo essentialiter conuenit essentiae, & ratione eius: relationibus: nihil autem essentialiter conuenit vni mediante alio, nisi ipsum etiam essentialiter competat: ergo essentia est de ratione intrinseca, & essentiali non minus relationum, quam attributorum. Sed adhuc responderi poterit minimè requiri, vt ratio essentialis conueniat per se primo vni solum: siquidem intellectuum conuenit

essentialiter Deo, Angelo, & homini non subordinare, sed omnibus immediatè, vt per se patet; Non soluitur tamen argumentum: nam aliud est loqui de prædicato essentiali analogo, aliud de vniuoco, vel uno simpliciter: ratio enim analoga non est simpliciter vna, sed multiplex. Et ideo potest etiam per se primo conuenire multis immediate: ratio verò vna simpliciter per se primo vēdūt vnum subiectum: Et quidem in vniuocis res est perspicua, semper enim præcedit gradus vnuus, cui per se primo conuenit ratio essentialis, & interuenit ipsius reliquis: quod multò magis cerni debet, quādo ratio essentialis est omnino, vel simpliciter vna: qualis est ratio entis à se: quæ non alij, quam essentia diuinæ per se primo competit, & ratione eius ceteris perfectionibus tam absolutis, quam relativis.

VII. Quid attinet ad mutuam inclusionem attributorum Torr. idem facile probat ex Torr.

eo, quod ea includantur in essentia: hæc autem includitur in omnibus, vt patet ex dictis: ergo omnia in omnibus. Quæ ratio vim suam habet, quamvis non sit negandū etiam ex alijs fundamentis idem posse colligi. Quidam cum Caetano in ca. 6. de ente, & essentia, qu. 12. colligunt ex infinite simpliciter; alij ex omnimoda identitate: sed vtrum hæc rationes valeant, in solutio ne argumentorum patebit. Mihi ea maximè probatur, quæ sumitur ex ratione actus puri, & entis à se: nam de ratione actus puri, vt dictū est in præcedētib. est summa, ac perfecta actualitas, cum negatione omnis prorsus imperfectionis, limitationis, & potentialitatis: hæc verò stare nequit, nisi rei, quæ est actus purus, insit formaliter, & intrinsece omnis ratio perfectionis possibilis in eodem subiecto; quare, cùm ratio actus puri conueniat per se omnibus perfectionibus diuinis, omnes intrinsece, & essentialiter includunt reliquias. Asumptionem ostendo; nam, si perfectio aliqua secundum suam rationem intrinsecam non habet summam actualitatem, estque secundum propriam sibi essentiam limitata, & caret aliqua perfectiōe simpliciter, aut sub ea consideratione, est in potentia ad illam, aut non: si est, hoc ipso definit esse actus purus, cùm admittat potentiam passiuam; si non est, eo ipso quoque non est actus purus, cui nō repugnat vlla perfectio simpliciter. Ex ratione verò entis à se idem concluditur, quoniam id, quod est à se, & non ex alio, seipso, ac per suā essentiam est formaliter, quidquid est: perfectio omnis diuinæ est ens à se: & vna est, ac dicitur alia,

vt pa-

vt patet ex dictis sanctorum Patrum, hoc ipso cap. & alibi citatis: ergo per suam essentiam cæteras formaliter includit. Maior est cuiuslibet, quoniam in ente à se, quod primum se offert, est essentia, qua formaliter est totum, quod est: nam, si partim esset à se, partim ex alio: iam ipsum non esset à se, sed solum partialis illa perfectio, ratione cuius non est ex alio: atque adeò repugnat, vt aliquid sit à se, & non sit essentia liter totum, quod est, esse vero perfectiones omnes diuinæ ens à se constat, quoniam non sunt ex alio, tanquam à causa extrinseca, nec tanquam à ratione formalis ex natura rei distincta: ergo se ipsis immediate, & intrinsece sunt quidquid sunt.

VIII.

Molina

Hæc dixi, vt me accommodarem communi sententiae, & modo loquendi doctorum, cæterum, si propriè loquendum sit, alijs terminis videntur est. Doctores enim attendentes id, quod est in re, & per singula nomina attributalia significatur, non vero rationem, ex qua significatur, assérunt simpliciter omnia esse de essentia singulorum. Veruntamen aut loquuntur de ijs secundum distinctionem virtualem, sub qua possunt terminare distinctos conceptus, aut secundum omnimodam identitatem: si priore modo loquantur, non rectè dicitur unum includere cætera, vt ostendam tracta. sequent. cap. 8. Si vero posteriore, propriè admodum loquuntur, non enim perfectiones eiusmodi secundum se sumpta includunt aliorum rationes intrinseca, vt bene notauit Molina vbi supra, sed enim in idem inconveniens recidit, quod vitare concrendit, admittit enim de ratione cuiusque attributi esse cætera, vel omnia esse rationem, aut essentiam cuiusque reliquorum: nam, cum pluram ad inuicem comparantur, ita, vt quædam sint, aut dicantur ratio aliorum, necessariò inuoluitur distinctio inter ea: attributa vero, quatenus distincta, non sunt mutuo alia de ratione aliorum, omnis enim distinctio, sicut excludit mutuam inclusionem, ita respuit mutuam rationem essentialem unius de alio: siquidem distinctio aliquid exigit in uno distinctorum, quod non sit in alio: nam, si omnia ex equo sunt in utroq; mera identitas est, non distinctio, vbi vero nihil omnino est de ratione unius, quod non sit etiam de ratione alterius, non est unde sumatur distinctio: quapropter non propriè dicitur attributa se inuicem includere, aut esse mutuo alia de ratione aliorum, vt

cte redocent Ochamus in 1. dist. 2. quæst. 1. ocham, ad secundam rationem, & Toletan. dist. 8. Toletan.

quæst. vn. artic. 4. ad secundum Scoti contra secundam conclusionem, & ideo magis mihi probatur modus loquendi ipsorum, qui aiunt, si attributa definiantur, prout sunt à parte rei, omnia habitura vnam, eandemque definitionem, quia scilicet viatores, dum non habent nomen quo perfectam illam Dei essentiam expressæ significant, illam varijs nominibus vtcunque designant, intendentestamen rem ipsam in se designare: cumque res varijs his nominibus & conceptibus respondens in se ipsa sit simplicissima, & vna adæquata ratione continet perfectiones omnes, quæ sunt sparsæ per creaturas, quocunque nomine significatur, est id, quod in se claudit omnes eiusmodi perfectiones: non quatenus præcisè hoc, aut illo nomine significatur, vel huic, aut illi perfectioni creatæ respondet, hoc enim modo, & distinguuntur, & præscindit ab alijs perfectionibus, sed quatenus re ipsa est plenitudo omnis perfectionis, quæ non solum hoc aut illo, sed omnibus nominibus significatur, ita, vt verum sit dicere, id quod à parte rei respondet in Deo significatio huius nominis, *infinita*, respondet etiam significationi cæterorum nominum attributalium; & hoc solum intendunt doctores dum aiunt perfectiones diuinæ secundum se sumptas omnes, ac singulas includere cæteras, vel esse de ratione ipsorum, non vero quasi sub conceptu præcisio id vendicent, quanquam & hoc ipsum quidam recentiores velint, quorum sententiam tractat. seq. cap. 8. in examen adducam.

Nec vero Patrum dicta superius relata huic interpretationi aduersantur: nam, quamvis interdum faciant communi modo loquendi, si tamen rectè perpendantur, ad hunc adaptari rectè possunt: Nam quod ait Augustinus Deum eo ipso, ~~eo~~ est vivere, & eo ipso, ~~quod~~ intelligere, & eo, ~~quod~~ posse, ~~posse~~, & eo, quo potest, esse, nihil aliud probat, quam non est in Deo plures rationes, à quarum alia habeat vivere, ab alia intelligere, ab alia posse, ab alia esse: Sed unam, & eandem, à qua habeat hæc omnia simul: quemadmodum si quis dicaret intellectum eo, quo apprehendit, iudicare: & eo, quo iudicat, discurrere: & eo, quo discurrerit, apprehendere, ac iudicare, non significaret potentiam apprehendendi reduplicatiæ sum-

ptam

ptam secundum hanc præcisè rationem includere formaliter potentiam iudicandi, aut discurrendi, sed esse vnam, eandemque potentiam, cui secundum se sint rations ille intrinseca. Eundem sensum habent verba Bernardi, iudicant enim non ex alia forma habere Deum, vt sit iustus: & ex alia, vt sit sapiens, &cæt. nempe quia omnia haec habet ab una forma, à qua habet, vt sit Deus. Cætera ad eundem ferè modum exponi posunt. Quod si aliquid non ita facilè hanc expositionem admittunt, danda est venia imbecillitati nostri intellectus, qui de diuinis intelligit, ac loquitur ad eum modū quo creata percipit, ac significat: & ideo Patres dum volunt explicare amplitudinem, & eminentiam eius, quod singulis illis omnibus inadæquatè significatur, dicunt omnia contineri, aut significari uno.

X.
Primùm argumentum difficile satetur Torr. vbi suprà, & recurrat ad eminentiam intelligibilitatis diuinæ, quæ superat vim nostri intellectus: ideoque nihil mirum, si hoc singulare sit in Deo, quod non reperitur in creaturis: nempe, vt plures perfectiones se mutuo essentialiter, & intrinsece includant. Deinde verò respondet negando id esse inconveniens, idq; ostendit adiunctis instantijs, in primis diuinarum personarum, quæ in se mutuo sunt, & passionum entis: nam verum, inquit, bonum, vnum se inuicem formaliter includit, quod in opuscul. q. 13. se probast. Idq; præterea declarat facta quadam hypothet: nisi mirum, si animal esset infinita perfectionis, perfectio hominis & equis inuicem includeret: nam homo includeret animal, hoc verò si esset infinita perfectionis simpliciter, includeret intrinsecus perfectione equi, & consequenter homo eandem includere eodemque modo ostenditur equum facta illa hypothet debere intrinsecus includere perfectionem hominis: & hoc modo, inquit, id est diuina, quæ sunt creaturarum perfectiones, se inuicem includunt, quia quælibet includit sentiam diuinam: itaque in Deo eminenter ~~est~~ continet, intrinsece eminenter hominem mediare diuinæ essentiæ, quam eff. aliter vendicat. Et hoc ipsum conatur ostendere exemplis petitis à rebus creatis, quoniam de sententia quorundam Philosophorum, actio & passio se mutuo includunt, siquidem vt ait Philosophus 3. Physic. tex. 28. & seq. actio & passio sunt motus, qui suscipitur in mobili, qui est actio in quantum à mouente dimanat, passio quatenus recipitur in passo, ipse verò motus sicut essen-

tialiter est ens, & accidens, ita essentialiter est actio, & passio respectu diuersorum; Ex quo planè sequitur motum essentialiter includere actionem & passionem, & mutuo ab illis includi: ac proinde non esse absurdum, quod aliqua se mutuo, & essentialiter includant.

XI.

Nihil tamen horum satisficit argu-
mento. Et in primis instantia de motu, a-
ctione, ac passione nullam habet probabi-
litatem: quomodo enim fieri potest, vt
motus includat essentialiter rationes op-
positas, ac primo diuersas, quales sunt rati-
ones generum summorum, sed eius impug-
nationem Philosophi relinquo: siquidem nec ipsi Torrensi placet, ideoque in
fine feterur eam doctrinam sibi non arri-
dere, ac sine illa satisfactum esse argumen-
to, falsò tamen id afferit: nam in primis, vt
à prima solutione exordiar, quando in af-
fertione, quam alioquin defendere non
cogim ex principijs fidei, ex vi rationis
naturalis sese offert contradic̄tio; non est
recurrentum ad incomprehensibilita-
tem rerum diuinarum, hoc enim pacto
facile eludentur omnia argumenta, nec e-
rit ullus locus Theologicè disputandi.
Deinde mutua inexistentiæ diuinarum
personarum in alijs, non tollit difficulta-
tem argumenti, non enim se intrinsece,
& essentialiter includunt, sed ratione eiuf-
dem naturæ singularis, quam communica-
nt, dicuntur per circuminfectionem esse
aliæ in alijs, quod totum reducitur ad
communicabilitatem naturæ diuinæ, qua
necessaria omnino est, & absque vlo ab-
furdo, aut contradictione. At mutua in-
clusio essentialis necessariò importat or-
dinem prioris, ac posterioris vnius ad ali-
ud in eodem genere, qui est omnino im-
possibilis: quomodo verò ipse probet v-
num, verum, & bonum se mutuo include-
re, non est huius loci disquirere, illud cer-
tum est apud omnes, quamvis de ratione
entis sit controvacia, quam alij volunt in
omnibus transcendentibus formaliter in-
cludi, alij verò negant solumque volunt
dici de connotato, illud inquam certum
est, vnum, verum, & bonum, quo ad ratio-
nes, quas singula supperaddunt enti, non se
mutuo includere: quod necessarium erat
ad mutuam inclusionem: nam inclusio
partialis quoad aliquid secundum rem
communem, multis non est impossibilis,
sed solum totalis, qua quidquid formaliter
est in vno, reperitur in altero, & vice
versa: tuncenim, vt iam dixi, non
duo, sed vnum omnino est. Nam verò
suppositio illa impossibilis se ipsam def-
truit:

truit: nam si animal esset infinita perfectionis simpliciter, non esset animal, sed Deus: quod si solum vult, ut esset infinita perfectionis in genere animalis, ira ut intrinsece vindicaret omnem perfectio- nem animalitatis possibilem, iam homo, & equus non essent species animalis, repugnat enim genus includere intrinsece perfectio- nem speciei, atque adeo facta ea supposi- tione esset tantum quoddam animal singu- lare coalitum ex omnibus perfectionibus possibilibus sub ratione animalis, & quemadmodum nunc constitutum aliquod ex pluribus rationibus vindicat quidem illas intrinsece, ipsae vero nequaquam se mutuo vendicant, sed realiter propter identi- tatem in toto, ita facta illa hypothese animal quidem includeret perfectionem equi, & hominis, homo vero nequaquam includeret rationem equi, aut vice versa, & ita similitudo sumpta ex hypothese illa non est ad rem, neque illa etiam, quae sumitur ex ideis diuinis: nam idea sunt plures, ac distinctae: & quatenus distinctae, non se mutuo includunt, quamvis enim essentia adequate sumpta sit idea rerum omnium, tamen quatenus subit rationem plurium id- earum, admittit virtualem distinctionem: nec sub ea ratione, sub qua est imitabilis ab equo, est exemplar hominis, aut vice versa: illa quidem in se est una omnium rerum idea perfectissima includens singulas ratio- nes ideales, verum sub hac amplitudine non continetur in singulis, & consequen- ter nec singulæ in alijs.

XII.

Itaque omis- sis his, & alijs solutionibus supponentibus mutuam inclusionem facili- diluitur argumentum, ex tradita expli- catione communis doctrinæ, dicendo in perfectionibus diuinis secundum rem sumptis, non esse distinctionem, & conseq- uenter nec mutuam inclusionem, sed unica rationem essentiale significatam inad- quate nominibus singularum attributo- rum: quæ quidem in se est omnis perfectio, non tamen prout hoc, vel illo nomine si- gnificatur: & ita secundum se sumpta abstrahendo ab hoc, vel illo nomine includit perfectiones omnes, quas nos distinctis conceptibus percipimus, ac significamus, & quoniam ratio illa adæquata concipiatur, ut essentia, ac natura Dei, idcirco essentia non inepte dici potest includere alias per- fectiones, haec vero quia iam concipiuntur, ut distinctæ, & præcisæ ab iniuicem, & secundum quid ab essentia, & veluti propri- tates ipsius, eam non propriè dicuntur in- cludere.

XIII.

Ad secundum argumentum neganda est

maior propositio: nam, quia secundum co- munem rationem dilparata sunt, semper talia sunt, nec possunt in unam rationem formalem conuenire, ut re ipsa conuenient rationes attributales in Deo: ex eo vero, quod in creaturis disparatae sunt, non sequitur secundum rationem communem ana- logicam tales esse; sed sat est, si nec sunt dis- paratae, nec necessariæ vendicent identi- tatem, aut unitatem, ita ut in inferioribus p. ipsorum diversitate modo sunt disparatae, modo non: Quia tamen haec indifferentia sufficit, ut ex parte inferiorum necessariæ sit assignanda ratio, cur in his sunt dis- paratae, in illis vero non, neganda est assumptio. Ad cuius impugnationem dicendum om- nes rationes ibi assignatas habere vim, non quidem ad arguendam propriam inclusio- nem attributorum adiuuicem, quatenus distincta sunt, aut concipiuntur, sed in una illa ratione formaliter adæquata, & in re illa simplicissima, quæ à parte rei respödet singulis nominibus, & conceptibus attributa- libus. In primis enim ad id sufficit omni- moda identitas ex utraq; parte: nam, quo- rum re ipsa est maxima identitas, ac unitas, est etiam una simplex ratio adæquate continens omnem perfectionem sibi debitam, quæ respondet nominibus singularum ra- tionum inadæquatarum, & quia ipsa secun- dum se claudit omnes, ab aliis quoque di- ci potest singulas claudi in omnibus, quia saltet inadæquate significant id, quo con- tinentur omnes. Nec exemplum rati- onis inferioris, ac superioris, conuin- cit: nam eiusmodi nomina significant intellectum, non secundum quod est om- nino idem in re secundum utramque rati- onem, sed secundum quod sub eoru conceptibus à se ipso distinguitur, & ideo ratio superior non dicitur includere inferiore, ac vice versa: si autem utrumque nomen supponat pro intellectu secundum se, cum is utramque rationem formaliter includat, iam vere dici poterit eas se mutuo inclu- dere, quia tamen non inter se ait, sed pro- ut præcisè stat sub eoru in rationibus, non debet admiri. Item quoque ex infinitate colligit Caietan. & Molin. vbi suprà. Ad impugnationem vero respondet Caietan. Caietan. Molin. infinitatem in certò genere non traduce- re subjectum ad aliam rationem formale, ut recte concludit argumentum, infinitate verò simpliciter maximè, quoniam non continetur ulli terminis essentiæ: at vero singulas perfectiones diuinæ re ipsa, secun- dum quem modum de ijs loquimur, pro- pter identitatem cum essentia diuina esse simpliciter infinitas: atque adeo secundum se non

si non abesse villam perfectionem alicuius a reliquis. Quæ responsio bona est accepta ad sensum iam explicatum, non verò quasi singula attributa secundum suas rationes formales præcisæ sint formaliter infinitæ simpliciter in omni genere, aut includant reliqua. Denique ex pura actualitate idem recte colligitur, ut patet ex dictis. Ad argumentum, quo id impugnatur, respondeo aliud esse loqui de solo esse existentiæ, prout abstractum à ratione actus puri, aliud de esse actuali puro, & essentiali: nam illud nihil inuenit præter actualitatem formæ, cuius est, ut probat argumentum, hoc autem inuenit omnem formam, quæ sit perfeccio simpliciter, sine qua non constat ratio actus puri: perfectiones verò diuinæ omnes secundum proprium esse reale, quod habent in re, sunt actus purus: atque adeò sunt omnis perfectio simpliciter, & re ipsa omnes sunt unica, & adæquata perfectio simpliciter infinita.

XIV. Ad tertium neganda est consequentia, quoniam virtualis distinctio non tollit omnimodam identitatem mutuam, quæ est in re, imò ex ea sequitur conceptibus singularum virtute distinctorum respondere obiectum, quod re ipsa singula includit. Ad probationem consequentiae dicendum est recte probari, si plures rationes formales eiusdem obiecti virtute distincte comparentur inter se, quatenus distinctæ sunt, non se mutuo includere, quod admitto: non tamen conuincit singulas spectatas secundum esse, quod habent in re, secundum omnimodam identitatem, & unitatem cū alijs, non habere omnimodam perfectio- nem rationis adæquate totius virtualis, quod in re respondet conceptibus, ac nominibus singularum, quamvis si præcise su- matur sub ratione obiectua singula- rum, quia iam sumitur ut vir- tute distinctum, cæteras minimè inclu- dat.

TRACTATUS SECUNDVS DE ESSEN- TIA DIVINA, ET ATTRIBU- TIS PROUT À NOBIS CON- CIPUNTUR.

SAMETSI diuinitas sit summa, ac perfecta unitas continens omnem perfectionem simpliciter unica simplicitate ratione formalis adæquata, tamen propter imbecillitatem intellectus nostri illam, sicuti est, nō possumus apprehendere, sed distinctis rationibus, modo ut essentiam, modo ut essentiæ proprietatem concipiimus: id est oportet indagare rationes obiectivas eius ut concipiatur à nobis per modum essentiæ, & proprietatis. Similique videre quæ sit ratio attributi, itemq; dignoscere habitudinem attributorum ad essentiam, & ordinem inter se: ut deinde incipiā de singulis seorsim agere.

Ratio formalis obiectiva essentiæ diuinæ prout à nobis concipiatur, includit existen- tiā.

CAPUT I.

Essentiam diuinam mortales concipiimus ex habituine ad nostram, & quoniam hæc praescindit ab omnibus suis perfectiōibus accidentalibus diuinam, intelligimus etiam sub præcisione ab ijs attributis, quæ nominamus per modum accidentium adiacētum Deitati, & adiectiuē accepta Deo tribuimus: ut cum Deum vocamus sapientem, iustum, omnipotentem, concipiimus enim sapientiam iustitiam, & omnipotētiā, tanquam perfectiones superadditas essentiæ. Ex quo colligitur essentiam diuinam, ut à nobis concipiatur, includere perfectiones quasdam substantiales, quas etiam in substantijs creatiis agnoscimus, nempe rationē entis, substantiæ, viuētis, intellectuālis: non includere vero cæteras, quæ apud nos habent rationem accidentis. Verum de hoc, quoniam non est ita certum apud omnes, agam capitibus sequentibus.

Nūnc in dubium vocatur, an essentia quatenus ita à nobis concipiatur, includat ipsum esse actuale nec ne? Nam quamvis re ipsa illud includat, non est impedimentum, quo minus concipi possit cum præcisione ab illo: quemadmodum, licet includat perfectiones attributales, concipiatur à nobis

I.

II.